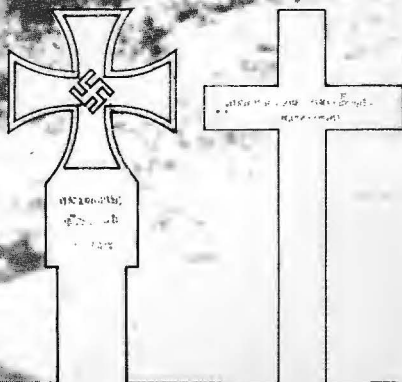

MEICEM

HET "LYSKANAL"

NEVELE
mei 1940

J. DE VOS
A. JANSSENS

Bekroond door de provincie Oost-Vlaanderen
met de prijs voor populair-vulgariserend werk

HET „LYSKANAL”

Het relaas van de gebeurtenissen
van mei 1940 in en om Nevele.

HET „LYSKANAL”

NEVELE mei 1940

Uitgeverij: De provincie Drenthe, 1940
De provincie Drenthe, 1940

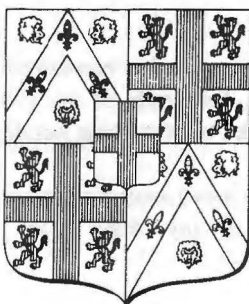
J. DE VOS - A. JANSSENS

HET "LYSKANAL"

NEVELE mei 1940

Bekroond door de provincie Oost-Vlaanderen
met de prijs voor populair-vulgariserend werk

Uitgegeven door de

Heemkundige kring

„HET LAND VAN NEVELE”

1980

Tweede ongewijzigde druk

INHOUD

TER INLEIDING	9
Een woord vooraf	10
ONS Leger waakt	11
10 MEI 1940 : DE EERSTE OPWINDING	15
DRUKTE OP DE WEGEN	
Nachtelijke opmars	21
Ontplooiing	24
Hotel Haus Christoph	30
25 MEI 1940 : EN WIJ DIE DACHTEN DAT HET GEDAAN WAS	33
ZONDAG 26 MEI : BESCHIETINGEN	
In de Belgische artilleriestellingen	46
Duitse dokumenten	48
De eervolle vermelding „Nevele”	51
Op de Oossekouter	51
In de Kernemelkstraat	52
Gebeurtenissen in het dorp	52
Langs de Poekebeek	54
Kalme dag in het Noorden	56
MAANDAG 27 MEI : ORDERS VOOR DE TERUGTOCHT	60
DINSDAG 28 MEI : ELK ZETTE ZIJN WEG VOORT	63
BIJLAGE 1 :	
Leo Mets : een Vlaams auteur te Merendree in mei '40	69
BIJLAGE 2 :	
Duitse propaganda	74
BIJLAGE 3 :	
Relieken	78
BIJLAGE 4 :	
Overwonnenen en overwinnaars	80
NOTEN	82
GERAADPLEEGDE WERKEN	85
EEN WOORD VAN DANK	86

TER INLEIDING

Dit is het relaas van de gebeurtenissen van mei '40 in en om een gemeente gelegen aan het „Afleidingskanaal van de Leie” of „Kanaal van Schipdonk”, een waterweg voor de Duitsers de geschiedenis ingegaan onder de benaming „Lyskanal”.

In feite begon die episode van de Tweede Wereldoorlog echter vroeger, in de jaren '38 en '39, toen de mobilisatie in veel dorpen plots een einde maakte aan de rust en de kalmte. Die mobilisatietijd was als het ware een prelude van mei 1940.

Daarenboven hebben de gebeurtenissen in een bepaalde gemeente dikwijls een samenhang met wat in het omliggende of zelfs in verder verwijderde streken voorviel. Wat zich in Nevele afspeelde, was het rechtstreeks gevolg van de evenementen in het naburige Meigem. En die ineerstorting van het Belgisch front kan men zelfs moeilijk schetsen zonder te verwijzen naar wat de betrokken eenheden in voorgaande dagen hadden meegemaakt.

Met opzet hebben wij speciaal deze voorvallen belicht die bij andere auteurs minder aandacht kregen of zelfs helemaal niet ter sprake kwamen.

In ons verhaal zal de aandachtige lezer slechts verwijzingen vinden naar de niet goed te praten misdrijven van Vinkt. Naar onze mening werd dit droevig aspect van het oorlogsgebeuren reeds grondig behandeld door een andere specialist inzake streekgeschiedenis en, samen met de heer Fobe, heeft Eerwaarde Heer Michem terecht het accent gelegd op het moedig gedrag van de Ardeense Jagers.

Maar ook andere regimenten lieten bij ons doden achter. Onze gedachten gaan niet enkel naar de gesneuvelden van de Jagers te Voet, maar ook naar de mannen van de Linierementen, van de Artillerie of van andere legeronderdelen die hier toen het leven gaven. Ook daaronder waren moedige en plichtsbewuste mensen.

Dat het gebeuren van 25 mei te Meigem en te Merendree ter sprake komt lijkt ons nu, veertig jaar nadien, normaal en noodzakelijk. Tenslotte is dit ook een facet van de geschiedenis. En wij kunnen enkel herhalen wat de Belgische generaal Wanty reeds schreef in 1946 : „Het is wegens die incidenten, dat een mantel van stilzwijgen werd geworpen over de gebeurtenissen van mei 1940. Wij van onze kant zijn echter van oordeel dat verder stilzwijgen zou beletten eer te laten toekomen aan die mannen, die hun plicht deden in de moeilijkste omstandigheden...”.

De auteurs.

Een woord vooraf

Het beschrijven van de oorlogsgebeurtenissen die zich in een gemeente of een streek hebben afgespeeld is niet zo eenvoudig, vooral wanneer het gaat om een boek dat vóór iedere lezer moet begrijpelijk zijn.

Naast de inwoners zelf, spelen immers de strijdkrachten van vriend en vijand een kapitale rol in de gebeurtenissen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat daarbij een terminologie ter sprake komt die normalerwijze slechts in militair-historische studies wordt aangetroffen.

Een „Leger” (Duits : Armee) is onderverdeeld in „Legerkorpsen”. Voor ons gebied hebben wij in 1940 aan Belgische zijde te maken met het Zesde Korps. Een Korps beschikt over eenheden hem speciaal ter beschikking gesteld o.m. Legerartillerie en Legergenie.

Ieder Korps telt twee of drie Infanteriedivisies. De Infanteriedivisie (I.D.) is samengesteld uit Infanterieregimenten (I.R.) (in ons geval Linieregimenten of Regimenten Jagers te Voet).

Het Infanterieregiment zelf is onderverdeeld in Bataljons. Ieder van die Bataljons is dan verder verdeeld in Compagnies (Duits : Kompanies) die op hun beurt zijn samengesteld uit Pelotons.

Per Divisie heeft men ook een Regiment Artillerie met als onderverdeling de „Groep”. Elke Groep telt verscheidene Batterijen.

Op ieder niveau vindt men telkens een hoofdkwartier of commandopost (CP of PC naargelang van het taalregime van de eenheid).

In cijfertaal wordt dit dan :

I/2 A : de eerste Groep van het 2de Artillerieregiment.

II/5 Li : het tweede Bataljon van het 5de Linieregiment.

Daar wij met opzet de gebruikelijke afkortingen zoveel mogelijk hebben vermeden, zullen deze elementaire noties ruimschoots volstaan voor het vlot begrijpen van ons verhaal.

Oostenrijk... Sudetengebied... Danzig... : het was allemaal zo ver van hier en hoewel velen de angst op het hart voelden drukken bij het vernemen van de gebeurtenissen, toch bleef men hopen dat het land zou gespaard blijven van een tweede verschrikkelijke oorlog. Voegen we er nog bij dat niet weinigen uit het Nevelse - want Renaat De Rudder was toch een kind van de streek - jaar na jaar naar Diksmuide op bedevaart waren gegaan om er hun idealistisch geloof in het „Nooit meer oorlog” te belijden ; en veel anderen stelden al hun vertrouwen in het beleid van de Koning die, door een strikte neutraliteit, het wapengeweld wel zou weten weg te houden.

Doch de internationale toestand verslechterde onherroepelijk en op 27 september 1938 besloot België een eerste maal over te gaan tot mobilisatie en het leger op zogenaamde versterkte vredesvoet te brengen. Ook te Nevele deed het gemeentepersoneel de ronde om de oproepingsbriefjes af te geven bij de betrokken inwoners. Nauwelijks enkele dagen later bracht de beruchte overeenkomst van München echter een ontspanning tot stand en reeds op 1 oktober begon de demobilisatie en konden de reservisten opgelucht naar huis terugkeren. Velen hadden zelfs niet eens tijd gehad om de spullen uit hun diensttijd in te wisselen tegen een uniform, ruim genoeg voor hun sindsdien toegenomen omvang. Terwijl de kranten hun best deden om de lezers wijs te maken dat deze ontplooiing een volledig succes was geweest, was men bij Landsverdediging minder opgetogen en ook in de eenheden zelf had men wel ondervonden dat een en ander stroever was verlopen dan voorzien.

Nog niet een vol jaar later echter, kreeg men reeds de gelegenheid om andermaal de mobilisatiemachine in gang te zetten. Het vriendschapsverdrag dat toen gesloten werd tussen het Grootduitse Rijk en de Sovjet-Unie vervulde de rest van West-Europa met wantrouwen : uit het samengaan van die twee dictatoriale regimes kon men onmogelijk iets goeds verwachten.

En nadat op 25 augustus 1939 bij ons fase A van de mobilisatie was afgekondigd, spoedig gevolgd door de fases B en C, verspreidden pers en radio reeds enkele dagen nadien het nieuws van de Duitse inval in Polen.

In het Gentse betrokken de eenheden van de 12de Infanteriedivisie kwartieren op een lijn lopend vanaf de Boven-Schelde bij Gavere tot aan de Leie te Deinze - d.w.z. de linie gevormd door de bunkers van het Bruggehoofd Gent in het gedeelte tussen Schelde en Leie - en verder ten noorden langs het Afleidingskanaal van de Leie tot aan het snijpunt met de Brugse Vaart.

Bekijkt men deze positie op de kaart, hierbij bedenkend dat de aangelegde loopgrachten steeds te zoeken waren op de oostelijke oever van het Afleidingskanaal en wetend dat het gedeelte van de bunkerlinie die Gent moest dekken tussen

Gavere en Wetteren toen niet in verdedigingstoestand werd gebracht, dan wordt duidelijk dat bedoelde stellingname in onze streek moet gezien worden in het raam van een verdediging van Gent naar het westen of zuid-westen toe of m.a.w. : een voorzorgsmaatregel om iedereen duidelijk te laten blijken dat het met onze neutraliteitspolitiek menens was en dat Frankrijk en Engeland evenmin als Duitsland moesten rekenen op vrije doortocht door ons land.

In Nevele zelf kwam er dan ook veel beweging van militairen. Het begon met het 22ste Linie, waarvan het 2de bataljon in onze gemeente verbleef van 4 september tot 4 oktober 1939. Daarna, van 5 oktober tot 11 november, kregen we het 43ste Linie, 2de bataljon, 8ste compagnie ; dit detachement was samengesteld uit 2 officieren, 130 manschappen en 10 paarden. Ze werden gevolgd door het 1ste bataljon van het 7de Jagers te Voet, van 15 november tot 4 december. Op 5 en 6 december 1939 verbleven alhier militairen van het 1ste bataljon van het 3de Grenadiers, terwijl de dag nadien het 1ste bataljon van het 9de Jagers te Voet in de gemeente neerstreek. Van 7 tot 14 januari 1940 logeerden in Nevele 13 officieren, 450 manschappen en 7 paarden van het 8ste Jagers te Voet. Ongeveer een maand lang, van 2 maart tot 4 april, bezorgde onze gemeente dan nog onderdak aan troepen behorend tot het 2de bataljon van het 34ste Linieregiment, terwijl de reeks werd afgesloten door 8 officieren en 206 manschappen van het 2de bataljon 44ste Linie, die hier kwartieren betrokken van 6 tot 12 april 1940.

Al de bovenvermelde inkwartieringen kostten aan de Nevelse bevolking 54.359 frank, dit volgens een onkostenlijst die pas na de oorlog werd opgemaakt... doch nooit werd voldaan !

Een grote gebeurtenis te Nevele was wel, op 23 september 1939, het bezoek van Koningin Elisabeth aan de mannen van het 22ste Linie, toen gelegerd in de Kernemelkstraat in een leegstaand huis, eigendom van de kerkfabriek. En precies twee maanden later, op 23 november, was Koning Leopold op doortocht en schouwde hij de soldaten van het 7de Jagers te Voet aan Nevele-brug, terwijl ook de stellingen op de rechteroever van het kanaal werden geïnspecteerd.

Langs de trekweg op de oostelijke oever had men nl. loopgrachten en schutterskuilen gegraven en machinegeweerposten aangelegd. In mei '40 zou blijken hoe deze stellingen, op de „verkeerde” kant van het kanaal, nog uitstekende diensten bewezen aan de Duitse aanvallers !

Vanaf Nevele liepen de stellingen in de richting van Deinze door over een lengte van zowat 2 tot 2,5 km. Wachtposten waren op regelmatige afstanden opgesteld. De soldaten bivakkeerden in hun verdedigingswerken, die doorlopend bezet bleven bij om het even welk weer. Om zich te beschutten bij nacht en ontij, hadden die jongens hun schuilplaatsen zo goed mogelijk bedekt met stokken waarop graszoden gelegd waren en ook de tentzeiltjes bewezen hiervoor op tal van plaatsen goede dienst. Er werd niet gespot met de veiligheidsmaatregelen tegen spionage : inwoners van Nevele, die via het fietspad langs het kanaal naar Dein-

ze wilden, dienden vooraf op het gemeentehuis een bewijs af te halen om vrije doorgang te krijgen. Dit dokument moest getoond worden aan Nevele-brug en ook nog een paar maal onderweg, telkens men bij een wachtpost kwam.

Maar niet alleen langs de waterkant waren de wederopgeroepen aan het werk : op meer dan één plaats had men over de wegen barricades aangebracht en naargelang andere troepen de sektor kwamen bezetten, werden die hindernissen nu eens op deze plaats afgebroken om dan weer, op een ander punt van de baan, te worden heropgericht volgens de inzichten van de achtereenvolgende bevelhebbers. Soms brachten die straatversperringen wel eens een klein probleem met zich. Zo had het 22ste Linie een barricade aangelegd bij de brug van Nevele ; deze hinderenis werd 's nachts gesignaleerd door middel van blauwe stormlantaarns. Toen het 22ste Linie uit Nevele vertrok en nauwgezet zijn lantaarns meenam, kreeg de burgemeester bevel alle schikkingen te treffen om ongelukken te vermijden. De lokale brandweer zorgde er dan voor, dat de versperring opnieuw een veiligheidsverlichting kreeg van lantaarns met blauw gemaakt glas (en geen rode lichten, zoals we het nu zouden doen, want die kleur was in die tijd enkel toegelaten om de achterkant van een voertuig te markeren).

Veel lof en een speciaal woord van dank mocht de brandweer horen naar aanleiding van een fluks ingrijpen in het begin van 1940. Het gebeuren speelde zich af in de gemeenteschool, waar soldaten van het 8ste Jagers te Voet waren ingekwartierd. Januari werd gekenmerkt door uitzonderlijk lage temperaturen en het was dan ook niet verwonderlijk dat de militairen hard stookten in hun onderkomens. In de nacht van 11 op 12 januari liep het echter mis, toen in de school brand ontstond in de schouw, zodat brandende stukken van de zoldering neervielen tussen de slapende soldaten en op het stro dat hun als legerstede diende. Dank zij het vliegensvlug optreden van de ter hulp gesnelde Nevelse spuitgasten kon de schade worden beperkt en waren er geen persoonlijke ongelukken te betreuren.

Benevens de brandweer, had Nevele ook een korps voor luchtbescherming. De „Territoriale Burgerlijke Dienst voor Passieve Luchtbescherming” was in België opgericht bij Koninklijk Besluit van 20.5.1939 en voor de goede werking ervan moesten de provincie- en gemeentebesturen instaan. Het bevel over de Nevelse afdeling was in handen van de brandweercommandant Gustaaf Van Laere, benoemd op 1 september 1939. Als hoofdmannen traden op Emiel De Brabander, Herman De Coster, Remi De Vos, José Diericx, Charles Haerens en Ernest Schaubroeck. Het materiaal van dit plaatselijk korps bestond uit één draagberrie, drie handsirenen, zeventig gasmaskers en zes blauwe stormlantaarns.

Regelmatig werden er oefeningen gehouden, samen met de brandweer, dit om ondervinding op te doen en om de bevolking te kunnen onderrichten in geval van conflict. Ook werd een boekje verkocht met als titel „Algemeene leergang voor Passieve Luchtbescherming ten gerieve van de Territoriale Burgelijke Wacht”. Deze handleiding was geschreven door Adhemar De Poorter uit Aalter, een provinciaal monitor, die later in de oorlog door de Duitsers zou gefusilleerd worden.

Op 11 februari 1940, om 18 uur, werd een speciale avond georganiseerd in de zaal van het klooster. Na een voordracht, handelend over „Het hedendaagsch vraagstuk van de bescherming der burgerbevolking tegen luchtaanvallen” werden zes films vertoond. Volgens het programmablaadje ging het om films afkomstig uit het „Cartografisch Instituut van het Belgisch Leger” met als onderwerpen : de oorlog 1914-1918, de burgeroorlog in Spanje, de oorlog Japan-China, de luchtbescherming in België en Duitsland, fabriek op oorlogsvoet bij luchtaanvallen, en tenslotte, het leven van Hare Majesteit Koningin Astrid. De inkom bedroeg 2 frank.

Op een latere voordracht werd ook de film „Ons Leger waakt” vertoond. Dit alles, natuurlijk, om de mensen gerust te stellen en te tonen hoe goed men op alles was voorbereid.

Inmiddels hadden de piotten in Nevele toch wel van zich doen spreken en voor enige opschudding gezorgd op een mooie zondag van april. In die tijd was het 2de bataljon van het 44ste Linie gekantonneerd in de Langemunt. Naar het schijnt werden de verloven plots ingetrokken... nadat de officieren reeds waren afgereisd ! Er ontstond direkt grote misnoegdheid onder de soldaten, die in groep naar het „bureau” van het bataljon trokken... om er met veel ijver de inboedel naar buiten te gooien : documenten, meubelen en alles wat maar verplaatsbaar was vloog de straat op, tussen de tramsporen. De elektrische tram van 15 uur die uit de richting van Gent kwam aangebeld, kon met moeite halt houden om geen verdere splinters te veroorzaken. Het spreekt vanzelf dat dit spektakel gepaard ging met de nodige luidruchtige en kernachtige commentaar vanwege de kordate uitvoerders en dat heel de Langemunt buiten stond om van het schouwspel te genieten.

Maar ondertussen kwam Pasen, de lente deed haar intrede en de Sinksenkermis stond reeds voor de deur. Foorreizigers kwamen naar Nevele afzakken en maakten zich klaar om hun kramen en kermismolens op te stellen en met al dat soldatenvolk in de streek, dacht meer dan één herbergier eraan dat het wel eens goed kon zijn de brouwer een extra vaatje bier in de kelder te laten rollen. In sommige huisgezinnen nochtans was er weinig feeststemming en hoopte men in stilte dat de gemobiliseerde huisgenoot toch nog zou mogen in „permissie” komen om de traditionele kermis mee te vieren.

Die feestplannen zouden echter allemaal in rook opgaan : in plaats van een kermis werd het een oorlog.

Overweldigend schoon was de dag aangebroken, met een lichte nevel die weldra door een schitterende zon werd verdreven. Op de meeste boerderijen hoorde men in de stallen al zeer vroeg gerommel van kettingen, maar bij de kermiswagens in het dorp was nog geen leven te bespeuren. Dat vreemd volk was zich aan het uitslapen en pas binnen enkele uren zouden ze vernemen dat hun reeds gedeeltelijk opgebouwde tenten deze keer beter meteen terug konden afgebroken worden.

Ook de meeste dorpingen lagen trouwens nog te bed, hoewel sommigen uit de slaap opgeschrikt waren om, half wakker, te luisteren naar een gerommel dat ergens uit het noorden scheen te komen : het was precies alsof ginds ver kanonvuur bezig was. Ja, dat zouden wel weerom oefeningen zijn, zoals het de laatste maanden wel meer was gebeurd...

Maar rond zeven uur, toen velen zich al klaar maakten om hun dagtaak te beginnen of zich naar hun werk te begeven, donderde het kanon nog altijd en veel burens stonden reeds op straat te overleggen of te filosoferen omtrent de oorzaak van dit verontrustend geluid. Tot iemand naar buiten kwam gelopen om opgewonden het nieuws te melden dat hij zojuist over de radio had gehoord : het was oorlog en de Duitsers waren ons land binnengevallen...

Ontzetting en schrik ! Maar zodra de eerste opwinding geluwd was, trachtten de mensen reeds zichzelf te troosten met de gedachte dat het zo een vaart wel niet zou lopen. Ach, het was toch zo ver van hier en daarbij, over dat Albertkanaal zou „den Duits” nooit geraken. Dat had toch dikwijls genoeg in de gazet gestaan, niet waar ? En die film dan die ze daar in 't klooster gedraaid hadden, met al dat modern tuig dat ons leger nu heeft : nogal wat anders dan in '14, hé ? Maar... het Albertkanaal... was dat ginder niet dat de zoon van Wardje Coddens zat ? Och Here, als er die brave jongen toch maar niets overkomt...

Op Kerrebroek keek moeder Coddens nog eens naar de schouw, waarop de briefkaart stond die ze het laatst gekregen hadden en die meer dan eens van hand tot hand was gegaan. „Stel het goed en tot later” : ja, tot later. Kon die laatste verzuchting van André toch maar werkelijkheid worden ! Doch helaas, het was al te laat : terwijl de mensen thuis half opgelucht naar de al te optimistische legercommuniqués zaten te luisteren en nog niets vermoedden van de volle omvang van het drama, was een Nevelse familie reeds zwaar beproefd. Niet alleen op het fort van Eben-Emaal doch ook bij de bruggen over het Albertkanaal waren in de eerste morgenuren Duitse luchtlandingstroepen neergekomen en de strijd woede er in volle hevigheid. En in die streek lag de 7de Infanteriedivisie. In het middengedeelte van haar sektor zat het 18de Linie waarvan de 6de compagnie stellingen betrok rond Hees, op amper 1 kilometer van het Albertkanaal. Bij die compagnie was ingedeeld soldaat Coddens André, René, geboren te Nevele op

14.9.1913. Velen van die compagnie lieten toen in Limburg het leven, ook jongens met wie André wellicht meer dan eens over „thuis” had gesproken zoals Astère Van de Genachte, een geboren Deinzenaar, of August Van Ooteghem, uit de Hammestraat te Hansbeke, die de dag nadien bezweek. Al die dingen zou men te Nevele pas veel later vernemen (1).

Trouwens, de overgrote meerderheid van de dorpsbewoners had nog niet het minste vermoeden van wat hen boven het hoofd hing, figuurlijk gesproken dan.

Wat in de ware zin van het woord boven hun hoofd hing, dat konden ze echter wel zien, en meer dan hen lief was. Want zelfs al merkte men te Nevele weinig van de bedrijvigheid van de op het vliegveld van Aalter neergestreken Belgische vliegtuigen, dan zorgde integendeel de Luftwaffe ervoor dat haar aanwezigheid in de lucht wel degelijk opviel, al draaide het ook niet altijd uit in de zin zoals de Duitsers het wel wensten.

Reeds op 10 mei zelf hadden ze pech boven de streek. Die eerste oorlogsdag, iets na 18 uur, stonden heel wat mensen naar omhoog te kijken toen een twaalftal Duitse bommenwerpers, komend uit de richting van Gent, hoog in de lucht voorbij defileerden en ergens boven Zomergem-Durmen een bocht beschreven om naar hun basis terug te keren.

Plots dook uit een wolk een klein vliegtuig neer op de Duitse toestellen. Het geratel van boordwapens was duidelijk te horen en één van de bombardements-toestellen begon hoogte te verliezen om, lager en lager komend, in de verte achter de bomen te verdwijnen. Een zware rookwolk werd kort daarop zichtbaar en meteen werd het in heel het omliggende een rennen om zo snel mogelijk bij de plaats te komen waar het vliegtuig was neergestort. Velen dachten dat het hoogstens op Landegem kon zijn, maar het bleek verder dan verwacht, voorbij Landegem en zelfs door Merendree-dorp.

Iemand die op Oostergem de zaak van heel dichtbij had meegemaakt, was de veldwachter van Landegem. Hij kwam juist van Zomergem gefietst en had bij het horen van het mitrailleurvuur dekking gezocht in de gracht langs de kerkwegel die van de Durmestraat naar het dorp loopt. Ook enkele landbouwers die daar op hun akkers werkten waren in die gracht gedoken. Van in hun schuilplaats zagen ze hoe de machine een noodlanding maakte op de grote weide van René Willems. Veldwachter De Smet, die daar als enkeling in uniform tussen die burgers zat, was van mening dat hij iets moest doen om zijn eer hoog te houden : na tegen de landbouwers gezegd te hebben dat ze naar huis moesten lopen om de gendarmerie van Zomergem op te bellen, wipte hij over de afsluiting en ging op het vliegtuig toe, zijn dienstpistool in de hand. Ziende dat er twee vliegeniers uit het toestel kropen riep hij „handen omhoog”, maar één van de mannen keerde zich om en riep terug : „Ein Moment” ! Beide Duitsers verdwenen weer in de machine, haalden een gekwetste naar buiten en brachten hem op veilige afstand in de weide. Nogmaals kropen ze naar binnen, om te voorschijn te komen met een tweede gekwetste die ze naast de andere legden. Pas toen kwamen ze met op-

geheven armen naar de veldwachter toe. De ene had aan de schouder een machinepistool hangen, de tweede droeg een pistool in de holster. Op dat ogenblik zag de veldwachter plots rook in het vliegtuig, dat seconden later in brand vloog. Met enige harde woorden en wat gebaren maakte hij de vliegers duidelijk dat ze hun wapens moesten wegwerpen en ja, de ene liet zijn machinepistool van de schouder glijden terwijl nummer twee zijn pistool weggooid. Terwijl hij de Duitsers voor zich uit deed lopen, dreef de man der wet de gevangenen naar de straat en toen ze die bereikten zaten de rijkswachters van Zomergem daar reeds, geknield in schietpositie, de karabijn op de Duitsers gericht ! De veldwachter sprong naar voor en riep de gendarmen toe dat die twee zich reeds hadden overgegeven. Beide gevangenen werden hierop door de rijkswachters weggeleid. Veldwachter De Smet liep terug naar het vliegtuig, dat ondertussen volledig in brand stond en gaf een landbouwer opdracht een kar te halen met wat stro erin om de gekwetsten weg te voeren. Ze waren allebei erg toegetakeld aan de benen en de dijen. Eén van de Duitsers riep om water. De landbouwer wou eerst geen drinken halen, doch toen de veldwachter er enkele krachttermen had op gezet, bracht de man toch een kan water. De twee gekwetsten werden naar de straat gebracht waar ze overgeladen werden in een Belgische ambulance-auto. Burgemeester Steyaert van Merendree, die ook ter plaats was gekomen, nam het machinegeweer en de drie pistolen mee die de vliegtuigbemanning daar had achtergelaten. Dat hij enkele weken later nog last zou krijgen toen de Duitsers hun spullen kwamen terugvragen kon hij op dit ogenblik ook nog niet vermoeden.

Te Nevele hernam het dagelijks leven enigszins zijn gewone gang, nadat de eerste opwinding geluwd was. Van enige paniek was er geen sprake. Vooral de families die iemand onder de wapens hadden trachtten zoveel mogelijk nieuws op te vangen via de radio, maar de berichten waren vaag en niemand geraakte er helemaal wijs uit.

Een grote inkoopprage, zoals jaren later het geval zou zijn in de tijd van de Korea-oorlog, zat er in 1940 ook nog niet in. Enkel diegenen die de les van de Eerste Wereldoorlog nog niet vergeten hadden, waren rap genoeg om een voorraadje rijst of een tiental kilo's ongebrande koffiebonen in te slaan.

Ook op 13 mei trokken vliegtuigen over de streek, zeer hoog. Men begon het al een beetje gewoon te worden : het nieuwe was er ver af. Wel was er een andere nieuwigheid te melden in onze dorpen en op de wegen : vluchtelingen ! Aanvankelijk waren het nog kleine groepen en ze waren meestal ergens uit de Kempen afkomstig. Ze bleven niet in Nevele, doch trokken haastig verder, naar Aalter toe.

De volgende dag zwol het verkeer van de vluchtelingen echter aan en alras werd het een echte warboel van burgers en soldaten : de ene groep trok naar Aalter, terwijl een andere bende volk de helemaal tegenovergestelde richting van Sint-Martens-Leerne insloeg. In al die verwarring dook zelfs plots een pantserauto op van het Nederlands Leger, die ook de baan naar Leerne nam. Vanwaar die kwam en waarheen hij reed : mysterie ! Onder de lindebomen op de Markt stonden de Nevelaars met wijde kijkers die begankenis te volgen en ze kwamen ogen te kort

om terzelfdertijd de vluchtelingen in de gaten te houden en dan weer tussen de bomen omhoog te loeren naar de vliegtuigen die grote bochten trokken in de felblauwe lucht.

Het spektakel nam nog toe op 16 mei, toen kort na de middag, een paar auto's door Nevele reden die een eigenaardig stuk geschut voorttrokken waarvan we thans weten dat dit Bofors luchtdoelkanonnen van 40 millimeter waren, toebehorend aan de „Garde Territoriale Antiaérienne” of „GTA” (2) nl. het 1/II (Antwerpen) en het 4/I (Luik). Twee van deze „C.40 Bofors” gingen in stelling op de Oossekouter, op een stuk land in gebruik van de kinderen Van Heule. De manschappen lagen ingekwartierd bij Kamiel Planckaert in de schuur en in zijn herberg „In den Akker”. Rond de kanons hadden de soldaten een aarden wal opgeworpen. In rust lagen de lopen plat, ongeveer op dezelfde hoogte als deze borstwering. Kwamen er Duitse vliegtuigen binnen schootsafstand over, dan werden de lopen in de hoogte gedraaid en begon men er lustig op los te knallen. De mensen in de omtrek zagen dan de granaten ontploffen, hoog in de lucht : eerst een mooi wolkje en pas dan hoorde men een doffe knal. Voor de bewoners van het dorp die hun huizen hadden naar de kant van de kanons toe, was het echter een hels lawaai als de luchtafweer vliegtuigen die boven de dorpskom cirkelden, onder vuur nam. De lopen stonden dan naar de woningen toe gericht : men hoorde het afvuren van het kanon, kreeg de echo van het geluid van het schot dat weerkaatste tegen de huisgevels, dan kwam het gefluit van de granaat en daartussen klonken de knallen van de openspattende projectielen. Het was een kabaal van jewelste waarbij horen en zien verging.

Slechter nog was het als de afgevuurde granaten ontploften juist boven de huizen : een regen van stukjes ijzer kwam naar beneden, ja, zelfs hele kopjes van granaten sloegen door het glas van veranda's naar binnen. Eén keer dachten de schutters een vliegtuig te pakken te hebben, toen een eenzaam jagertje overkwam dat de volle laag kreeg. Het vliegtuigje ging aan het tolleren en verdween zeer laag achter de tronken van de weide van Alfons Van Haver. Iedereen juichte en de kanonniers sprongen dol van vreugde op de aarden wal... doch de piloot had rechtsomkeer gemaakt, scheerde van achter de boomkruinen tevoorschijn en vuurde met zijn boordwapens naar de joelende soldaten die hals over kop en dood van schrik in hun kuilen doken. Gelukkig werd niemand geraakt.

Behalve de aankomst van de luchtafweer was er op 16 mei een ander feit te melden dat de gemoederen in beroering bracht. Door het gemeentepersoneel werden nl. op die datum briefjes rondgedragen waarbij iedere jongeling die in de Nationale Militie viel, bevel kreeg om zich, voorzien van een deken en mondvoorraad voor twee dagen, naar het recruteringscentrum van Roeselare te begeven. Daardoor werden een groot aantal zestienjarige knapen de reeds overvolle wegen opgestuurd en het is begrijpelijk dat de bezorgde ouders met een krop in de keel hun kinderen zagen vertrekken. Even begrijpelijk is het ook dat veel van die kandidaat-rekruten in hun jeugdige onbezorgdheid het hele geval enkel beschouwden als een uiterst spannende fietstocht, het avontuur tegemoet.

Het groepje samengesteld uit Roger De Geetere, Antoine Janssens, Albert Van Laere en Emiel en André Van Wonterghem zou reeds op 17 mei terug thuis-komen, samen met twee Nevelse rijkswachters, Jan Lahij en Antoine Antheunis, die ze onderweg hadden ontmoet. Toen die jonge gasten te Roeselare aankwa-men, was het stadje juist gebombardeerd en van een politiecommissaris hadden ze de goede raad gekregen om zo snel mogelijk bij vader en moeder weer te ke-ren, te meer daar volgens die man de Duitsers in Frankrijk de kust reeds hadden bereikt, zodat er toch geen doorkomen meer aan was.

Op vrijdagavond kwamen bij het gezin Janssens ook familieleden toe uit Meche-len : precies zoals in 1914 waren ze nu weerom naar Nevele gevlucht. Al die vluchtelingen brachten het nieuws mee dat ze onderweg hadden opgevangen en dat was verre van geruststellend. Menig Nevelaar begon in de tuin een „onder-stand” te delven, soms onder goede raadgevingen van een oudstrijder die zijn ondervinding aan de IJzer had opgedaan. Bij de familie Janssens werd onder het houtkot een schuilplaats aangelegd en dank zij een laag dikke balken er bovenop, hoopte men de zaak bomvrij te hebben gemaakt.

Zondag 19 mei bleef in de herinnering opgetekend door het voorbijtrekken, tegen de avond, van een bijzonder opvallende groep Franse soldaten die zich door de Kernemelkstraat in de richting van Hansbeke verplaatsten. Het was een detachement samengesteld uit vuile, afgejakkerde infanteristen waarvan de enen in het kaki waren doch anderen nog de oude uniformen droegen in lichtblauwe kleur. Tussen die bende volk reden enkele kaduke auto's en een aantal karren. Een echte warboel en het zag er een van de vuilste, zoniet de vuilste troep uit, die in deze dagen door Nevele trok.

Die Fransen behoorden tot het 7de Franse Leger en rukten op naar Holland om de Duitsers de pas af te snijden. Maar wat ze er op dat ogenblik nog gingen doen is een open vraag : wellicht wisten ze zelf niet eens dat het grootste deel van dit 7de Leger, dat tijdens de voorgaande dagen door onze provincie was opgerukt naar Zeeuws-Vlaanderen, ginder al de aftocht had geblazen.

Onze Bondgenoten hadden ook zeer zware stukken geschut bij, waarvan de loop en het affuit afzonderlijk werden getrokken door telkens zes paarden. Opvallend waren verder de vele duivenkarren die ze meehadden en ook de wagens waarop grote wijnvaten lagen. Gedurende de dag hielden ze zich zoveel mogelijk schuil onder de bomen of bleven ze staan in de dreef van het kasteel.

Bommen op Nevele (uit het dagboek van A. Janssens)

Op 20 mei, rond 16 uur, stond ik aan ons hek, dat op de straat uitgaf, de Franse soldaten te bekijken. Deze zaten op het voetpad met de rug tegen de schuur van Kamiel Planckaert of lagen in het gras vóór de woning van Kamiel Haenebalcke, beiden wonend in de Kernemelkstraat.

Op dat uur cirkelde boven onze woning een Duits vliegtuig. Het draaide rustig zijn rondjes ; de soldaten, en ik ook, keken gespannen naar de vlieger. Plots kwam er van achter mij een hevig gefluit dat altijd maar luider en luider werd en op een zestal meter afstand, te midden van de straat, viel een bom. Een slag, een vlam en dan zwarte rook. Door het schuin inslaan van de bom, werden de straatstenen een tiental centimeter ingedrukt en stukken ijzer sloegen tegen de gevel van de woning Kamiel Haenebalcke. Achter het vensterraam, langs weerskanten van de keukentafel, zaten August Haenebalcke en diens schoonbroeder Emiel De Wulf een babbeltje te slaan. Een stuk ijzer ging dwars door het raam, vloog tussen beide mannen door en schoot langs de voordeur terug naar buiten.

Dood van schrik rende ik over ons voorhof het werkhuis binnen. Wanneer ik daar aankwam, sloegen de vensterruiten stuk zodat ik voortrende naar de achterzijde van het werkhuis en juist toen ik daar gekomen was, vielen hier ook de ruiten aan diggelen. Ik kreeg nog grotere schrik, sprong over de draadafsluiting van ons hennenhof en verschool me onder de haag van de tuin.

Het vliegtuig vloog altijd maar in het rond. Ik hoorde een tweede bom neerkomen die op de Borrewal ontplofte en een derde bom floot naar beneden, viel naast de serre van Remi De Vos, doch ontplofte niet, hoewel enkele serreglazen op de grond vielen. Een vierde bom sloeg in op het kruispunt van de Tieltstraat met de Kerrebroekstraat en de steenweg die naar Poesele loopt, rechtover de herberg „In de Bascule” van Henri De Winne ; ook daar werd de straat beschadigd.

Toen het vliegtuig verdwenen was kwam ik uit mijn dekking en ging terug naar voor. Mijn ouders en de Mechelse familie die bij ons gevlucht was kwamen uit de schuilplaats tevoorschijn. Al de glasramen van ons huis waren gesneuveld ; beneden werden de rolluiken neergelaten en de bovenvensters, die geen rolluiken hadden, werden met zeildoek dichtgespijkerd. Op straat en in de omgeving was al het glas vernield. Twee Franse soldaten waren gekwetst en werden ter verzorging weggebracht.

Deze lichte bomaanval was ook het sein waarop verscheidene inwoners met pak en zak Nevele verlieten, om uit te wijken naar het Veldeken.

Maar niet alleen uit de lucht, doch ook te land werd Nevele van dag tot dag meer bedreigd : het oorlogsgeweld naderde met rasse schreden en de eerste verdedigers zouden weldra naar hier komen afzakken om stellingen aan te leggen...

Nachtelijke opmars

In de nacht van 22 op 23 mei was er heel wat drukte op de wegen leidend naar de bruggen van Merendree, Landegem en Nevele : het Belgisch 6de Legerkorps, onder bevel van generaal Verstraete, kwam naar hier afzakken om stelling te nemen achter het kanaal van Schipdonk, van Merendree tot Bachte.

De grote eenheden die onder dit Korps ressorteerden nl. de 2de, 4de en 5de Infanteriedivisie, hadden reeds een en ander meegemaakt ; de regimenten waren niet meer voltallig en er ontbrak een aanzienlijk deel van de bewapening. Vermits de voorbije dagen bovendien zwaar het moreel hadden aangetast - feit dat weldra aan het licht zou komen aan het kanaal - lijkt het ons niet zonder belang even stil te staan bij de voorgaande belevenissen van die troepen.

De 2de Infanteriedivisie, samengesteld uit het 5de, het 6de en het 28ste Linie, bevond zich in de Versterkte Stelling Luik op het ogenblik van de Duitse inval. Reeds op 11 mei kreeg zij bevel om meer achteruit op de zogenoemde KW-Linie stelling te nemen, in de buurt van Rijmenam-Keerbergen. Tijdens die verplaatsing ging een groot deel van de zware infanteriewapens verloren, toen de treinstellen voor dit vervoer gebruikt ernstig toegetakeld werden bij Duitse luchtaanvallen.

De 4de Infanteriedivisie (7de, 11de en 15de Linie) aanvankelijk in de streek van Munsterbilzen opgesteld, had heel wat wapens achtergelaten wanneer hals over kop de loopgraven aan het Albertkanaal werden ontruimd.

De 5de Infanteriedivisie tenslotte, gevormd door Waalse regimenten van het 1ste, 2de en 4de Jagers te Voet, had aan het kanaal van Willebroek een bataljon verloren dat er krijgsgevangen werd gemaakt.

Op 20 mei begonnen de gevechten voor het Bruggehoofd Gent. Ten zuiden van Gent, in en om de bunkerlinie die de toegangswegen naar deze stad verspert, vinden we de divisies terug, die enkele dagen nadien in het Land van Nevele zouden aankomen.

Op 20 en ook op 21 mei wordt verwoed gevochten te Kwatrecht en te Gijzenzele, gebied verdedigd door de 2de I.D. In de sektoren van de 4de I.D. (Oosterzele-Moortzele) en van de 5de I.D. (Munte-Semmerzake) beperkt alles zich tot gevechten op de voorposten en kontakten tussen patrouille. Enkel de artillerie draait overal op volle toeren en, evenmin als bij de genie, vinden we bij haar mensen diepgaande sporen van een aangeslagen moreel.

Hetzelfde kan echter niet altijd gezegd worden voor wat betreft de infanterie van het 6de Korps. Vooral in de 4de Infanteriedivisie was de situatie allesbehalve

schitterend : terwijl sommigen nog blij gaven van vastberadenheid werden bij anderen reeds symptomen merkbaar die er op wezen dat ze weinig lust hadden om zich krachtdadig te weer te stellen of liever hun heil zochten in een vroegtijdige aftocht. Dat was niet enkel het geval bij het 15de Linie doch ook, zij het in mindere mate, bij het 7de en het 11de Linie. We moeten de toestand objectief en realistisch bekijken : het heeft even weinig zin de „heldendaden” van de enen op te schroeven als het oog te sluiten voor de minder fraaie houding van de anderen. Nu zoveel jaren verlopen zijn en wij een breder overzicht hebben gekregen over het hele oorlogsgebeuren zou het ook verkeerd zijn de evenementen in onze streken voor te stellen als een soort tweede slag van Waterloo : de strijd van het Belgisch Leger aan het kanaal van Schipdonk is slechts één van de vele episoden van de achttiendaagse veldtocht, die op dat ogenblik in zijn laatste stadium was getreden.

Bij een vergelijking van het optreden van de drie divisies die het 6de Korps in die dagen vormden, moet men rekening houden met diverse factoren. Zo was in één van de regimenten van de 4de Infanteriedivisie de kiem van de wankelmoedigheid waarschijnlijk reeds maanden voordien gelegd, tijdens de mobilisatie (3). Daarbij kwam nog dat deze divisie reeds op de eerste oorlogsdag het volle geweld van de aanval had ondergaan en daarna een vermoeiende terugtocht had meege maakt.

Het achtereenvolgens ontruimen van de stellingen aan het Albertkanaal en van de bunkers op de KW-linie heeft zonder twijfel een nefaste invloed uitgeoefend op psychologisch gebied. Echo's van de mentaliteit onder de troepen vinden we terug in de aantekeningen die bepaalde bevelhebbers maakten tijdens de episode in het Bruggehoofd Gent. Aldus noteert een officier dat bij de aankomst in laatstgenoemde stelling de manschappen nog tevreden waren schoppen te krijgen om loopgraven aan te leggen, een werk waarvoor ze tot dan toe weinig enthousiasme hadden betoond. Doch precies tijdens de daaropvolgende dagen lijkt het moreel een zeer grote deuk te krijgen : het gerucht doet de ronde dat sommigen reeds een witte vlag in de ransel hebben en dat anderen hun wapens hebben weggegooid. Ook het 4de Jagers te Voet bekijkt daar zijn burens met een wantrouwig oog wanneer naar hun mening wat teveel militairen van dit regiment door hun stellingen achteruittrekken. En zelfs een zeer vastberaden commandant van het 7de Linie, veteraan van 14-18, geeft blijkt van zijn gevoelens van ontgoocheling als het bevel tot het ontruimen van de „abri's” van het Bruggehoofd Gent aankomt. Duidelijk drukt hij uit hoe zwaar die slag aankwam : „Nogmaals laten wij achter ons een intacte stelling, onze bunkers, onze loopgraven, onze prikkeldraad en onze mijnenvelden. Niets heeft gediend” (4).

We ontkomen niet aan de indruk dat die terugtocht uit het Bruggehoofd Gent er één teveel was of m.a.w. de spreekwoordelijke druppel die de beker deed overlopen zodat precies op dat ogenblik het smeulend vuur van de demoralisatie werd aangewakkerd dat aan het kanaal van Schipdonk definitief zou oplaaien o.m. te Nevele en te Merendree of, meer nog, hele compagnies zou doen ineensstorten zoals te Meigem.

Wat de Jagers te Voet betreft kunnen we aanstippen dat ze tijdens hun verblijf in het Bruggehoofd Gent blijk gaven van krachtdadigheid, niet alleen tijdens de enkele contacten die ze er met de vijand hadden, doch ook bij hun optreden tegenover de plaatselijke bevolking (die „manu militari” verplicht werd het bedreigde gebied te ontruimen) en in de drastische voorschriften die ze uitvaardigden inzake het neutraliseren van „verdachte elementen” (5). Precies dezelfde mentaliteit zal bovenkomen te Nevele.

Naast de Jagers te Voet zullen ook de Ardeense Jagers een grote rol spelen bij de strijd in het Nevelse. Zoals wij in ons voorwoord hebben gezegd, verwijzen wij, wat dit betreft, naar het merkwaardig werk van een andere plaatselijke geschiedschrijver. We kunnen enkel zeer veel respect hebben voor de daadwerkelijke inzet en het hoog moreel van de Waalse regimenten die ook op Vlaamse bodem hardnekkig trachtten hun man te staan en de tegenstander zoveel ontzag inboezenden dat zulks voor bepaalde Duitse eenheden aanleiding zou geven tot welbewezen, bijna wanhopige buitensporigheden, van een omvang en een wreedheid die nergens elders in 1940 in België werden gezien en waarbij vergeleken de enkele excessen van de Duitse troepen in mei '40 in Noord-Frankrijk totaal in het niet verzinken (6).

Het is tijdens de bekende „Conferentie van Ieper”, op 21 mei 40, dat door de bevelhebbers van de verbonden legers beslist wordt om het front meer naar achter te verplaatsen. Tengevolge daarvan krijgt ons 6de Korps op 22 mei het bevel tot de terugtocht.

Deze beweging moet gedekt worden door de 1ste Divisie Ardeense Jagers die langs de Schelde, tussen Gent en Zwijnaarde, opvangstellingen betreft. De Jagers te Voet van de 5de Infanteriedivisie moeten de bunkerlijn bezetten tussen Eke en Astene. De twee overige divisies van het Korps zullen de loopgraven en „abri's” tussen Kwatrecht en Moortzele in de nacht van 22 op 23 mei verlaten, om zich ten spoedigste in te graven achter het Afleidingskanaal.

In de vooravond dringen die bevelen door tot bij de commandanten van de lagere echelons. Het merendeel ervan is zich bewust van het deprimerend effect of van het gevaar tot paniek dat in deze orders steekt. Een officier van het 7de Linie noteert in zijn velddagboek : „Ontvangst van de orders. Het moreel is zeer laag : voor één keer dat we over een goede en sterke stelling beschikken, moeten we terugtrekken !”.

Gelukkig voor de Belgen, tonen de Duitsers weinig lust om 's nachts gevechtscontact te behouden. Vele grote hinder leveren echter de smalle wegen op : de 5de Infanteriedivisie maakt andermaal kritische opmerkingen over het ordeloos gedrang veroorzaakt door troepen van de 4de I.D.

De staf van het 11de Artillerie, divisionnair regiment van de 5de I.D., rolt om halfveel 's nachts door De Pinte. Zijn 1ste Groep stelt de stukken op te Deurle, ten oosten van de Broekstraat ; de 2de Groep komt op 1.200 m ten zuid-westen

van De Pinte ; de 3de Groep ontplooit zich ten oosten van de Klapstraat en de 4de Groep zit, samen met de 4de Groep van het 14de Artillerie, aan de Groenstraat te Deurle. Wat de infanterie betreft : het 1ste Jagers te Voet leunt aan tegen Eke, terwijl het 2de Jagers te Voet met zijn rechtervleugel te Astene ligt. Tussen die twee regimenten in, neemt het 4de Jagers plaats.

Terwijl achterhoeden de aftocht dekken, trekken ondertussen ook de andere onderdelen van het Korps af naar het westen. De „décrochage” verloopt gunstig. Een heldere maan belicht het nachtelijk landschap. Zwijgend trekt het voetvolk door de dorpen tussen Schelde en Leie. Nu en dan hoort men een krachtwoord, wanneer iemand struikelt op de slechte kasseien. Tussen de infanteristen in, dokkeren paardengespannen of rammelen kanonnen en caissons voorbij waarop in-eengehurkte gestalten zitten te dommelen. Af en toe schiet in het zuiden een lichtflits op en hoort men de donder van een vernieling die in het te ontruimen gebied wordt tot ontploffing gebracht. Bij het kriecken van de dag zorgt een dichte nevel voor de bescherming tegen vliegtuigen.

Het 2de Artillerie trekt naar Bellem. Het 12de Genie rijdt naar de brug van Merendree om te Hansbeke logies te zoeken. De mannen zullen er slechts enkele uren kunnen verpozen : op alle staf echelons zitten reeds officieren over de kaarten gebogen om zich te beraden hoe en waar de nieuwe stellingen kunnen worden uitgebouwd.

Ontplooiing

In de voormiddag van 23 mei beginnen zich te Gent sommige gebeurtenissen af te spelen die onrechtstreeks invloed zullen hebben op het verloop en de bespoediging van de Belgische ontplooiing in en rond Nevele. Een paar ondernemingslustige Duitse officieren hebben zich, onwetend van elkaars initiatief, over de slecht gesprongen Keizerpoortbrug de stad ingewaagd en komen elk afzonderlijk met enige tussenpoos op het stadhuis de overgave van Gent eisen. Terwijl de ene, Oberleutnant Brückner, na een onderhoud met enkele nog aanwezige stads-magistraten weldra in de Duitse lijnen terugkeert, wordt de officiële parlementair, Leutnant Schöneberger, vanuit Gent meer naar achter gebracht om op het Belgisch Hoofdkwartier te onderhandelen. Vooraleer hij terugkeert met het nieuws dat het Belgisch Leger bereid is het grootste deel van de stad te ontruimen, spelen zich zeer verwarde tonelen af. Zowel stadsbestuur als bevolking voelen er niets voor om straatgevechten te zien losbarsten. In tegenstelling met wat vroegere auteurs beweerden, beweringen die door latere schrijvers zonder meer werden overgenomen, ging het hierbij zeker niet om invloeden van „verdachte elementen” (waarmee zonder twijfel V.N.V.-ers of Vlaamse extremisten werden bedoeld), doch was de grote factor enkel en uitsluitend de vrees voor vernieling van het materieel bezit of van de monumenten alsook de bekommernis om een groot aantal burgerlijke slachtoffers te voorkomen. Anderzijds is het een feit, dat grote verschillen aan het licht kwamen wat de houding van de Belgische troepen zelf betreft : terwijl de enen nog verder wilden vechten, stonden honderden andere militairen besluiteloos toe te kijken, zonder ook maar iets te ondernemen tegen de zeer kleine groep binnenuitrukkende Duitsers.

Door die onverwacht vroege overgave van de stad Gent verandert op slag de situatie voor de Belgische detachementen die nog tussen Schelde en Leie zijn opgesteld : zij moeten zich thans zo snel mogelijk achter het kanaal van Schipdonk terugtrekken. De 1ste Divisie Ardeense Jagers zal er in reserve gaan, terwijl de 5de Infanteriedivisie plaats neemt tussen de sectoren van de 2de I.D. en de 4de I.D. Meteen komen we tot de definitieve opstelling waarmee ons 6de Legerkorps de slag aan het Afleidingskanaal zal beginnen. Van noord naar zuid afdalend, ziet het front er als volgt uit :

- Vanaf de kruising van de Brugse Vaart en het Afleidingskanaal tot aan de spoorlijn Gent-Brugge, krijgen we de sector van de 2de Divisie :
 - * in eerste lijn het 5de Linie en het 28ste Linie, ieder met twee bataljons vooraan en een bataljon daarachter. Het 6de Linie, dat nog uit twee bataljons bestaat, ligt in reserve te Hansbeke.
 - * De infanterie wordt gesteund door 4 groepen van het 2de Artillerie, opgesteld op de grens met Bellem, ter hoogte van de Karmenhoek en de Veldstraat.

- Hieronder komt de sector van de 5de Divisie, ongeveer lopend tot aan de rand van de bebouwde kom van Nevele :
 - * in eerste lijn, van noord naar zuid, vinden we achtereenvolgens het 4de, het 2de en het 1ste Jagers te Voet. Enkel het 4de Jagers heeft drie bataljons achter elkaar in de diepte opgesteld. Het 2de Jagers heeft, zoals eerder gezegd, één van zijn bataljons verloren te Humbeek, terwijl het 1ste J.t.V. zijn 3de bataljon moet afstaan als reserve voor de 4de Divisie.
 - * Artilleriesteun : de 1ste groep van het 11 A komt aan de Leegstraat, de 2de en de 4de groep staan op het Veldeken terwijl de 3de groep aan de Vierboomstraat in stelling is. Op Reibroek wordt aanvankelijk nog een groep van het 4de Regiment Legerartillerie als extra-steun voorzien, schikking die naderhand niet doorgaat.

- De 4de Infanteriedivisie tenslotte ligt helemaal in het zuiden van het door ons beschouwde gebied, dat eindigt aan Bachte-brug :
 - * in het noordelijk deel van Nevele zit het 2de bataljon van het 7de Linie terwijl langs het kanaal, ter hoogte van de Molenkouter, het 1ste bataljon in stelling gaat. Het 3de bataljon ligt achteraan, tussen Nevele en Poesele, dichtbij de commandopost van het regiment. Vóór Meigem bewaken twee bataljons van het 15de Linie de kanaaldijk ; meer achterwaarts vinden we het 3de bataljon van dit regiment, dat te Vinkt zijn commandopost heeft. De sector van het 6de Korps eindigt met het 11de Linie, waarvan één bataljon in reserve ligt rond de commandopost op Hoendervelden, terwijl langs het kanaal op de Meerskant het 3de bataljon post vat en in Molenbroek het 2de bataljon komt.
 - * Aan artillerie beschikt de 4de I.D. over de vier groepen van het 8 A. Elk van de drie infanterieregimenten heeft daarvan één groep in directe steun ; de groep die het 15de Linie te Meigem moet bijstaan nl. 11/8 A

heeft zijn batterijen opgesteld op Kruiswege. Bij Beekant staat de 4de groep, die in generale steun ter beschikking is.

Het spreekt vanzelf dat de hele streek daarmee plots vol soldatenvolk zit zodat elk gehucht, ja bijna iedere hofstee, kwartiergangers krijgt. Naast de eenheden eigen aan het 6de Korps en zijn divisies, zijn andere detachementen ter versterking of ter vervollediging de rangen komen aandikken. Aldus beschikt de 5de I.D. ook over twee pelotons van de Compagnie Kanon 47 op T. 13 (rijdend antitankgeschut) (7) van de 8ste Divisie en bij de 4de Infanteriedivisie zit de 14de Compagnie (getrokken antitankgeschut) van het 4de Linie.

Weerom is er veel werk op de planken voor de genie. Alle bruggen over het kanaal moeten voorzien worden van de nodige springladingen en compassementen om op het gewenste ogenblik de overgangen in de lucht te blazen. En op de oostelijke oever staan diverse kerktorens die de Duitsers uitstekende observatiemogelijkheden zouden kunnen bieden om het artillerievuur te leiden op de Belgische posities ; het verdedigingsplan voorziet dan ook de vernieling van de klokketorens te Landegem, Vosselare, Bachte-Maria-Lerne en Sint-Martens-Lerne (en waarom Merendree niet op het lijstje prijkte begrijpen wij ook niet !).

De aanwezigheid van de loopgraven vroeger aangelegd door de Belgen op de oostelijke oever van het kanaal, is bij de planning niet uit het oog verloren. Helaas, men komt er niet meer toe om thans nog die stellingen grondig te vernielen : zij zullen de Duitsers goede diensten bewijzen (8). En voor het platrollen of afmaaien van de reeds weelderig opgeschoten oogst die op tal van plaatsen het gezichtsveld belemmert, zal ook geen tijd meer overblijven.

Er is aanvankelijk enig misverstand aangaande de begrenzing van de sectoren waarvoor het 15de en het 7de Linie verantwoordelijk zijn, met het gevolg dat de pelotons verschillende keren het graafwerk mogen herbeginnen. De soldaten zijn moe, hebben niet allemaal voldoende eten en vragen voedsel aan de burgers. De achtergebleven inwoners geven de jongens eieren, brood, koffie of bier en enkele huismoeders beginnen vlug pannekoeken te bakken. Sommige militairen hebben nog wat „soldatenkoeken” die de Nevelse jeugd een traktatie toeschijnen... maar die de piotten van hun kant gaarne ruilen tegen een degelijke boerenboterham met hesp of varkensvlees.

Een dertigtal mannen van de 1ste compagnie van het 7de Linie graven zich in langs de Kerrebroekstraat in het hofje van Ernest Vander Heyden en op de weide van Maurice Dhaene. Ernest Van der Heyden observeert nieuwsgierig de bedrijvigheid rond zijn woning : hij is één van de Nevelaars die eraan denkt een „dagboek” bij te houden en dank zij zijn kostbare getuigenis kunnen we veertig jaar later het gebeuren volgen. Rechts van de 1ste compagnie ligt de 3de compagnie van commandant Rousseaux. In de villa van notaris Blomme zit de commandopost van het bataljon. Rousseaux zelf heeft zijn gevechtspost ingericht in de woning van August Van Hese op de Molenkouter. Van op dit hogerliggend terrein heeft hij een veel beter uitzicht op de tegenoverliggende oever dan zijn

tijd vluchtelingen terugkomen die niet meer over de Franse grens zijn geraakt : ze vertellen natuurlijk het nieuws van de Duitse doorbraak naar Duinkerke en hebben de mond vol van hun gruwelijke belevenissen onder de Duitse luchtbombardementen. Ook boven de streek doet de Luftwaffe een duit in het zakje om het moreel te ondergraven : op 24 mei, rond 14 uur, dwarrelen strooibiljetten neer om onze soldaten te wijzen op het hopeloze van de situatie en op de „vlucht” van de Fransen en Engelsen. Was dit reeds het gevolg van het aandringen van het Duits 9de Korps bij het 18de Leger om meer beroep te doen op de luchtoppropaganda, nadat uit het verhoor van gevangenen gebleken was dat de Duitse radio weinig door de Belgische militairen werd beluisterd ?

Tegen die pamfletten wordt trouwens gereageerd op het kasteel de Kerckhove te Bellem, waar de groepscommandanten en de aalmoezenier van het 2de Artillerie zich zorgen maken over de invloed van die vlugschriften ; er wordt een tegen-tekst opgesteld, waarin wordt gewezen op het leugenachtig karakter van de Duitsers, en een officier vertrekt met dit ontwerp naar Brugge om later terug te keren met 10.000 gedrukte exemplaren. De bevelhebber van de 2de Infanteriedivisie, generaal Colpin, gaat akkoord om dit dokument in de eenheden te laten verdelen.

Bij commandant Rousseaux loopt de opdracht binnen om een patrouille over het kanaal te zenden, naar de steenweg Deurle-Vosselare. Pontons of boten om over te varen zijn niet ter beschikking, maar een echte Belg weet in dergelijke omstandigheden meestal zijn plan te trekken : uit de Melkerij wordt een grote koperen kuip gehaald en met behulp van een telefoonkabel zal men dit „vaartuig” over en weer trekken om de mannen over het kanaal te zetten. Adjudant Kimpe gaat samen met vier anderen aan boord ; twee van die mannen, Debaets en Van Dinter, hebben een mitraillette als wapen. Wanneer ze na enkele uren terugkomen - met twee Belgische deserteurs die ze onderweg hebben opgepikt - weten ze te zeggen dat ze te Vosselare geen Duitsers hebben ontdekt.

In de avond van de 24ste mei vallen de eerste Duitse artilleriesalvo's op Nevele. Rond 20 uur liggen de explosies rond het kasteel de Kluize (9). Ter hoogte van de hoeve Clauwaert, langs de baan Nevele-Hansbeke, liggen de cyclisten van de 5de I.D. in reservestelling. Soldaat Ernest Verschoore, geboren te Moeskroen in 1909, wordt zeer zwaar aan het hoofd gekwetst en overlijdt iets vóór middernacht.

De voorpost in de Langemunt wordt teruggetrokken achter het kanaal. Om 20.30 u. laat onderluitenant Van Hautgaerden van het 4de Genie de ladingen onder de brug springen, doch de springstof blijkt van slechte kwaliteit te zijn en alles is te herdoen. De geniemannen beginnen onmiddellijk nieuwe ladingen aan te brengen en om 0.36 u. volgt een tweede ontploffing, die andermaal ondoeltreffend is en slechts een klein gat slaat in het brugdek. Derde keer, goede keer : op 25 mei, om 5.25 u. veroorzaakt een laatste explosie een bres van 15 meter.

De brug van Merendree en de spoorbrug vliegen om 21.30 u. in de lucht ; ook de

brug van Landegem gaat eraan en springladingen doen eveneens de kerktoren van die gemeente in een grote stofwolk in mekaar zakken. Pech echter bij de klokke-toren van Vosselare : een eerste poging om 23.30 u. geeft een onbevredigend resultaat en slechts wanneer om 0.40 u. nogmaals de ladingen worden aangezet is ook dit monument vernield.

De inwoners brengen de nacht door in de kelder of in de „onderstand”. Tenminste, die welke nog in Nevele gebleven zijn. Velen hebben hun woonst in de nabijheid van het kanaal verlaten om, al was het maar enkele kilometer meer achteruit, een veiliger onderkomen te zoeken. De familie Janssens zit op het Veldeken in een aardappelkelder op de kleine hofstee van Theofiel Van Wonterghem, vlakbij de bossen. Ze waren er reeds toegekomen sinds de avond van het luchtbombardement. Twee ooms zijn in Nevele gebleven en schuilen in de kelder van Alfons Van Heirsele. Ze komen dagelijks vertellen op het Veldeken, wat er in de Kernemelkstraat voorgevallen is. Ze zeggen dat in het huis Janssens soldaten aangekomen zijn, die de meubels uit de voorplaats in het werkhuis hebben gedragen. Dan hebben ze in de zijmuur, naar Nevele toe, een opening gekapt en er een machinegeweer opgesteld.

De meesten vermoeden wel, dat de vijand al dicht in de buurt moet zijn geraakt.

Over heel de lengte van het Belgisch front zitten de „observateurs” opletend te kijken naar de overkant. Eén van die waarnemingsposten van het 2de Artillerie heeft zich geïnstalleerd op een paar honderd meter afstand van de brug te Merendree, in de schuur van de hoeve Haeck op de Dosweg. Wachtmeesters Jurgens en Van Daele hebben al heel wat belevenissen achter de rug. Voor een heldenrol voelen ze zich niet geroepen, doch ze zijn zeker ook nog niet van plan om er zo maar het bijltje bij neer te leggen en de vorige dag, wanneer ze vóór de aankomst van de 5de Infanteriedivisie een waarnemingspost moesten betrekken recht tegenover Landegem, hadden ze zich niet weinig geërgerd toen ze vaststelden dat het moreel van de infanterie ver onder het vriespunt lag, zodat zelfs openlijk van overlopen werd gesproken. Een sergeant (10) ging er zelfs luidkeels prat op dat hij zijn machinegeweer in een vijver had gegooid en kreeg meteen een scheef antwoord toen hij de waarnemers uitnodigde om hun materiaal ook maar te laten verdwijnen. Maar wanneer de „Tee-Essen” (11) van de artillerie hun telefoonlijnen begonnen te ontrollen, stelden ze spoedig vast dat de draad, nog bij het aanleggen, achter hun rug om de meter was doorgeknipt...

Het humeur van de artilleristen was er niet beter op geworden de volgende morgen, bij het ontwaken op die aanvankelijke waarnemingspost. Ze hadden er de nacht van 23 op 24 mei in de schuur doorgebracht in een bont gezelschap, waaronder ook drie Ardeense Jagers die naast hen op het stro hadden gelegen en die 's morgens verdwenen waren... met één van de artilleriesverrekkijers.

In de voormiddag van de 24ste was alles dan opgeschoven naar Merendree-Overbroek. In de schuur die daar als uitkijkpost moest dienen, stonden twee kleine rupstraktoren van het antitankgeschut en de schrik sloeg de waarnemers om het

hart toen ze de nog zeer duidelijke rijsporen zagen die naar de schuur liepen. In vliegende haast werden die sporen met takkebossen uitgewist want de mannen wisten maar al te goed dat weldra mocht gerekend worden op het verschijnen van Duitse luchtverkenners. En langs de veldweg werd een telefoonlijn getrokken naar Hansbeke-dorp : de „voiture-technique” met de telefooncentrale van de artilleriewaarnemers stond daar in een smal straatje dichtbij de kerk. Ook in die mooie klokketoren van Hansbeke zat trouwens een hele tros waarnemers op de uitkijk. Rond 17 uur kregen de groepen van het 2de Artillerie het bevel om over te gaan tot het inschieten op één of ander gekend doel enkele kilometers ten oosten van het kanaal. Daarmee waren overal de pionnen op post om het dodelijk schaakspel te beginnen.

Hotel Haus Christoph

Vrijdag 24 mei. Drie regimenten van de Duitse 56ste Infanterie-division beginnen hun opmars tussen Schelde en Leie. De divisie is ingedeeld bij het IXde Armeekorps (generaal Geyer), dat in onze provincie opereert onder bevel van generaal von Kuchler's 18de Arme (12).

Generaal Kriebel, divisiecommandant, is een typisch vertegenwoordiger van de „oude garde”, geschoold in het Koninklijk Beiers Kadettenkorps, sterk bewust van de verplichtingen die als officier op hem rusten. „Es ist unbedingt notwendig, dass alle Vorgesetzten immer wieder beruhigend und belehrend auf die Truppe einwirken” (13) aldus Kriebel, die zijn mannen in toom wil houden.

Over de Infanterieregimenten 171 en 234 kunnen we kort zijn : ze rukken op naar Deinze, buiten het gebied dat ons in deze studie aanbelangt. Het Infanterieregiment 192 daarentegen beweegt zich precies naar de sector van ons 6de Korps.

Om halfelf in de voormiddag bereikt het 3de bataljon De Pinte. De Duitsers zijn niet gehaast en trekken zeer voorzichtig verder : pas om halftwee zijn ze te Deurle. Hun opdracht : via Leerne oprukken naar Nevele en Meigem. Ze zijn vergezeld van een Pionierkompanie en een Brückenbau-Kolonnie en die zullen ze nodig hebben, want te Deurle komen ze vóór de opgeblazen Leiebrug terecht.

Op de tegenoverliggende oever hebben de Leernse families De Backer, Mortier, Van Huffel, Van Kerrebroeck en Van Laere, allen wonende op de Pontenhoek, hun heil gezocht in de kelder van de brouwerij Colle. Zodra de eerste Duitsers ter plaats aankomen, worden de toekijkende burgers direkt aan het werk gezet om materiaal aan te slepen : weldra liggen planken en balken over het ingezakt brugdek en daarover trekken de eerste infanteristen over de Leie. Er moet echter nog voor een pontonbrug gezorgd worden met een draagvermogen van minstens 4 ton, geschikt voor het vervoer. Die zal aangelegd worden vlakbij de opgeblazen brug van Deurle, op de plaats waar enkele jaren voordien nog de oude Leiebrug laag over het water lag ; het feit dat de toegangsweg tot die gesloopte brug er nog beschikbaar is, vergemakkelijkt de taak van de Duitsers aanzienlijk. De mannen

op de Pontenhoek staat echter nog een beroerd avontuur te wachten. Meenden de Duitsers dat daartussen een „spion” kon zitten die de Belgen inlichtte ? Dachten ze dat daar de oorzaak te zoeken was van de beschieting die weldra met volle geweld op die omgeving neerdonderde ? In ieder geval, alle mannen werden bijgedreven en door de Duitsers weggevoerd om slechts dagen nadien terug te keren, toen iedereen daar al dacht dat ze doodgeschoten waren. Vader De Backer kon zich echter nog verbergen : de jonge zoon, Henri, had van op afstand in de gaten gekregen wat er aan het gebeuren was en was vliegensvlug naar de brouwerij gerend om alarm te slaan.

De vooruitgeschoven Duitse staf vestigt zich in de buurt van de brug en weet zijn onderkomen voorwaar goed te kiezen : „Hotel Haus Christoph” (14). Vandaar uit wordt in de avond naar de divisie een radiobericht verstuurd waarvan de tekst luidt als volgt :

„III/192 dat in en rond Sint-Martens-Lerne ligt, heeft in de loop van de namiddag en van de avond op een breed front een grondige verkenning uitgevoerd van het kanaal aan beide zijden van Nevele.

Aan de zuid-oostelijke toegang naar Nevele stond een stuk gemotoriseerd antitankgeschut op wacht, gedekt door geweschutters.

Voor de rest werd de oostelijke oever onbezet bevonden. Op de westelijke oever werden loopgraven bemerkt van waaruit de verkenners beschoten werden. Het 2de bataljon heeft verkenners uitgezonden in het terrein ten noorden van de steenweg Lerne-Nevele. Resultaat nog niet bekend.

Vanaf 13 uur (15) legde de vijandelijke artillerie van tijd tot tijd zeer hevig stoorvuur op de marsweg van het regiment in de buurt van Sint-Martens-Lerne en Deurle. Na het invallen van de duisternis zal het 3de bataljon de zone Karmhoek-Moerstraat-Noordhout bezetten en daar de nacht doorbrengen. Het 1ste bataljon dat rond 18.30 u. in Deurle aankwam, schuift zijn 1ste compagnie naar voor, naar het kasteel de Meire, ongeveer 1 km ten westen van Lerne. De staf van het regiment, die eerst in Sint-Martens-Lerne lag, werd rond 20 uur achteruit verlegd naar de noord-westelijke uitgang van Deurle. De 1ste afdeling van het Artillerie-Regiment 156, klaar om te vuren vanaf 19.30 u., schiet stoorvuur op Nevele zelf en op de stellingen ten zuiden van Nevele.

Het regiment is van plan om, wanneer zwakke plaatsen in de vijandelijke verdediging van de oever gevonden worden, daar bij het klaren van de dag gevechtspatrouilles te laten oversteken met rubberboten. Verliezen door artillerievuur voor zover bekend : 2 doden, 3 gekwetsten. (getekend) Wolff”.

Om 1 uur in de morgen zijn te Deurle de „Pioniere” klaar met het bouwen van een noodbrug. Het 1ste en het 2de bataljon van I.R. 192 trekken naar voor en vanaf 2 uur stellen ze zich op, links en rechts van het 3de bataljon. Tegen 3 uur moeten alle Duitse eenheden op de uitgangsposities gereed liggen voor de aanval, maar het sterk stoorvuur van de Belgische artillerie veroorzaakt vertraging.

Rond 5 uur is er aan Duitse zijde geen beweging meer te bespeuren. De infanteristen zijn weggekropen in de grachten of houden zich gedekt achter de bomen en struiken in het park van het Meirekasteel. Enkele mannen liggen ineengerold te rusten naast de meegesleepte rubberboten ; anderen roken een laatste sigaret om de zenuwen te kalmeren. De officieren en de naar voor gekomen waarnemers van de artillerie loeren gespannen door hun veldkijkers naar de overkant van het kanaal. Bij het Poortakkergoed hangt een leeuwerik te jubelen boven de velden.

Twintig kilometer achter het front lopen onderofficieren rond om hun soldaten bijeen te trommelen voor de verdere opmars : de 225ste Hamburgse Infanteriedivisie heeft de nacht doorgebracht in de streek van Oosterzele. De staf van die Divisie zit er in het kasteel op de Keiberg.

*Twee documenten :
Koning Leopold-III bracht tijdens de mobilisatie een bezoek aan
zijn gemobiliseerde soldaten te Nevele.
Derde van links op de onderste foto is Hubert Claeys.*

*Gedurende de mobilisatie waren er wegversperringen opgericht
in de Nevelse straten.*

*Hier de barricade op de Akker ;
Basiel Van Wonterghem liet er zich graag tussen twee soldaten fotograferen.*

*De ingekwartierde soldaten van het 43ste Linieregiment hadden het gezellig bij
de uitbaters van de herberg „De Pen” te Nevele,
nl. Ludovica Lippens, echtgenote Julien De Paepe en
moeder Leontine Mestdagh, wed. Prosper De Paepe.*

*De bezetting van de versperring op de Akker te Nevele.
 Bij de burgers herkennen we v.l.n.r.
 Clara Piesschaert, echtg. Emile De Wulf,
 Anna Van Wonterghem, echtg. Willy Van Quickenborne,
 Irène Van Wonterghem, echtg. Roger De Keyser en
 Basiel Van Wonterghem.*

Gedurende de mobilisatie werd aan jonge piloten les gegeven met het schoolvliegtuig „Avro 626” met basis St. Denijs-Westrem. Een toestel duikelde neer naast de woning van Jules Van Nevel, wijk Spriet te Nevele.

*Tijdens de mobilisatieperiode hield de plaatselijke brandweer regelmatig oefening, om op alles voorbereid te zijn.
v.l.n.r. veldwachter Octaaf De Veirman, André Van Wouterghem, Roger De Geetere, agent Gustaaf Van Laere, Jozef De Winne, Jozef Van Heirseele, Irené Van Heirseele, René Cleve, Omer Dhaenens, Raymond Poelman, Astère Lootens en Alfons Dobbelaere.*

Gemeente NEVELE

Belangrijke Cinemavertooning
in de zaal van het Klooster

Op Zaterdag, 11 Febr., om 6 uur 's avonds

Over het hedendaagsche vraagstuk :

**„De bescherming der burgerbe-
volking tegen luchtaanvallen»**

met films van het Cartografisch Instituut van het Bel-
gisch Leger.

1. — De oorlog 1914-18
2. — De Burgeroorlog in Spanje
3. — De oorlog Japan-China
4. — De Luchtbescherming in België en Duitsch-
land.
5. — Fabriek op oorlogevoet bij luchtaanvallen
6. — Tot slot een prachtfilm over het leven van
Hare Majesteit Koningin Astrid.

Als mensch hebben wij allen tot plicht ons le-
ven te beschermen en te verdedigen. Weet dus welke
gevaaren U bedreigen en hoe gij er best beschutting te-
gen vindt.

Dit zal door een officier monitor I. B. besproken
en aangewezen worden.

De gansche bevolking wordt vriendelijk uitgenoo-
digd in het belang van allen.

De Bond voor Luchtbescherming

tel. no. 27.

Druck. v. Liefers, Nevel.

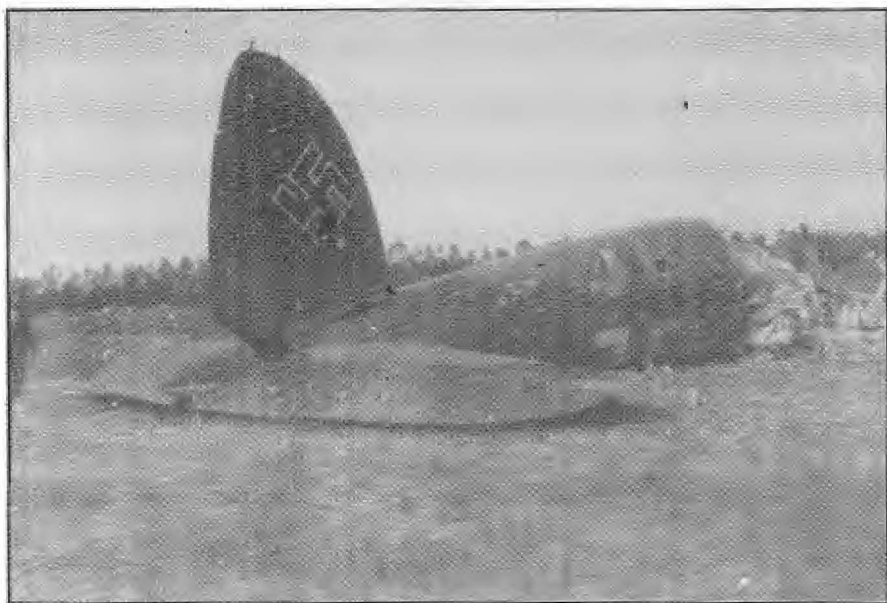
*Ten voordele van de plaatselijke afdeling
„Luchtbescherming” werden filmvertoningen ingericht.*

*Te Merendree werd op 10 mei 1940 boven de wijk Durme
een Duits vliegtuig neergeschoten door een geallieerde jager.
Commandant Lt. Ludwig Heppe zette zijn machine neer
in een weide.*

*Hij kwam in gevangenschap te Brussel, Gent, Oostende,
Duinkerke en Engeland.*

*In 1942 werd hij naar Canada weggevoerd tot 1946.
(Fotoarchief L. Heppe).*

*Het Duits vliegtuig van Commandant Lt. Ludwig Heppe, een bommenwerper
Henkel 11 van gevechtsekader 54 stafel G. Foto genomen op 11 mei 1940.
(Fotoarchief Georges Ceurvels) Berchem.*

*Langs het kanaal hadden de Belgen hun stellingen en schuttersputten gegraven
in de weide van Alfons van Haver te Nevele.*

Op de achtergrond de woning van Theophile Van Heirsele.

*Duitse kanonnen beschieten de Belgische stellingen
langs het kanaal van Schipdonk*

Meigem : Duitse soldaten komen in het zwaar beschadigd dorp.

*De woning van Van der Vennet in Meigem-dorp,
totaal vernield door beschietingen.*

*Verder was het niet beter :
de hoeve van Vlaemynck te Poesele wordt in brand geschoten.*

*Even uitrusten ;
op de achtergrond staan pontons klaar om verder een brug te bouwen.*

Op het hof van de hoeve van Notteboom, te Meigem-Vaarzeel worden op de kruisjes voor de Duitse gesneuvelden namen geschilderd door Hinrich Knuth ; vader Emiel Notteboom, zoon Amedee en een gebuur Baziel Pyfferoen bewonderen het schilderwerk.

*De Duitse brug te Meigem ;
tussen de bomen bemerkte men het Poortakkergoed van Vosselare.*

De wegwijzer „Meigem” aan het kanaal van Schipdonk.

*Over de Leie te Deurle legden de Duitse „Pioniere” een pontonbrug.
Burgers moesten de gevechtszone verlaten.*

*De Duitse pontonbrug te Deurle.
Op de achtergrond het oud brughuis.*

Over de Leie te Deurle werd zwaar materiaal aangevoerd.

ZATERDAG 25 MEI 1940 : „EN WIJ DIE DACHTEN DAT HET GE-
DAAN WAS....”

In de prille uren van de 25ste mei komt er enige beweging in de Belgische stellingen aan het Afleidingskanaal : de eerste bevoorrading wordt naar voor gebracht. De zon is nog niet op, maar in het oosten begint de nachtelijke hemel reeds lichter te worden.

Op meer dan één plaats in de voorste lijnen hangt het vermoeden in de lucht dat er vandaag iets zal gebeuren : hoe voorzichtig de Duitse verkenners het ook aan boord gelegd hadden vrijdagnamiddag, toch waren ze op enkele plaatsen niet onopgemerkt gebleven.

De inwoners hebben in hun schuilplaatsen en kelders een onrustige nacht doorgebracht, luisterend naar het kanonvuur en naar het akelig gefluit van de projectielen die door de Belgische kanonnières hoog over de huizen heen naar de andere kant worden gericht. Zij die niet zo ver van de kanaalbruggen wonen, hebben hun schuilplaats voelen beven door de explosies van de vernielingen en het gekletter en gerinkel gehoord van neervallende dakpannen en splinterend vensterglas. Op veel plaatsen is er al hard gebeden om bescherming in de nood en menige ruwe bolster, die het anders niet zo nauw neemt, heeft in zijn binnenste hartje getracht zich de woorden van de akte van berouw te herinneren. Tussen de troepen zitten sommige mannen die ook wel tot een meer prozaïsch middel hun toevlucht nemen om het gemoed te sterken o.a. de geluksvogels die bij de herbergkruidenierszaak „In de Hoop van Vrede” tijdens het delven van een loopgracht op de kist terecht gekomen waren, waarin de uitbater veiligheidshalve zijn flessen jenever had begraven ! Jawel : om het even welke soldaat zou zich met enthousiasme over zo een „vondst” ontfermen en het zou ons niets verbazen wanneer ook te Deurle of te Bachte naar soortgelijke troostmiddelen werd gegrepen wanneer een „Landser” (16) de zeldzame fles kon ontdekken die aan het speurend oog van de aftrekkende Belgen was ontsnapt. Een soldaat blijft een soldaat, waar ook ter wereld.

Halfzeven in de morgen. Vóór Meigem zwelt de vijandelijke beschieting aan tot een kort maar hevig trommelvuur. Tussen de Belgische stellingen aan het kanaal spuiten fonteinen op van rook en stof en dodelijke staalsplinters zoeven door het gras van de weiden, laag over de grond. Met ogen groot van ontzetting hurken onze soldaten zo diep mogelijk in hun putten en loopgraven : is dit het einde ? Alleen sterke zielen zijn in staat om tijdens een dergelijk bombardement even over de rand van de put te loeren om te zien of de vijand nog niet komt aanzetten in een stormloop. IJzersterke zielen zijn echter in het 15de Linie een zeldzaamheid geworden in die dagen en zeker in de voorste pelotons waarop de Duitse salvo's neerkomen.

Om 7 uur verlegt het artillerievuur zich eensklaps meer naar achter en vooraleer

de mannen in de Belgische stellingen van hun schrik bekomen zijn of eraan denken opnieuw achter hun wapen te gaan liggen, kletsen reeds bliksemsnel de eerste Duitse rubberboten in het water en klauteren en klauwen de aanvallers onder hevig getier en hoera-gebrul tegen de Belgische oever naar omhoog. Verdoofd kruipen een paar van onze jongens uit hun schuilplaats, de handen hoog boven het hoofd. Nog geen minuut later staan ze daar reeds met enkele tientallen, terwijl er van alle kanten nog meer komen aanrennen, zonder geweer, en sommigen zelfs wuivend met een witte doek om hun inzichten duidelijk te laten blijken. En wanneer de Duitse Hauptmann de naderende Belgen toeroept „pour vous la guerre est finie”, zijn er daarbij velen die in de handen klappen en bravo roepen.

Rousseaux had in de verte het geroep en getier gehoord en vermoedde reeds dat ginds iets gaande was. Juist op dit moment komt een korporaal vertellen dat op de overkant een Duitser op een motorfiets is voorbijgereden. Nee, men heeft niet naar hem geschoten... want de man wenkte de Belgen lachend toe !

Vooraleer hij tijd heeft om de korporaal uit te kafferen, klinkt opnieuw geroep van rechts : Rousseaux springt op... en ziet hoe ginds soldaten van het 15de Linie naar het kanaal toelopen, zwaaiend met witte lappen. Op de dijk, midden zijn peloton, staat luitenant Woestijn. Rousseaux springt er naartoe : „De Duitsers ! Naar rechts ! Schiet !”... maar niemand opent het vuur, behalve zijn twee mitrailleteschutters. Rousseaux grabbelt een geweer en vuurt zelf lader na lader in de richting van de vijand. Alle bevelen om ook de andere mannen tot schieten op de Duitsers te overhalen zijn vergeefs... maar vlak voor de voeten van Rousseaux wordt een steen versplinterd door een kogel. En opeens is het gedaan : Duitsers staan achter de groep Belgen ! De luitenanten Massez, Knipping en Sauveur kijken vragend naar hun commandant, die met verstikte stem de naast hem staande mitrailleteschutter beveelt zijn wapen weg te gooien. Ontgoocheld, vernederd en gebroken ziet die oude ijzervreter, veteraan van 14-18, hoe van de linkerkant Belgische officieren aankomen, om samen met hun mannen nederig naar de Duitsers te gaan. Dit is de ineenstorting te Meigem en het begin van de ondergang voor de hele 4de Infanteriedivisie, want razendsnel zou de Duitse olievlék zich uitbreiden...

Om 7.45 u. weet men bij het 15de Linie dat het 3de bataljon van majoor Haerden verloren is. Bij de twee buurregimenten komt de tegenreactie op gang, doch bij het 7de Linie is het reeds iets te laat : er blijft geen tijd meer over om een flankerende opstelling aan te nemen om te pogen de uit Meigem naar Nevele aanrukkende Duitsers tot staan te brengen, ook al gaat onze artillerie tot volle rendement over om de infanterie bij te staan.

Majoor Ordies, bevelhebber van het 3de bataljon van het 11de Linie, wordt verwittigd van het gevaar dat hem op zijn linkerflank bedreigt, maar kort daarop gaan ook bij hem twee compagnies verloren en het 2de bataljon van het 11de Linie moet in stelling gaan, front naar het noorden. Het 11de Linie stelt zich op „in bretel”, op een lijn lopend van het Hof ter Biest over het Goed ter Strijpen ;

aldus wordt voorkomen dat de Duitsers snel zouden oprukken naar Zeveren. Om halfnegen is het 2de bataljon van het 15de Linie grotendeels gevangen genomen. Hier en daar zijn er weliswaar enkelingen of kleine groepen die, liever dan naar de Duitsers toe te lopen, de wijk nemen meer naar achter om te trachten aansluiting te vinden in de eigen linies, doch ze zijn slechts een minderheid en alle automatische wapens zijn achtergebleven.

Over één van die machinegeweren ligt het lichaam van de enige gesneuvelde die het 15de Linie op het grondgebied van Meigem zelf zal achterlaten : de Mechelse reserveluitenant Gaston Mutsaerts. Toen rondom hem de armen omhoog gingen, zou hij naar een F.M. gesprongen zijn, roepend „Gij zijt geen mannen, gij !”, doch vooraleer hij kon vuren viel hij neergebliksemd over het wapen. Ook zijn compagniescommandant werd dodelijk getroffen door een kogel die van achteraan zou gekomen zijn. Zat achter de stellingen reeds een Duitse scherpschutter ? Ging het om een verdwaalde kogel uit de Belgische stellingen of moet men de oorzaak soms elders zoeken ? Rond zijn dood zal wel voor altijd een waas van geheimzinnigheid blijven hangen.

Kort na 9 uur zit een Duitse stoottroep zelfs reeds zo ver achter de eerste lijn, dat ze de artillerie kunnen verrassen. Bij Kruiswege slagen ze er namelijk in de 2de Groep van het 8ste Artillerie gevangen te nemen. Terwijl de batterijen daar nog aan het vuren zijn, worden de acht stukken geschut in de rug bestormd door Duitsers die om de stellingen heen waren getrokken. De commandopost van het 15de Linie trekt achteruit. Om 10.35 u. zit het 3de bataljon van het Infanterieregiment 192 op 1 km van Vinkt. Weliswaar hebben de Duitsers inmiddels meer en meer te lijden van de Belgische artillerie die haar vuren concentreert op Meigem en omgeving. De tegenstand van onze infanterie wordt ook heviger : uit alle richtingen wordt op de aanvallers geschoten en ze hebben het moeilijk om in verbinding te blijven met hun bevelhebbers. En terwijl alle verkeer naar achter onmogelijk wordt gemaakt wegens het Belgisch artilleriesvuur dat de oversteekplaatsen aan het kanaal toedekt, vormen de honderden krijgsgevangenen een bijkomend probleem : op een zo groot aantal gevangenen hadden de aanvallers nooit gerekend. Zelfs het verkenningsvliegtuig dat voor rekening van de 56ste Duitse infanteriedivisie werkt ziet er niet meer klaar in : wanneer de luchtwaarnemers vanuit hun Henschel de grote massa kakiuniformen bemerken van de bijeengedreven krijgsgevangenen bij Kruiswege, denken ze niet meer of niet minder dan dat het een groep Belgen betreft die zich klaar maken om in te grijpen en, neerduikend, mitrailleert het toestel de gevangenen en de erbij horende Duitse schildwachten, die wild met helmen en doeken zwaaien om de vliegeniers de toestand duidelijk te maken. „Es wurden zum Glück nur Belgier getroffen” (17) heet het in het Duits Kriegstagebuch. Voor artillierist Emiel Van Dooren van het 8 A heeft dit incident een dodelijk gevolg ; hij wordt langs de haag van het hof Geurs begraven.

Ondertussen nemen de Duitse soldaten Meigem-dorp verder in bezit.

Voor de herberg „Het Schuttershof” bij A. Standaert, bestudeert Leutnant Helmut Hase, 9. Kompanie, 376. Infanterie-Regiment, de militaire kaart om het verdere verloop van de krijgsv verrichtingen te bepalen. Van over de „Berg” klinkt een schot en Leutnant Hase is dood.

Naast de kerk van Meigem, hoeve René Clauwaert, wijk Dries, schillen enkele Duitse soldaten aardappelen voor hun veldkeuken ; ook daar weerklinkt een schot en soldaat Witschel (9. Kompanie, 376. Infanterie-Regiment) sneuvelt. Op de hoeve Vermeulen, Berg, zijn de varkens op hol geslagen. De landbouwer zit ze achterna geholpen door soldaat Pohlmeire. Vanuit een korenveld klinkt een schot en de Duitse soldaat valt zielloos neer.

Zouden deze feiten van 25 en 26 mei er de oorzaak van kunnen zijn, om op 26 mei de inwoners van Meigem in de kerk op te sluiten ?

Over deze opsluiting lezen we in het „Liber Memorialis”, bijgehouden door Z.E.H. pastoor van Meigem, het volgende.

„26de den Zondagavond werden wij allen met de vluchtelingen die reeds uit West-Vlaanderen terugkeerden in de kerk opgesloten. De maandag in de voormiddag, mochten de vrouwen, de kinderen onder de 15 jaar en de ouderlingen boven de 65 jaar de kerk verlaten.

Ten gevolge van een vreselijk bloedbad, den maandag namiddag in de rechterbeuk van de kerk aangericht, waarvan de oorzaak nog altijd niet met zekerheid is gekend, vluchtten allen de kerk uit, we werden over de brug gebracht, en samen gedreven naar het hof Schollier, Steenweg Nevele-St.-Martens-Leerne”.

Op Kerrebroek hebben de Van der Heydens in de kelder van hun woonst een nacht vol angst achter de rug. In de vroege morgen kunnen ze horen hoe het geschut heviger en heviger wordt : het is de ene ontploffing na de andere. En omstreeks 5.30 u. klinkt buiten rond hun huis geroep en getier : twee Duitsers nemen de soldaten gevangen die in de hof en op de weide ernaast hun stellingen hadden aangelegd. Vanwaar konden die Duitse soldaten gekomen zijn ? Zeker niet van Meigem uit, want daar was de grote aanval op het kanaal nog niet eens ingezet en Vander Heyden is zeer uitdrukkelijk aangaande het vroege uur waarop de Duitsers in zijn buurt opdoken. Wat de officiële Belgische bronnen betreft, die hebben het steeds opnieuw over de aanval bij Meigem die, gezien de ineensstorting die er uit voortvloeide, zeer veel indruk naliet en naderhand aanleiding was tot heftige commentaar : het werk van de enkele verkenners die reeds vóór het uur „H” bedrijvig waren te Nevele was niets vergeleken bij het belang en de omvang van het gebeuren te Meigem. Dat de verbindingen tussen de verschillende compagnies te Nevele opgesteld onbestaande, zonet zeer slecht waren, was een normaal gevolg van de toestand. Reeds in het Bruggehoofd Gent had de nood aan telefoonmateriaal zich meer dan eens laten voelen - de achtereenvolgende terugtochten hadden heel wat kilometers achtergelaten lijnen gekost - zodat melders praktisch het enige middel waren om het onderling contact tussen de compagnies en de commandoposten te verzekeren. Over de onoverzichtelijkheid van het terrein hebben we het ook reeds gehad : wanneer tussen al die huizen en hagen iets voorviel, was het best mogelijk dat men een straat verder niet eens in de gaten had dat er wat aan de hand was. Ook over de Duitse intenties hebben we hoger verteld o.m. hun bedoeling om reeds bij het eerste morgengrauwen gevechtspatrouilles naar de overkant te sturen. Waren die patrouilles allicht nabijgeraakt, verborgen door de hoge dijken ? Of hadden ze zo handig gebruik gemaakt van de grondnevel dat ook voor sommige meer naar achter opgestelde

Belgische wachtposten die verdachte activiteiten verborgen waren gebleven ? In elk geval, even ten zuiden van de brug van Nevele slaagt een kleine Duitse stoottroep erin over te steken en zich naar voor te werken, tussen de Belgische pelotons in. En wanneer enkele tijd later ook van Meigem uit de vijandelijke druk merkbaar wordt, begint de afbrokkeling van de Belgische verdediging te Nevele.

De soldaten van de 5de compagnie van het 7de Linie hadden de nacht doorgebracht in de serre van de woonst Dias. Bij het horen van de toenemende beschieting lopen ze naar de stellingen ; soldaat DBT-schutter Frans De Lauwer vindt tijdens dit bombardement de dood. Eens in de putten geïnstalleerd, zitten ze allen voorzichtig te loeren in de richting van het kanaal, vanwaar ze de aanval verwachten. Ze hebben er niet het minste vermoeden van, dat de vijand al aardig dichterbij komt van de helemaal tegenovergestelde kant. Plots staan achter hun loopgraven Duitse soldaten, het geweer schietensklaar : „Heraus !” Pas dan zien de Belgen hoe, in de hoving Dias, soldaten van boom tot boom lopen. Handen gaan in de lucht en de groep wordt naar de brug gedreven, waar verscheidene Duitsers aan het oversteken zijn met rubberboten. Er wordt aan de gevangenen teken gedaan : wie kan zwemmen, moet maar op die manier het kanaal over. De anderen moeten aan de touwen van de rubberboten hangen. Enkelen gooien een afgeknakte telefoonpaal in het water om daarop over te steken, doch de paal wentelt om, zodat minstens één man verdrinkt. Ook de soldaten van de 8ste compagnie, achter het hof Van Maldeghem, en die van de 6de compagnie ingegraven aan de woning Verbiest, worden op identieke wijze gevangen genomen en naar Vosselare geleid waar allen terechtkomen in de boomgaard van de hoeve De Winter en er vallen daar nog gekwetsten te betreuren, wanneer Belgische artilleriegranaten tussen de krijgsgevangenen neerkomen.

In het deel van Nevele ten oosten van de vaart gelegen, zagen de nog aanwezige burgers de Duitsers naderen. Albin D'Hooge stond tussen de reten van een rolluik te kijken naar wat zich in de Langemunt afspeelde : Duitse soldaten slopen vooruit, dicht tegen de huizen en dekking zoekend in ieder portaal of deuropening. Plots leek een Duitser de schim achter het rolluik in het oog te hebben gekregen : een schot... en de kogel vloog rakelings langs D'Hooge heen, tussen lichaam en arm. Almeteen was zijn nieuwsgierigheid genezen...

Ter hoogte van de Hoppier gekomen werden de Duitsers beschoten door mitrailleursschutters van het 7de Linie die hun wapen hadden opgesteld achter een bescherming van zandzakjes op het balkon van het huis van juffrouw Dias in de Kortemunt. Van hieruit hielden ze de Langemunt onder schot. Om aan dat vernietigend vuur te ontkomen drongen de Duitse soldaten de huizen binnen o.m. bij de kinderen D'Hooge. Julienne kwam uit de kelder om te zien wat al dat lawaai betekende en botste boven op de trap tegen een Duits officier die zodanig schrok, dat hij zijn pistool afvuurde waardoor Julienne aan de arm werd gekwetst. Dat die eerste Duitsers nog niet van het soort waren waaronder men naderhand te Vinkt zo vreselijk zou te lijden hebben was hier duidelijk : de Duitser was erg uit zijn lood geslagen door het gebeurde en trachtte zich zo goed mogelijk te verontschuldigen ; de gekwetste werd naderhand naar de Bijloke te Gent gevoerd.

De in de Oostbroek aangekomen Duitsers werden aanvankelijk onder vuur genomen door de Belgen, doch een groepje drong op naar het noorden en ter hoogte van de Rijkswachtkazerne voeren ze met een rubberbootje het kanaal over. De Belgische soldaten die hun loopgrachten hadden aangelegd in de weide Van Haver capituleerden hierop en begeleid door een paar Duitsers kwamen ze door de tuinen naar de Kernemelkstraat. De stemming scheen er allesbehalve verbitterd en het leek er meer op, dat vriend en vijand even blij waren het vechten tijdelijk te kunnen vergeten : de Duitsers stapten met enkele Belgische „gradé's” de herberg van de kinderen Verplaetse binnen en in dat lokaal met het hoogst toepasselijk uithangbord „In de Hoop van Vrede” dronken allen samen een glas bier ! Al de wapens werden ondertussen op mekaar gegooid in de kleine houten loods op het hof van Emiel Langeraert, rechtover de herberg.

Aan onze kanonnières had de vijandelijke opmars intussen niet alleen veel zweet gekost om de nodige munitie aan te slepen en de vlug op mekaar volgende vuuropdrachten uit te voeren, maar in allerijl moet ook worden opgekraamd om nieuwe stellingen te betrekken. Bij het 8ste Artillerie worden de paarden naar de batterijen gemend om van stelling te veranderen.

Maar door het 6de Korps worden ook bevelen gezonden naar de 5de Infanteriedivisie en zowel de Jagers te Voet als de artillerie van de divisie worden gearmeerd, de enen om zo vlug mogelijk een „bretel” te vormen om de doorbraak in te dijken, de anderen om met hun geschut de vroegere sectoren van het weggevalen 15de en 7de Linierregiment te bestoken. Om 9.20 u. wordt Meigem beschoten door de 3de en 4de Groep van het 11 A en om kwart vóór tien schiet gans het artillerieregiment op Nevele. Bij de 3de Groep, aan de Vierboomstraat, wordt men verwittigd dat Duitsers in die richting aan het infiltreren zijn. Kapitein-commandant Moreau gaat met 4 FM-schutters en 15 fuseliers de wacht optrekken om de vijand het naderen te beletten. Terwijl de kanonnières kalm verder werken aan de stukken wordt de rest van de beschikbare mannen naar het zuiden toe opgesteld ; bij de kanonnen liggen reeds schrapnelgranaten (18) klaar, de tijdbuis op nul ingesteld om de kartetsen desnoods te laten ontploffen boven de koppen van de vijand mocht die van dichtbij tot de bestorming van de batterij overgaan. Om kwart vóór twaalf krijgt de 3de Groep opdracht zich naar Reibroek-Kippen-donk te verplaatsen om van ginder uit de nieuwe, naar het zuiden gerichte opvangstelling van het 1ste Jagers te Voet te steunen.

Inzake Nevele noteert men op de Belgische Staf reeds om 9.40 u. dat de agglomeratie zelf „verloren is”. Op Kerrebroek komt Ernest Van der Heyden voorzichtig naar buiten, samen met buurman Van de Walle :

„Om 9 uur gingen we in den hof. Het geschut schoot nog wel eens af en toe, maar het was toch verstild. We zagen dat er veel vernield was : huizen beschadigd, muren ingeslagen. Al de soldaten waren weg maar alles lag er nog : geweren, ransels, rijwielen, revolvers, alles wat ze bijhadden lag daar hoop over hoop. Het was droevelijk om te zien. Een granaat was in het huis van Albert Van de Walle gekomen. We zijn er aanstonds naartoe gegaan om te zien wat er gebeurd was. Toen we op straat stonden, gereed om over te

steken, zagen we twee Duitse soldaten per fiets naderen. Ik zeg : „Albert, we gaan terug en wachten tot ze voorbij zijn”. We wachtten een vijftiental minuten en gingen dan terug. Toen we in het huis van Albert kwamen zagen we daar stenen liggen, houtsplinters en stukken van granaten. Daar was een obus door de muur gekomen, boven op het tweede verdiep ; hij was door een bed gegaan, door de zoldering, door de deur van de trap, om vervolgens te ontploffen tussen de muur en de trap. In de keuken en in de winkel was alles kapot. Op de trap lag iets te branden. We namen een schop en brachten het vuur naar buiten. Eerst werd alles nog eens goed nagezien of het nergens meer brandde, daarna trokken we terug naar onze kelder. Het werd zo twaalf uur. Van eten gereedmaken was geen sprake, er werd zelfs niet aan gedacht en zo was het reeds acht dagen aan een stuk”.

De enkele Duitsers die in de „Hoop van Vrede” luidkeels verklaard hadden dat de „Krieg fertig” was en dat iedereen naar huis kon „fahren” hadden vergenoegd lachend afscheid genomen om terug het kanaal over te steken. Nu, dat lachen zouden ze enkele uren later wel verleren, want te Nevele was het nog niet afgelopen : het 1ste Jagers te Voet ging tot de tegenaanval over. Plots kwam één van hun compagnies de Kernemelkstraat ingerend, met getrokken revolver en de bajonet op het geweer. Alle inwoners van Nevele die ze konden vinden - en er waren nog velen achtergebleven in het dorp - werden vóór de bajonetten vooruitgedreven naar het kasteel. De soldaten waren als razend en zegden dat het allemaal spionnen waren. Ook op Kerrebroek werd hardhandig de ontruiming ingezet en andermaal observeert vriend Ernest hoe het er aan toegaat :

„Rond 2 uur werd alles zeer stil en wij gingen naar buiten op de straat. Plots zagen we in de verte een soldaat. We bleven staan, denkend dat hij niets zou zeggen als we onze pas (= paspoort) bijhadden. Vanaf Kerrebroek zagen we die soldaat opnieuw maar nu waren er veel mensen bij hem. We gingen vlug naar ons huis maar er was niets aan te doen : al de mannen moesten mee ! Rap trok ik mijn schoenen aan. We waren met 16 of 17 man waaronder R. De Meyer, F. Ysebaert, C. De Schuyter, R. Vermaele, Om. Dhaenens, A. Van de Walle en Em. Van Hee en nog enkele anderen, alsook een Belgische deserteur in burgerkledij. We moesten allen mee, niet wetend waar naartoe.

Gekomen op de plaats waar 's morgens Belgische soldaten gevangen genomen waren, moesten we alle geweren meenemen alsook de revolvers en bajonetten. Dat alles moesten we oprapen op de weide van Dhaene.

De soldaat nam een geweer, sloeg het op een rijwiel dat daar stond ; een schot ging af en het scheelde geen haar of Schuyter was er aan. De kogel was tussen de Schuyter en de soldaat gevlogen, die nog op geen veertig centimeter van elkaar stonden ! Maar dat gewerschot werd ook gehoord door de Duitsers die daarop begonnen te schieten met hun kanonnen. We sprongen allen in de loopgracht waarin de soldaten hadden gezeten. Na een poos werd het terug stil en we gingen weer de straat op. Doch daar sloeg een granaat door de muur van de woning van Ad. De Pauw, terwijl wij ons slechts een vijftal meter er vandaan bevonden, aan de overkant van de straat.

Zo gingen we de weg op naar Nevele-dorp. Aan het kruispunt naar Poesele

lieten we ons vallen, want er werd verwoed geschoten. We liepen dan verder tot aan het Gemeentehuis, waarin op dat ogenblik ook een granaat ontplofte. In een stofwolk vlogen hout en stenen op de straat. We liepen snel naar de Poesele-baan en langs de Poekebeek naar het kasteel van Mulle, op de weg naar Hansbeke. We waren geladen met al de geweren die wij moeten meenemen hadden ; ik had er vier voor mijn part. In het kasteel gekomen werden de geweren allemaal op een hoop gelegd. Ik was erg verwonderd daar al die Belgische soldaten te zien en ik dacht : „Zijn dat allemaal gevangenen ?”. We vonden er echter ook veel burgers van Nevele bij, de ene met een kruiwagen, de andere met een rijwiel, pakken en zakken. Wij hadden niet eens eten of kleren bij.

Bij het zien van al die soldaten waren we het hoofd kwijtgeraakt en we wisten niet wat we er moesten van denken. We gingen bij de Belgische commandant en vroegen of we onze vrouwen mochten halen, waarop hij ons in het Frans antwoordde dat we allen Duitsers waren en dat de Vlamingen „boches” waren. Maar toch liet hij ons om de vrouwen en kinderen gaan, zeggend dat we allemaal naar het kasteel moesten terugkomen, want er zou 24 uur lang op Kerrebroek gebombardeerd worden. En wij die dachten dat het gedaan was...”

Daarmee waren in het centrum van Nevele practisch alle burgers weg. Enkel Maurice Dhaene en René Van der Venet bleven achter in het westelijk deel van het dorp.

De Jagers te Voet lieten alras blijken dat het zeker niet in hun bedoeling lag om, mochten de Duitsers terugkeren, hen vrij spel te laten in Nevele. Een ploeg Waalse soldaten begaf zich zelfs over het kanaal, naar de „Duitse” kant, om ook daar maatregelen te treffen. Op de Hul, in de Langemunt, werden mijnen gelegd en een dertigtal meters vóór de vernielde brug werd met wagens, karren en vensterluiken een wegversperring opgeworpen. Een tiental huizen rond de oprit van de brug werden in brand gestoken om te beletten dat de Duitsers zich daarin zouden verschansen. Ook ter hoogte van de Markt, in de Kortemunt, werden mijnen ingegraven.

Terwijl het 2de bataljon van het 1ste Jagers te Voet zich aldus in Nevele opstelt heeft de Belgische legerleiding nog andere orders uitgevaardigd om de gevolgen van de Duitse doorbraak te Meigem tegen te gaan en de bres in te dijken. Zo moest de 1ste Divisie Ardeense Jagers, die in reserve was, proberen de vijand de pas af te snijden op een lijn lopend langs de steenweg Vinkt-Lotenhulle en de Duitsers beletten door te breken in de richting van Tielt.

Wanneer we vanaf Nevele in westelijke richting de Poekebeek volgen, vinden we daarachter opgesteld achtereenvolgens het 1ste bataljon van het 1ste Jagers te Voet (waartussen nog elementen zitten van het 7de Linie), vervolgens het 3de bataljon van het 2de Jagers te Voet en, ongeveer vóór Poesele, het 3de bataljon van het 4de Jagers te Voet. Ernaast liggen dan Cyclisten van de 4de Divisie, op de Seyshoek achteraan versterkt door het 3de bataljon van het 3de Ardeense

Jagers. Van op dit punt afdalend naar Vinkt langs de steenweg op Lotenhulle krijgen we, met front naar het Noorden, het 1ste bataljon van het 1ste Ardeense Jagers en het 3de bataljon van dit regiment. Waar de sector van het 6de Korps eindigt, zijn ook nog resten aanwezig van het 11de Linie. Vermelden we volledigheidshalve dat hierop aansluitend het 7de Korps tussen Zeveren en Deinze het 5de Ardeense Jagers heeft opgesteld.

Duitse verkenners trokken door Nevels Kerrebroek in de richting van de Poekebeek. Daar was het front nog niet gestabiliseerd en het gevecht golfde heen en weer ; nu eens waren de hofsteden van Frans Verbiest en Theofiel De Witte in handen van de Belgen, dan weer waren het de Duitsers die er hun voorposten hadden. Maar uiteindelijk kon de vijand de Poekebeek bereiken. Ladders, vensterluiken en staldeuren werden op de omliggende hoeven weggesleept en door de Duitsers over de beek gegooid.

Van op het hof De Witte volgden de bewoners vol angstige spanning het gebeuren en in feite zagen ze zelfs met opluchting dat de vijand mogelijks snel zou oprukken : ze waren blij er heelhuids vanaf gekomen te zijn en hoopten enkel dat hun hoeve weldra achter het front zou liggen. Theofiel De Witte waagde zich uit de kelder en ging naar zijn weide een kijkje nemen, toen plots de Belgische artillerie de oversteekplaats onder vuur nam : één van de eerste granaten sloeg op enkele meters van de ongelukkige man die op slag werd gedood.

Evenwijdig met de beek, naar Poesele-dorp toe, loopt de Mortierstraat. Het terrein ligt er hoger en vanop de daargelegen hoeve van Raymond De Boever, burgemeester van Poesele, had men een goed uitzicht op de vallei van de beek. Op die hofstede waren plots antitankkanonniers van het 7de Linie opgedoken met een kanon 4,7 dat ze er wilden opstellen om van daar de beek onder schot te nemen. Burgemeester De Boever was naar buiten gekomen om met de soldaten te praten, maar terwijl hij daar nog stond, werd het groepje plots omsingeld door Duitse verkenners : de soldaten werden krijgsgevangen genomen en aan de burger werd zijn eenzelveidiskaart gevraagd. Zodra de Duitsers daarop lazen dat het de plaatselijke burgemeester betrof werd hij verzocht om samen met de gevangenen mee te komen naar de Duitse commandopost. Zonder twijfel wilden de Duitsers bekomen dat de burgemeester zijn invloed zou laten gelden om bij de Belgische overheid de overgave of ontruiming van Poesele te bepleiten (19). Langs de oude Kerkstraat trokken ze in de richting van Nevels Kerrebroek. Dichtbij het hof ten Dale, waar de familie De Meester verbleef, hadden de Jagers te Voet stellingen betrokken en vandaar uit zagen ze de groep afkomen. Het vuur werd geopend, maar de Duitsers bleven hardnekkig terugschieten, zodat de Belgen uiteindelijk terugtrokken naar het hof ten Dale. Toen de balans van het treffen werd opgemaakt, bleek dat burgemeester Raymond De Boever het leven had verloren en met hem waren ook twee soldaten van het 7de Linie, zekere Edmond Neiryck en Eduard Van Winge, dodelijk getroffen door rondvliegende kogels. De zoon van de burgemeester, die met zijn vader was meegegaan, mocht naar huis terugkeren om het droevig nieuws te vertellen.

Achteraf werd het stoffelijk overschot van de burgemeester op een kruiwagen naar huis gebracht en tijdens de beschieting van Poesele in de tuin ter aarde besteld. Na de overgave werd hij dan op het gemeentelijk kerkhof bijgezet.

De definitieve Duitse doorbraak naar Poesele zou pas de volgende dag gebeuren, terwijl de steenweg Nevele-Lotenhulle slechts de avond van de 27ste mei werd bereikt.

Bij de Duitsers had het Infanterieregiment 192 hulp gekregen in de reeds veroverde strook aan deze zijde van het kanaal : de Verkenningsafdeling 25 was naar Kruiswege opgerukt. Haar eskadron wielrijders moest in de richting van Poesele in gevecht gaan en een bataljon van het Infanterieregiment 171 was actief op de Klepkouter, naar Zeveren toe.

Het aanleggen van een hoogst nodige geniebrug over het Afleidingskanaal bezorgde de Duitsers heel wat hoofdbrekingen : de colonne met de pontons - dat kostbaar geniemateriaal waarmee ze zeer zuinig moesten omspringen gezien het uitzonderlijk groot aantal opgeblazen bruggen op de marsroute van het IXde Armeekorps - kwam in een beschieting terecht, terwijl de gekozen bouwplaats aan de Vaartweg te Meigem practisch ononderbroken onder Belgisch artillerievuur lag. De geniemannen hadden de indruk dat het geschut geleid werd door een vijandelijk vliegtuig... dat Duitse nationaliteitskentekens droeg ! Wanneer jachtvliegtuigen aangevraagd werden om die vreemde pottenkijker neer te halen, bevestigde men zelfs van hogerhand dat het om een verouderd type van Duits toestel ging, waarvan vroeger een aantal exemplaren aan de Britten waren verkocht. Enkel op de staf van het Armeekorps beoordeelde men dit bericht met de nodige nuchterheid : „Unsinn” schreef iemand met potlood op het berichtenformulier !

Uitendelijk konden de mannen van de gemotoriseerde troep van de verkenningsafdeling bij het Poortakkergoed een eenvoudige loopbrug of „passerelle” aan mekaar knutselen, enkel dienstig voor voetvolk en fietsers. Veel had die aanvankelijke „brug” dus niet te betekenen, vooral daar men dringend de voertuigen naar de overkant moest zien te krijgen. Daarbij kwam bovendien dat het Korps had laten weten dat morgen nog een divisie mocht verwacht worden, die rechts van de 56ste Infanteriedivisie moest worden in de strijd geworpen : het was de rampzalige 225ste Infanteriedivision...

Terwijl de Duitsers in Meigem en Nevele oprukten, waren hun verkenners actief over de gehele leghete van het front en ook te Merendree doken zij op aan het kanaal. Nu heeft men in verscheidene werken (20) allusies gemaakt op de gebeurtenissen van 25 mei te Meigem, doch ook te Merendree deden zich gelijkaardige incidenten voor, zij het dan op kleinere schaal en met minder erge gevolgen. Het past in onze micro-geschiedenis ook daarbij even stil te staan.

Zekere sergeant Hendricks van het 28ste Linie kwam op Overbroek in de vroege morgen de waarnemers van het 2de Artillerie opzoeken. De man zag er vuil en

smerig uit, in zijn beslijkt en nat uniform. Hij vertelde dat de brug in het midden doorgeknikt in het water lag en dat er rond middernacht enkele patrouilleurs waren overgetrokken, die echter op de gestelde tijd niet teruggekeerd waren (21). Daarop was Hendricks als vrijwilliger met een paar man overgevaren, een heel eind van de brug ; aan hun vlot was een koord vastgemaakt om hen in geval van nood snel te kunnen terugtrekken. Hij was tot aan de eerste huizen van het dorp geweest en had in een van die woningen... Duits horen praten. De patrouille was snel teruggekeerd naar de eigen lijnen om dit alarmerend nieuws mee te delen.

Nu ze dit gehoord hadden, tuurden de waarnemers met verdubbelde oplettendheid naar de tegenoverliggende oever, hoewel het niet meeviel, om tegen de zon in te kijken. Rond 10 uur had wachtmeester Jurgens de kijker overgenomen van zijn collega Van Daele (22) en, het terrein afzoekend, zag hij plots dat „iets” bewoog in de kerktoeren van Merendree : achter de wijzerplaat van het torenuurwerk was in een opening een mensenhoofd zichtbaar ! Verrast sloeg Jurgens alarm en Van Daele sprong naar de veldtelefoon : enkele ogenblikken later hoorden de waarnemers het schot vertrekken in de batterij, ver achter Hansbeke. Naar Merendree toe klonk de explosie van een granaat, doch bij de toren was geen inslag te zien. Bliksemsnel bewoog Jurgens de verrekijker : rook, stof en brokstukken vlogen van Steyaerts stenen molen en in het midden van de molenvromp gaapte een gat. De waarnemer liet snel de kijker gaan van de molen, links naar de kerktoeren, rechts, om daar middel van de merkstreepjes in het kijkglas de afwijking te berekenen en zag in een flits gestalten in Duitse uniformen wegrenzen tussen de struiken en bomen van de hof van de pastorie. Vermits die Duitsers zonder twijfel reeds in dekking waren, werden er geen granaten meer aan verspild : eerst moest de man in de toren worden verjaagd. In werkelijkheid waren slechts enkele seconden verlopen tussen inslag en meting en reeds arriveerde het tweede schot. Met het derde of vierde schot was de juiste opzet gevonden en in een snel tempo werden een twintigtal granaten afgevuurd naar de kerktoeren : rond de toren van Merendree steeg een ondoorzichtelijke rode stofwolk naar omhoog. Vanop de toren te Hansbeke werd de beschieting eveneens door waarnemers gevolgd en ook van ginds uit kon men omwille van dat stof geen duidelijke observatie meer verrichten. „Staakt het vuur” !

Zodra de stofwolk wat weggetrokken was, werd het vuur heropend doch reeds na enkele schoten werd de toren andermaal aan het zicht onttrokken en weerom werd de beschieting stopgezet. Daar de artilleriewaarnemers hadden horen zeggen dat in het dorp niemand gevlucht was - veel inwoners hadden een onderkomen gevonden in de kelders van het kasteel Ter Walle - zochten ze het niet, om zomaar granaten op de dorpskom van Merendree te laten neerkomen : hun gedachten gingen meer dan eens uit naar de ongelukkige burgers aan de overkant.

Maar de grootste herrie ontstond kort na de middag : al meteens brak op Overbroek een groot tumult los en langs alle kanten werd er geroepen en geschreeuwd. Practisch terzelfdertijd hoorden Van Daele en Jurgens hoe boven hun waarnemingspost kartetsgranaten ontploften : hals over kop sprongen de „observateurs” van de hooischelf naar beneden om tegen die „Duitse beschieting” dekking te

zoeken onder de in de schuur staande tractoren van het antitankgeschut (en pas toen ze daar vanonder kropen... zagen ze dat hun „dekking” volgeladen was met bussen benzine en kisten munitie). Eerst dan kwamen ze tot het besef dat het geen Duitse, maar wel een Belgische beschieting was geweest : zonder dat zij er iets van wisten had „iemand” dat vuur aangevraagd om Belgische infanteristen te beschieten die naar de Duitse linies aan het overlopen waren. Waarnemer Van Daele had nog juist de tijd gehad om door zijn kijker een dozijn of wat Duitse wielrijders op te merken, die aan de overkant stonden te wenken en te roepen, terwijl op deze kant van het kanaal infanteristen rechtkwamen en naar de brug begonnen te hollen... en het volgend ogenblik kraakten reeds de schrapnels boven de omgeving. Ook na dat bombardement ging het geschreeuw nog even door, vooral toen een groepje infanteristen naar de schuur kwam gestormd om bij de artilleriewaarnemers hun gemoed te luchten : een deel ervan begon direct luid „moordenaars” te roepen, overtuigd als ze ervan waren dat die twee het vuur hadden aangevraagd, en een ander deel liet duidelijk horen „dat men die ginder allemaal had moeten koudmaken” (die tweede groep waren dan vooral piotten die vastgesteld hadden dat de overlopers eerst hun eten hadden meegepikt en een paar ervan beweerden dat ook de grendel uit hun geweer verdwenen was). Door sommige van die soldaten werd zelfs met lof over de Duitsers gesproken : die zouden een aantal gekwetste overlopers op hun rug weggedragen hebben en ook op gevaar voor hun eigen leven een Belg hebben geborgen die op de ineengezakte brug was blijven liggen. In één woord : de verwarring was groot.

Het voorval veroorzaakte in ieder geval veel beroering op de Belgische commandoposten en op het hoofdkwartier van de Divisie en van het Korps.

In de Belgische linies deed het gerucht de ronde dat de Duitsers de kriegsgevangenen bijeenbrachten in het park van het kasteel Kervyn de Merendré, dichtbij de brug. Vast staat in ieder geval dat zich rond het kasteel Kervyn onder en achter het gebladerte Duitsers ophielden en het 2de Artillerie liet boven dit groen massief een korte beschieting met kartetsen neerkomen, zowat een uur na het incident met de overlopers.

Enige tijd nadien hoorden de waarnemers hoe rond de brug opnieuw het geweervuur opflakkerde en terwijl Van Daele de uitkijk overnam, begaf Jurgens zich naar voor, om poolshoogte te nemen. Vooraleer hij ginds aankwam had het schieten echter opgehouden, maar een soldaat vertelde hem dat er Duitsers met een rodekruisarmband aan de brug waren opgedoken ; ze droegen een witte vlag en men vermoedde dat ze doden of gekwetsten wilden ophalen. Ze schenen echter pistoolholsters te dragen aan de gordel en „iemand” had het bevel tot schieten gegeven waarop de Duitsers zich hadden laten vallen. De soldaat deelde ook nog mee dat een eindje rechts van de grote baan een antitankkanon 4,7 was opgesteld, waarbij enkel een luitenant was achtergebleven nadat de stuksbemannning overgelopen was. Kruiwend en in sprongen vooruitrukkend geraakte Jurgens tot bij dit kanon. De luitenant stond er inderdaad moederziel alleen en bevestigde alles wat buiten het gezichtsveld van de waarnemers gebeurd was ; hij wees zelfs een kleine witte vlek aan als zijnde de door de Duitsers achtergelaten witte

vlag. Dat er op de brancardiers geschoten was vond hij niet helemaal „comme il faut” - en hij vermoedde dat men hun verbandtassen verkeerdelijk voor pistoolholsters had bekeken - maar ja, het was oorlog en het was nu eenmaal gebeurd... Hijzelf had zich ook reeds afgevraagd waarom de artillerie naar de kerk van Merendree had geschoten, maar één blik door de sterke artillerieschutter van Jurgens volstond : ook hij kon daarmee duidelijk de „kop achter het torenuurwerk” onderscheiden. De luitenant was een reservist met slechts enige theoretische kennis inzake de 4,7 terwijl Jurgens van zijn kant alleen tijdens de eerste maanden van zijn legerdienst een summier onderricht had gekregen over de houwitser 105, maar na enig geklungel slaagden ze erin het stuk te laden en te richten op de torenspits. Het eerste paar schoten ging verloren in de ruimte, doch toen de officier munitie met spoortrekker begon te gebruiken konden ze de kogelbaan volgen en, nadat enkele schoten rakelings naast het doel waren gevlogen of afgeschampt waren op de toren, slaagden ze erin een projectiel los doorheen de spits te jagen en... „de kop was direct weg en bleef weg” ! De luitenant was vol enthousiasme en bleek uit het goede hout gesneden te zijn : als Jurgens er nog zo wist zitten, mocht hij steeds terugkeren...

Rond 15 uur was ook in de verte, links, een nieuw soort observatiepost zichtbaar geworden : een Duitse kabelballon ! Keer op keer werden de waarnemers opgebeld om de positie en de afstand op te geven van die „saucisse”. Dat „vèrken” steeg en daalde zonder ophouden, precies alsof de Duitsers zich ginds aan het amuseren waren, als kinderen met een nieuw stuk speelgoed.

Zonder dat de twee artillerieschutters op Overbroek er weet van hadden, had de artillerie inmiddels een „tir” uitgevoerd op een meer naar achter gelegen doel (23). Op de wijk Driesselken waren toen reeds Duitsers voorbijgetrokken in de richting van Merendree-brug. Later waren ze er opnieuw gepasseerd met een hele groep Belgen die ze aan de brug hadden opgehaald en die blijkbaar in de richting van Drongen werden achteruitgeleid. Bij de familie Van Vooren op het Driesselken stond onder de bomen een auto van vluchtelingen die reeds naar huis aan het terugkeren waren. Rond vijf uur in de namiddag donderde al opeens een artilleriesalvo neer rond de Van Voorens ; toen de wolk rook en stof was opgetrokken, lag daar bij die auto het ontzielde lichaam van de veertienjarige Arthur Van Vooren en ook de baby van de Hoeilaartse vluchtelingen, een kind van enkele maanden oud, had er het leven bij ingeschoten terwijl Arthurs zuster er met verwondingen was vanaf gekomen.

Laat in de avond van 25 mei werd ook bij de Duitse 56ste Infanteriedivisie de balans opgemaakt van de dag : de verliezen bedroegen in totaal 179 man (24). Hiervan waren er 43 gesneuveld, 134 gekwetst en 2 soldaten werden vermist. Globaal gezien echter woog de balans zeer zwaar door in het nadeel van ons eigen 6de Legerkorps : op enkele elementen na had één Belgische infanteriedivisie praktisch al haar infanterie verloren, terwijl bij een tweede infanteriedivisie een regiment met argwaan werd bekeken, na de incidenten die zich te Merendree hadden voorgedaan (25).

In de nacht van 25 op 26 mei was de Belgische artillerie zeer actief. Andermaal bezorgde zij de Duitsers veel last, o.m. door het bestoken van de brug over de Leie te Deurle die inmiddels helemaal klaar was gekomen. In de kelder van de brouwerij Colle luisterden de inwoners van de buurt angstig naar de helse ontploffingen van de inslaande projectielen en meer dan één dacht dat zijn laatste uur gekomen was. Dat de beschietingen er zeer hevig geweest waren kon vader De Backer naderhand vaststellen : op zijn hof alleen telde hij minstens dertig obusputten en op het duivenhok lag nog een groot projectiel dat niet ontploft was.

De pontonbrug zelf werd meermaals getroffen en was volgens de Duitsers gedurende enkele uren onbruikbaar. Hierdoor was het onmogelijk om nog in de nacht de hoogt nodige zware wapens en munitie en mondvoorraad naar voor te brengen bij de bataljons van de Infanterieregimenten 171 en 192 die bevel hadden gekregen om op 26 mei tot de aanval over te gaan ; ook de Duitse zware artillerie kon nog niet over de Leie oprukken. De mensen in de kelder van de brouwerij konden duidelijk uitmaken dat Duitse kanonnen niet zo ver van de brug aan de overkant van de Leie in stelling waren gegaan ; ze hoorden de schoten vertrekken, luisterden naar het akelig geloei van de granaten die direct daarop overvlogen naar het westen en als het toevallig even stil was dan klonk heel, heel ver het doffe geluid van het exploderend salvo achter de Belgische lijnen. De er nochtans zeer bescheiden uitzierende noodbrug op de Pontenhoek was in werkelijkheid het zenuwslopende punt voor de Duitse operaties in Meigem, Vinkt en Nevele en betekende meteen voor de Belgische kanonnières het meest lonend-doelwit in de hele streek. Zonder het te beseffen hadden de plaatselijke inwoners precies hun schuilplaats gezocht op een plek waar het gevaar het allergrootst was...

In de Belgische artilleriesellingen

Terwijl de mensen op de Leernse Pontenhoek zich zo klein mogelijk trachtten te maken uit schrik voor de inslaande Belgische granaten, zaten de Nevelaars op het Veldeken midden tussen de „afzenders” van die regen van vuur en staal.

Ernest Van der Heyden en echtgenote waren 's zaterdagnamiddags aangekomen bij de weduwe De Dapper en één van de eersten die ze er ontmoet hadden, was notaris Blomme aan wie ze hun belevenissen vertelden. De notaris had hen aangeraden daar een tijdje te blijven en zo kwam het dat ze nog op het Veldeken waren toen, 's zondags, veel soldaten met paarden op het hof De Dapper aankwamen. Het waren kanonnières.

De familie Janssens had zich die zaterdagavond in het stro neergeveld op het hofstedeken Van Wouterghem en rond 22 uur hoorden ze buiten groot gerucht : opeens stonden in de schuur heel wat jongens van het 22ste Artillerie. De soldaten waren blijkbaar erg moe ; ze kropen direct op de „tas” (26) om er de nacht door te brengen. Vooraleer zich ter ruste te begeven, hadden ze naast de schuur

drie van hun stukken geschut opgesteld en in de achterkeuken hun commando-post geïnstalleerd. Maar die nacht schoten ze niet.

Des te meer werd echter gevraagd door de batterijen 75 en 105 van het 11 A die korte maar hevige vuren lieten neerkomen in de Duitse „zak” tussen Vinkt en Nevele op de plaatsen waarvan men kon vermoeden dat de vijand er zich ophield ; en natuurlijk werd steeds weer gericht op de strook langs het kanaal waar de Duitsers bij Meigem een brug trachtten te slaan.

De volgende morgen verscheen boven het Veldeken een Duits vliegtuig dat strooibiljetten uitwierp. Vader Janssens was even tot aan het bos gesukkeld, ziek als hij was, en kwam terug met een van die briefjes. Met nieuwsgierigheid werd de tekst gelezen :

Vlamingen !

De Franschen en Engelschen vluchten !

Zij denken niet U mede te nemen.

Zij hebben de grenzen afgesloten wanneer uwe vrouwen en kinderen passeeren willen.

Zoo is de Engelsche hulp.

Vlamingen !

Wilt U hunne slachtoffers zijn ?

Komt bij ons.

Wij willen den oorlog beëindigen.

Opdat vrede kome in de wereld.

Laat ons kameraden zijn.

Vlaanderen heeft al genoeg gebloed.

Tja, tot de gevluichte burgerbevolking bleek dit pamflet niet te zijn gericht, doch het was duidelijk bestemd voor de soldaten van Vlaamse afkomst en niet voor de Waalse militairen !

Is het te verwonderen dat dergelijke vlugschriften niet enkel een aantal lichtgelovigen overhaalden, doch dat anderen er ook aanleiding in vonden om alle Vlamingen voor halve „Boches” te verslijten ?

In de voormiddag begonnen de drie stukken van het 22 A op hun beurt te schieten naar Nevele en Meigem. Op de houten schuurgevel had een luitenant een merkstreep aangebracht en na elk schot moesten de kanonniërs hun stuk opnieuw instellen op die streep. De „schop” van de affuitbalken trok door de terugslag een diepe groeve in de grond en met bussels hout werd getracht de „staart” van het kanon weer op peil te brengen. Toen na de middag opnieuw het vuur werd geopend, nam men echter al die voorzorgen niet meer : het was alsof de artilleristen er enkel op belust waren om alle granaten zo rap mogelijk kwijt te geraken en na enige tijd was de munitie inderdaad opgebruikt.

Het 11de Artillerie moest over meer dan 180 graden een zeer brede sector voor

zijn rekening nemen. Terwijl de 4de batterij naar het noorden in de richting van Hansbeke vuren uitvoerde, schoot de 5de batterij naar Nevele en ging de 6de batterij tot de actie over om doelen te bestoken in het Zuiden, langsheen de Poekebeek onder Poesele. Om 11.30 u. brachten ze de Duitsers tot staan die van Meigem uit naar Udale oprukten.

Dank zij hun waarnemers konden de officieren van de artillerie ook veel gemakkelijker te weten komen hoe de toestand evolueerde en de binnenkomende vuur-aanvragen maakten het vlug duidelijk wanneer op een of ander punt de toestand kritiek werd of een doorbraak in het front was verwezenlijkt. Om 18.20 u. kreeg het 11 A nog opdracht om een concentratie te laten neerkomen bij Poesele, doch amper één uur later krijgt de 4de groep het bevel om per echelons af te trekken naar Marquette : de Duitsers dringen verder en verder door achter het Afleidingskanaal.

Duitse documenten

Vooraleer over te gaan tot het systematisch bekijken van de gebeurtenissen die zich afspeelden in diverse wijken of straten van het door ons behandeld gebied, willen we eerst een blik werpen in de bewaard gebleven Duitse documenten om na te gaan hoe de vijand zelf de toestand zag evolueren op 26 mei.

Het mag gezegd worden dat de Duitsers niet in hun nopjes waren, niettegenstaande de gelukte overtocht van 25 mei en het veroveren van een aanzienlijk stuk terrein ten westen van het Afleidingskanaal. Hadden ze het vroeger te gemakkelijk gehad ? Of begon de toenemende tegenstand van de verdedigers van Vinkt reeds door te wegen ?

Om 8.30 u. verstuurt de verkenningsafdeling een eerste bericht aan het hoofdkwartier van de 56ste Infanteriedivisie : de bouw van de brug te Meigem is nog niet begonnen. Nevele is nog altijd in Belgische handen. Twee eskadrons Duitse wielrijders, 25 mitrailleurs en een antitankkanon worden naar Nevele en Poesele gezonden, als bijkomende steun.

Op Kruiswege en rond de dorpskom van Meigem komt Belgisch artillerievuur neer en de ruiters van de Duitse verkenningsafdeling liggen nog steeds op het Meirekasteel. En het overzetten aan het kanaal is gestaakt, daar veel rubberboten door granaatscherven doorzeefd zijn.

Maar niet alleen plaatselijke factoren zijn voor de Duitsers aanleiding tot zorgen : ook een actie achter de Belgische frontlinie scheen hun geen of onvoldoende vruchten te hebben opgeleverd.

Het Duits systeem voor de luchtverkenning had namelijk in de voorbije dagen op volle toeren gedraaid. Ook op dit punt bleek duidelijk de moderne aanpak en de grondigheid waarmee Duitsland dit soort oorlog had voorbereid. Voor de luchtverkenning kon men niet enkel rekenen op de geperfectioneerde foto-apparatuur van de verre-afstandsverkenningsvliegtuigen, maar ook op de waarnemingsvlieg-

tuigen die ieder Armeekorps ter beschikking stonden ; bij het IXde Korps ging het in dit geval om een dozijn vliegtuigen van het type Henschel Hs-126 van de „Verkenningsgroep 22”.

Op 24 mei was uit de luchtfoto's gebleken dat zich te Tielt zeer veel Belgische troepen ophielden en dat dit stadje een belangrijk militair verkeersknooppunt was geworden. Wanneer daarbij dan nog werd aangestipt dat op die foto's een detachement pantserwagens was opgemerkt (misschien een compagnie T.13 ?) oprukkend in de richting van Deinze, werd groot alarm geslagen ; om te beletten dat vanuit Tielt Belgische versterkingen zouden worden aangevoerd naar ons gebied, moest de Luftwaffe ter hulp worden gevraagd. Ook daarvoor was een directe verbinding voorzien : op ieder hoger echelon zat een liaison-officier van de Luftwaffe en via deze „Flivo” of „Fliegerverbindungsoffizier” werd om het inzetten van bombardementsvliegtuigen verzocht.

Weldra verschenen boven Tielt bommenwerpers van het „Kampfgeschwader” KG-4 om er hun vernietigende lading te laten neerkomen : branden laaiden op, huizen stortten in mekaar en in de straten werd het één chaos van vernielde voertuigen en dode legerpaarden. Weerom verloren een aantal burgers het leven. Maar van de gehoopte drukvermindering op het Duits front bij Nevele was niets te bepeuren.

Als grote versterking is op dat moment aan Duitse zijde de aankomst te vermelden van de 225ste Infanteriedivisie. Wanneer de voorste elementen te Deurle aankomen, zit de tros nog te Wetteren, maar wagens van de „Quartiermeister” (27) verdelen reeds hun voorraden ten oosten van Deurle, op het kruispunt van de Kortrijksesteenweg en de baan naar Nazareth.

Rond 10.30 u. rukt de spits van de 225ste I.D. vanaf Leerne op, via Vosselare naar Nevele, en het duurt niet lang vooraleer ze in de Langemunt een opdoffer krijgen en de eerste doden achterlaten. Het zijn troepen van het Infanterieregiment 376 die frontaal naar de opgeblazen brug van Nevele doorstoten, hierbij gesteund door het vuur van de Duitsers die met hun mitrailleurs vanuit Meigem opgerukt zijn en Nevele uit de flank bestoken. Hadden de aanvallers niet genoeg gelet op het wegdek en was het hun ontgaan dat kasseistenen opgebroken waren geworden om mijnen te leggen ? Lag het aan de onervarendheid en aan het feit dat dit hun eerste kennismaking was met het verdedigingssysteem van de Belgen ? Wij hebben het gissen naar de omstandigheden waarin die verkenners terecht kwamen op de Belgische mijnenversperring op de Hul. Nog lang na de capitulatie lagen de wrakstukken van hun wagens daar langs de straatkant.

De 5de compagnie van het 376ste Infanterie-Regiment rukte op langs de Zijstraat, richting Egelare. Manschappen die rond het hof Cornelis dekking zochten, werden bestookt door Belgische M.G.-wapens vanuit de rijkswachtkazerne, waarbij Duitse soldaten gewond werden. Toen de dokter dichterbij kwam werd ook hij aan arm en schouder getroffen.

De gewonden werden weggevoerd naar de verbandpost van de compagnie, die

toen gelegen was op de hoeve „Klein Goed ter Meersch”, bewoond door de familie Van de Velde.

Daar de militaire dokter gewond was, werd daar een beroep gedaan op de zorgen van dokter Prosper Steyaert uit Nevele die, als vluchteling, op de hoeve verbleef met zijn familie.

Ook de vijandelijke artillerie kwam zich meer naar voor verplaatsen. De 3de „Abteilung” van het Artillerieregiment 156 werd tegen de middag ten zuidwesten van Bachte-Maria-Leerne opgesteld, ten zuiden van de grote steenweg, en ze moest in verbinding blijven met het Artillerie-Regiment 225, dat bij Leerne in stelling was.

Om 15 u. krijgen de Duitse bevelhebbers echter goed nieuws : nadat de Leiebrug te Deurle reeds van in de voormiddag opnieuw kan gebruikt worden, hebben de manschappen van de 1ste compagnie Pionier-Abteilung 156 eindelijk de brug bij Meigem klaargekregen en al is zij slechts geschikt voor lasten van hoogstens 4 ton, toch zijn de Duitsers niet weinig fier op hun prestatie : in hun Kriegstagebuch wordt genoteerd dat dit de eerste brug is die in de sector van het 18de Duits Leger over het kanaal van Schipdonk werd geslagen !

Onmiddellijk rukt de 1ste Afdeling Artillerie-Regiment 156 op over het kanaal om dichtbij Meigem in stelling te gaan, in directe steun voor Infanterieregiment 192. De bataljons van dit regiment zijn zwaar geslagen, vooral door de verbitterde tegenstand die zij mochten ondervinden te Vinkt waar de Ardeense Jagers, o.m. ook bijgestaan door de antitankkanoniers van het 4de Linie, de aanvallers zware verliezen toebrachten. Zo had b.v. het 3de bataljon I.R. 192 de helft van zijn manschappen en materiaal verloren.

Doch thans worden in dit gebied de eenheden van de 56ste Divisie afgelost en zij verlaten de gevechtszone gelegen over het Afleidingskanaal in de late namiddag van 26 mei. In hun plaats komen troepen van de 225ste I.D. die de vuurdoop nog niet hebben ondergaan en nog geen oorlogsondervinding hebben opgedaan. De veteranen die ze komen aflossen hebben hun onervarenheid vlug door en in het veldboek van de 56ste I.D. lezen we : „De troepenonderdelen van de 225ste Infanteriedivisie, blijkbaar nog zonder ervaring, rukken in gesloten gelederen en met al hun gerij over de brug. Sommige compagnies marcheren zelfs met de bajonet op het geweer”.

Moeten we in deze opmerking medelijden zoeken van de „anciens” die de „groentjes” zagen voorbijtrekken ? Waarschijnlijk niet, want meewarigheid was Hauptmann Sprenger, die dit oorlogsdagboek bijhield, totaal vreemd : hij was gekend om zijn koude, scherp kritische houding. Hoewel enig medelijden hier niet misplaatst zou zijn geweest, maar dan op de eerste plaats met de ongelukkige burgerbevolking die weldra zou ondervinden wat een oorlog betekent wanneer de officieren hun manschappen niet meer onder controle hebben of zelf het hoofd verliezen. Fenomeen dat zich in ieder leger van om het even welke nationaliteit in een oorlog kan voordoen, doch waarbij de gevolgen meestal beperkt

blijven tot een crisis onder de troepen zelf.

De eervolle vermelding „Nevele”

„In front voor de vijand geplaatst op het Afleidingskanaal van de Leie, heeft, door een snelle en beslissende tegenaanval, de plaats Nevele, door het terugtrekken van een naaste eenheid van verdedigers beroofd, heringenomen en terug bezet. Heeft door een hardnekkige en doeltreffende weerstand, aan de front- en flankaanvallen van de 225ste Duitse I.D., dat bolwerk, belangrijk voor de verdediging gedurende de dagen van 25, 26 en 27 mei 1940, stevig behouden, terwijl het aan de vijand zware verliezen toebracht, door hem krachtdadig de omsingeling van de stelling te verhinderen”.

Aldus luidt de vermelding waardoor aan het 2de bataljon van het 1ste Jagers te Voet de eer wordt toegekend om de eretitel „Nevele” toe te voegen aan de namen van die lokaliteiten waar de voorgangers van 14-18 hun plicht hadden gedaan.

Waarom deze titel „Nevele” slechts werd toegekend aan één bataljon van de Jagers te Voet is ons niet bekend en het is onze taak niet om de criteria te onderzoeken die voor een dergelijke vermelding in aanmerking werden genomen. Dat het onmogelijk was geworden om, na wat voorafging, eenzelfde vermelding toe te kennen aan het 7de Linie is begrijpelijk, al hadden sommige mannen van dit regiment eveneens te Nevele getoond dat ze bijlange niet van plan waren om zo maar op de vlucht te slaan : zij moesten de tol betalen voor de wankelmoedigheid van de anderen. Doch wat de Jagers te Voet betreft, was het niet enkel het 1ste regiment dat te Nevele werd ingezet.

Op de Oossekouten :

Op deze wijk had het 1ste bataljon van het 2de Jagers stelling genomen. Daar lag o.m. de 3de compagnie waarvan onderluitenant Fernand Maitre deel uitmaakte. De commandopost was gevestigd in de hoeve van René Van Nevel.

Bij het aanbreken van de dag liet onze artillerie een spervuur neerkomen in die buurt en een deel van de „barrage” kwam terecht in de eigen lijnen. Vol schrik komt de ordonnans van Maitre vertellen dat hij in de verte Duitsers gezien heeft ; de jongen is zodanig overstuur dat hij aan het zoeken gaat om iets te vinden dat als witte vlag zou kunnen dienst doen ! Maar hoe de luitenant zich ook inspant, zelf krijgt hij de bewuste Duitsers niet in het oog. Zijn twee vooruitgeschoven gevechtsgroepen komen echter teruglopen en doen hun beklag over het te kort liggend vuur van de Belgische artillerie. Gelukkig is niemand getroffen. Samen met de sergeanten bekijkt de officier de stellingsschetsen : ze besluiten iets meer naar achter post te vatten, waar ze minder kans lopen om door eigen geschut te worden getroffen, doch nog steeds het voor hun liggend terrein kunnen bestrijken met hun wapens. Pas zijn ze een 100 meter achteruit gekomen, of daar botst het groepje op luitenant Tonneau, officier van het actief kader en dienstdoend commandant van de 2de compagnie. Zodra hij de troep militairen bemerkt springt hij ervóór en... haalt zijn pistool uit de holster. Maitre poogt hem de situatie uit te

leggen doch tevergeefs : Tonneau wil niet luisteren en geeft het bevel dat ze moeten terugkeren naar hun oorspronkelijke stellingen en dat gebeurt dan maar. Tegen de avond echter krijgt Maitre dan toch van hogehand het bevel om met zijn mannen van stelling te veranderen.

Dichtbij het hofstedeke van Trifon Blancke waren mannen van de 14de compagnie van het 2de Jagers in stelling. Ze hadden nog vier antitankkanonnen 4,7 getrokken door de kleine tractoren Vickers Carden Loyd Utility en toen aan de overkant van de vaart Duitsers opdaagden op de baan die Vosselare met Landegem verbindt werd het vuur geopend : een Duitse auto bleef vernield liggen.

In 1941 vond Trifon Blancke een laatste herinnering aan hun verblijf : bij het ledigen van de beerput kwamen „kleine kanonnen” tevoorschijn ! De Rijkswacht kwam ter plaats, weldra gevolgd door enkele Duitsers, en toen bleek dat het ging om vier granaatwerpers D.B.T. (28) die de Jagers in de beerput hadden gekeild vooraleer af te trekken.

In de Kernemelkstraat

Aansluitend tegen de stellingen van het 2de Jagers te Voet op de Oossekouter, werd de verdediging van de bebouwde kom van onze gemeente toevertrouwd aan het 1ste Jagers met hun 1ste en 2de bataljon. Zij waren het die, zoals we eerder vertelden, de ontruiming van de burgerbevolking met ijzeren hand hadden doorgezet en achteraf bekeken mocht men nog blij zijn dat ze die harde maatregel met onverbiddele strengheid hadden genomen : wie weet hoeveel Nevelaars anders de dood hadden gevonden ! Men kan het enkel betreuren dat dergelijke voorzorg niet reeds een paar dagen eerder genomen was voor de hele streek, Vinkt en Meigem inbegrepen ; veel onnoemlijk zwaar oorlogsleed zou dan meteen de arme burgerbevolking bespaard gebleven zijn.

Dat die harde ontruiming op het ogenblik zelf zwaar overkwam en helemaal niet geapprecieerd werd is echter ook maar normaal : de mens is gehecht aan woonst en erf en acht zich daar instictief in veiligheid, als een dier in zijn hol. Over het onthaal van de verdrevenen op het kasteel Borrewal hadden we het ook reeds : de burgers werden er verhoord door Waalse officieren en de ene verstond de andere niet, zodat het een rare situatie werd, met veel schelden en vloeken. Het beterde enkel toen de heer Callewaert, de bewoner van het kasteel, die de Franse taal machtig was, de Walen wees op hun weinig passende manier van doen.

Zowel de 26ste als de 27ste kreeg de Kernemelkstraat haar deel van de brokken ; het gevecht golfde er heen en weer zodat de straat nu eens door de Duitse artillerie werd beschoten en dan weer onder het Belgisch vuur kwam te liggen. Ook daar was de materiële schade zeer groot.

Gebeurtenissen in het dorp

Hier hadden de Jagers een eerste hulppost ingericht in twee huisjes rechtover de brouwerij „De Ster” en ook in de brouwerij zelf hadden ze een onderkomen gezocht.

Toen de Duitsers het dorp binnendrongen werd het een soort spel van kat en muis, tussen en zelfs door de woningen heen, om mekaar te pakken te krijgen. In de brouwerij „De Ster” werd een Jager gedood toen hij de trap opvluchtte om langs boven weg te geraken. Door de kleinve hovingen van de woonsten Dobbelaere, Verstraete, Mortier en Cleve drongen de Duitsers langs de achterkant binnen in de woningen van waaruit de Markt kon onder schot genomen worden. Twee Duitsers sprongen in de kelder van de beenhouwerij Mortier en begonnen langs het keldervenster naarde Jagers te schieten. Eigenaar Mortier zelf zat op dat ogenblik nog in zijn kelder weggekropen, verlamd van schrik. Toen door de Jagers een tegenaanval werd ingezet uit de richting van het klooster drongen de Belgen de woningen aan de zuiderkant van de Markt binnen en men hoorde ze lopen in de winkel Mortier, boven de kelder waarin nog de Duitsers zaten. De doodsangst scheen René Mortier vleugels te geven en hij vluchtte naar boven. Plots stond hij voor de Walen die hem iets vroegen dat hij niet kon verstaan maar veel goesting om uitleg te geven of vragen te stellen had vriend Mortier niet : hij dook meteen in zijn schuurke om zich daar te verschuilen.

Na enige tijd bleken de Belgen de bovenhand te hebben en de Duitsers hadden de plaat gepoetst. Ze lieten één dode achter, ter hoogte van de herberg „De Posthoorn”. Maar er lagen ook drie gesneuvelde Jagers op de Markt nl. één bij de woning van Arthur Dias en twee aan de herberg van August Bettens.

De kerk vertoonde grote gaten door het inslaan van Duitse en Belgische granaten. Toen op een gegeven ogenblik de indruk heerste dat in de kerktoren Duitsers hadden postgevat, vroeg de kolonel van het 1ste Jagers de tussenkomst van de artillerie. Vermits een gewone beschieting vanuit de batterijstellingen niet tot het gewenst resultaat leidde, bracht de bevelhebber van de 2de Groep 11 A één stuk meer naar voor, om de toren met rechtstreeks vuur te kunnen bestoken. Het kanon, het 1ste stuk van de 5de batterij, werd weggehaald uit de batterijstelling aan de hoeve Van Nuffel (dichtbij de Neerschuurbeek, op Braamdonk) en in stelling gebracht op de plaats waar de Vierboomstraat uitloopt op de baan naar Poesele. Commandant de Scheemaeker nam zelf de leiding. Van de 4 projectielen die daar werden afgevuurd sloegen er twee in de toren en die remedie werd als afdoende beschouwd.

Op die wegvork Vierboomstraat-Poeselebaan was het niet erg veilig ; dit punt lag binnen het bereik van de Duitse kogels die kwamen aanfluiten uit de richting van de Poekebeek en de Ham. Aan de hoeve D’Hoore waren stellingen aangelegd door de Jagers te Voet. Naast de hekstijl hadden ze een kanon 4,7 opgesteld, gericht naar de Wagenbrug. Uit het „karrekot” hadden de soldaten een kar naar buiten gehaald om de kleine tractor van hun geschut onder het dak verdekt te kunnen onderbrengen. Langs de haag waren schutterskuilen gedolven waarin soldaten met geweren zaten. Naast het wagenhok stond een mitrailleur op voet, vervolgens kwamen weer schutterskuilen en aan het ovenhok van gebuur Cyriel Hautekete stond een tweede „Fusil-Mitrailleur” en zo liepen de stellingen verder tot aan het kasteel, langs de haag van de hoeve Clauwaert tot aan de Biebuyckstraat.

Ook daar waren de mensen verplicht geworden alles te ontruimen en de Hautekete's waren met hun koeien naar het hof Cocquyt op het Veldeken gevlucht, waar nog enige beroering ontstond toen de Belgen er een doorgesneden telefoonkabel ontdekten en iedereen meegenomen werd naar de hoeve van Jules Schelstraete om een verwarde ondervraging te ondergaan.

Langs de Poekebeek

Achter de Poekebeek was te Nevele het 3de bataljon van het 2de Jagers opgesteld om de te Meigem doorgebroken Duitsers de weg te versperren. De hoeven op de Ham werden door de Jagers als steunpunten en onderkomens gebruikt. Op het hof Petrus Van Nevel kwam een commandopost en zowel rond het hof van R. Mortier als op het hof ten Dale werden fuselierskuilen gegraven en machinegeweren opgesteld.

Zolang aan Duitse kant de 225ste I.D. nog niet was aangekomen en het enkel ging om kleine groepen verkenners van de 56ste I.D. hadden onze jongens daar relatief gezien nog niet veel te vrezen. De Duitsers trachtten nog niet met alle geweld door te drukken.

Enkele van deze Duitsers waren nog in de voormiddag van 25 mei aangekomen op het hof van Valère Maebe op Kerrebroek en ze gaven te kennen dat er spoedig nog infanterie zou volgen. De zaterdagnamiddag sloegen wel veel Belgische artilleriegranaten rond de hoeve in en een voltrefter ontplofte in een „onderstand”, waarbij een vluchteling het leven verloor en verscheidene anderen gekwetst werden. De zwaarst gekwetsten werden op karren naar Meigem gevoerd.

Ook in de nacht van 25 op 26 mei ging de beschieting sporadisch door en dicht bij het brugje dat over de Poekebeek naar het hof ten Dale leidt kwam het tot een nachtelijk treffen tussen patrouilles, waarbij aan weerskanten verscheidene doden vielen.

Op 26 mei echter, met de aankomst van de 225ste Infanteriedivisie, werd Kerrebroek overspoeld door Duitsers van het Infanterieregiment 333. Allen rukten naar voor in de richting van de Poekebeek en de draden van de weideafsluitingen werden platgetrapt en doorgeknipt om gemakkelijker vooruit te komen. In tegenstelling met hun collega's die naar Vinkt oprukten, bleken de Duitsers van dit Infanterieregiment 333 nog menselijk op te treden : op het hof Maebe werden zowel burgers als militairen verbonden en verzorgd door de Duitse verplegers.

Een jammerlijk incident deed zich echter voor op Nevele Kerrebroek, op de hoeve Vlaemynck. Een voorpost van de Jagers had van daaruit de Duitsers onder vuur genomen en was er zelfs in geslaagd de vijand tijdelijk te doen wijken waarna de Belgen van hun kant ook terugtrokken achter de beek. Enige uren later kwamen de Duitsers behoedzaam nader. In de kelder van de hoeve waren de bewoners en enkele vluchtelingen achtergebleven. De Duitsers, die het geluid van stemmen hadden gehoord in de kelder, pasten het bekende systeem toe van „eerst schieten... en pas dan vragen stellen” : een paar handgranaten werden naar

binnen gegooid en ontploften in de kelder met schrikkelijke gevolgen. Twee vluchtelingen, jongens die niet meer over de Franse grens waren geraakt, hadden op de hoeve Vlaemynck een onderkomen gezocht en vonden er nu de dood. Het waren Bernard Van de Veire, geboren te Gent op 26.7.1921 en Albert Melsens, geboren te Gent op 23.7.1922. Ze werden op de hoeve voorlopig begraven. Mevrouw Alice Vlaemynck was zeer zwaar gekwetst ; ze werd later door de Duitsers zelf naar het Gents hospitaal van de Bijloke overgebracht.

Van over de Poekebeek en vanaf de hoeve Remi Mortier werden de aanvallers eveneens beschoten en een vuurgevecht ontbrandde. Hier liet het 2de Jagers dertien gesneuvelden achter. Hun laatste machinegeweerpost hield slechts op met schieten toen een granaat midden in de kuil terecht kwam en de drie schutters doodde. Aan Duitse kant waren de verliezen echter drie keer zo hoog, zo verbeteren werd daar gevochten.

Op Poesels Kerrebroek, waar thans de plantenkwekerij is, stond toen het hof van Jules Vlaemynck, dichtbij de Poekebeek. Duitse soldaten zaten verscholen in de stallen en duwden voorzichtig de pannen naar omhoog om naar de overkant in de Belgische stellingen te kunnen observeren. De Belgen kregen het in de gaten : de hoeve werd onder vuur genomen vanop het hof Van Nevel op de Ham en weldra kronkelden dikke brandwolken naar omhoog toen het hof Vlaemynck door de vlammen werd verteerd.

Rond het hof van Jules Goeteyn, Kerrebroek nr. 84, kwamen bijzonder veel granaten neer toen de Belgische artillerie de vijand trachtte tot staan te brengen. Wanneer in de namiddag het schieten wat verminderde poogden de uitbaters voer te halen voor de koeien, doch een Duitse officier zag die mensen lopen en kwam nader : onmiddellijk moest iedereen het hof verlaten. Vader en moeder Goeteyn, trokken met zoon en dochter droef te moede weg, over het land, in de richting van de Molenkouter, waar een zuster van vader woonde. Wanneer ze daar aankwamen vonden ze het er ook vol Duitse soldaten en ze moesten verder gaan naar de houten brug te Meigem. Toen ze aan die brug kwamen lag ze juist onder een zwaar bombardement en was ze gedeeltelijk vernield. Tussen de soldaten trok de familie Goeteyn verder achteruit naar Vosselare.

Ook op het grondgebied van Meigem speelden zich langs de Poekebeek drama's af. Ook daar waren Jagers te Voet opgesteld, nl. het 3de bataljon van het 1ste Jagers. Onder meer rond het hof van Emiel De Keyzer werd hard gevochten. Twee Jagers kwamen zwaar gekwetst op de hoeve terecht. De ene, Jules Demily, was erg toegetakeld aan de onderkaak en een vluchteling uit Nevele, juffrouw Julienne De Baere, trachtte de man zo goed mogelijk te verbinden ; doch ondanks alle zorgen bezweek de soldaat en in de avond werd zijn stoffelijk overschot in de paardenstal gelegd. De andere Jager, Robert Delcourt, had een erge buikwonde opgelopen en zat ineengekrompen aan de ingang deur van de hoeve. Ook hij overleefde het niet. De twee Belgen werden in de boomgaard ter aarde besteld ; tussen hen beiden in lag een Duitse soldaat begraven, zekere Helmut Thümmel van het 1ste bataljon I.R. 192.

Kalme dag in het noorden

Terwijl de vijand alles in het werk stelde om zo snel mogelijk troepen aan te voeren in het reeds veroverd gebied, bleven Duitse verkenners bakkeleien langs het kanaal ten noorden van Nevele.

Te Landegem waren Duitsers actief van het Infanterieregiment 377, zoals gezegd een onderdeel behorende tot de pas aangekomen 225ste Infanteriedivisie.

Door de Damstraat trokken ze onmiddellijk in de richting van de opgeblazen brug. Gekomen aan het brugje over de Kalebeek, even vóór de vaart, werden ze onder schot genomen door de mitrailleurschutters van het 4de Jagers te Voet die zich op de andere oever hadden verschanst in de herberg Maertens. Twee Duitsers werden dodelijk getroffen en de anderen trokken zich ijlings terug in het dorp. Bij de pastorie, in de Statiestraat, trachtten de verkenners het kanaal te bereiken via een veldwegel, voorzichtig dekking zoekend in de grachten en achter de knotwilgen. Maar ook hier waren de Belgen op hun hoede : in de woning De Dapper zaten enkele soldaten op de loer en door de vliegopening van de duiventil hadden ze een goed uitzicht op de weiden aan de overkant. Wanneer ze verrassend het vuur openden, sneuvelden andermaal twee Duitsers en een zekere Karl Meiners sleepte zich dodelijk gekwetst achteruit tot in de poort van de bakkerij De Ceuninck. Samen met hun „Unteroffizier” Heinrich Martens werden de vier Duitsers begraven in de Dreef. In de Belgische stellingen, op de hofstede van August De Fauw op de Grote Heirenthoek, sneuvelde die dag de Jager Jean-François Platiou.

Te Merendree nam het 6de Linie de eerste lijn over van het 28ste Linie, maatregel die genomen werd ingevolge de gebeurtenissen van de voorgaande dag. Van de 26ste mei zou men later schrijven dat het een „kalme dag” was, hoewel er toch wel een en ander voorviel.

Vroeg in de morgen hoorden de waarnemers op Overbroek hoe buiten af en toe met infanteriewapens over en weer geschoten werd. Bij de controle stelden ze echter vast dat hun telefoonverbinding verbroken was. Wachtmeester Jurgens nam een tang en wat isoleerlint en begaf zich alleen op weg om de lijn naar Hansbeke na te zien. In het dennebosje naast het pad achter de hoeve, lagen of stonden meerdere infanteristen, de wapens schietensklaar. Vlak naast de hoeve moest echter een stuk open terrein worden overgestoken en de infanteristen riepen Jurgens toe dat hij moest voorzichtig zijn. Onze artillerist, die voor dat soort dingen geen opleiding had gekregen, legde voorzichtigheidshalve en reeds zwetend van schrik zijn kapootjas af en zette van achter het hoevegebouw al een spurt in, om zo snel mogelijk achter het koren weg te kunnen duiken. Toen een schot weerklonk, dook Jurgens met een formidabele sprong in dekking, om zich kruipend verder te bewegen tot bij het bosje. Meer lopend dan gaande volgde hij dan de telefoondraad tot in Hansbeke, waar inderdaad het defect snel was gevonden : ter hoogte van het eerste hekken van de pastorie lag een onoverzichtelijk kluwen van draden op de grond. Tussen die wirwar knetterden gensters ; een toekijkende Hansbekenaar verzekerde dat de elektriciteit in de

gemeente was uitgeschakeld, zulks wellicht denkende omdat hij binnen in zijn eigen woning geen stroom meer had. Gezien de stijve elektriciteitsdraden zeer hinderlijk waren bij het ontwarren van die knoeiboel, besloot Jurgens eerst die dikke draden door te knippen, maar toen hij dit deed, kreeg hij een schok van jewelste. Aan de burger vroeg hij de burgemeester te verwittigen om de stroom te laten uitschakelen ten einde ongevallen te voorkomen. Eens de lijn hersteld kon Jurgens een kijkje nemen aan de woning van de weduwe Martens. Een formatie Stuka's was nl. die morgen overgekomen en één van die vliegtuigen was neergedoken om zijn bommen te laten neerkomen in de buurt van de overweg. Ruiten waren uitgevloegen, stallingen waren beschadigd en in de muren zag men de sporen van bomsplinters. Een bom was terechtgekomen in het midden van de straat, ongeveer ter hoogte van de deur waarbij thans het bordje „Posterijen” hangt. De deur was uit haar hengsels gerukt en binnen zag men dekens en beddegoed en... een accordeon. Overal waren daarbinnen bloedsporen te zien. Omstanders waren commentaar aan het geven en er werd verteld dat al dat bloed afkomstig was van de soldaat-accordeonspeler, die zwaar gekwetst was weggebracht. Op de plaats waar de bom was neergekomen, was amper één straatsteen verbrijzeld zodat het zonder twijfel nogmaals ging om een anti-personeelsbom, ontploffend bij het eerste contact doch een groot aantal splinters verspreidend in de onmiddellijke omgeving.

Rond 7.30 u. terugkerend naar de waarnemingspost zag Jurgens hoe aan het denbosje nog steeds dezelfde infanteristen lagen. Door die soldaten werd hem verteld dat het schot, waarvoor hij in doodsangst was weggedoken, een slachtoffer had gemaakt : één van hun makkers, rechtstaand in het bos, was geraakt geworden, had nog „moeder” geroepen en was toen dood in mekaar gezakt. Ze voegden er aan toe dat de jongen een neef was van de bekende bokser Staf Roth (29). Gezien de verre afstand tot de Duitse linies kon dit slechts een noodlottige toevalstreffer geweest zijn.

Kort na 9 uur werden de „observateurs” verwittigd dat er een beschieting zou plaats hebben. De waarnemers op de kerktoren van Hansbeke hadden aan de vuurleidingspost gemeld dat ze iets verdachts hadden gezien in Merendree in één van de laatste huizen van het dorp, links van de kerk, aan de huidige Ventwegel ; naar de kant van het kanaal toe was het dak van een woning opengebroken en op de zolder was een mitrailleur met drie Duitsers erbij zichtbaar. De waarnemers op de Dosweg namen op hun beurt dit doel in de kijker : ze zagen wel dat er „iets” was, doch konden geen verdere details onderscheiden nu ze weerom met de zon in de ogen moesten observeren. Van Daele volgde het inschieten, terwijl Jurgens voorzichtig een dakpan had opgelicht om ook iets te zien van het schouwspel. Opvallend rap lag het vuur „vast” en Jurgens nam het waarnemen van het uitwerkingsvuur over. Toen het salvo van de batterij neerkwam sloegen een paar granaten in juist vóór de woning en minstens één treffer kwam midden in het witgekalkt huisje terecht : de ramen vlogen uit de gevel, de deur bleef half hangen en de zoldering kwam in één plof naar beneden. Van op de kerktoren van Hansbeke lieten de waarnemers Jonckhere, Borms, Bamps en Hansma weten dat zij de mitrailleur met de drie mannen naar beneden hadden zien donderen...

maar dat hadden noch Van Daele, noch Jurgens kunnen uitmaken en hun twijfel over het onderscheidingsvermogen van hun makkers was groot, hoewel zijzelf anderzijds er toch ook van overtuigd waren dat die hoge toren van Hansbeke een veel betere uitkijkpost was dan hun lage schuur.

Rond de middag waren blijkbaar weerom Duitse brancardiers in de nabijheid van de brug aan het zoeken naar eventueel achtergebleven gekwetsten, maar het leek er op dat de vijand niet van plan was om in dit gebied tot de aanval over te gaan.

Tegen de avond werd een tweede Duitse kabelballon gesignaleerd (30) en volgens inlichtingen opgeraapt bij burgers werd het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem gebruikt door de Duitse luchtverkenners.

Wanneer de artilleriewaarnemers op Overbroek lijnlegger-T.S. Van den Driesche op rooftocht zonden om ergens wat voedsel op te duikelen, kwam die man terug met het nieuws dat hij op de baan Hansbeke-Merendree vier gevangene genomen Duitse soldaten had gezien. Iets later belden ook de collega's op uit Hansbeke, om te vragen of ze op Overbroek toch ook die Duitse „overlopers” hadden gezien die men juist door Hansbeke had geleid. Jurgens en Van Daele konden hun oren niet geloven en vermoedden dat het om een kwakkel ging... of dat die grapjassen poogden „er hen eens door te trekken” !

Ongeveer 20 kilometer achter het Duits aanvalsfront had de staf van generaal Geyer's IXde Korps zijn intrek genomen in het kasteel van Beerlegem om van daar uit de verdere operaties te leiden van de divisies die bij dit legerkorps waren ingedeeld.

Twee van die divisies hadden reeds hun opinie laten kennen in verband met geruchten, die onder de troepen de ronde deden, over het zogenaamd optreden van „francs-tireurs”, hetzij gewapende burgers of Belgische militairen in burgerkledij.

Generaal Kriebel, bevelhebber van de 56ste I.D., had zijn troepen scherp tot rede geroepen en gewezen op de ongegrondheid van die praatjes. En de 216de I.D. had aan het Korps laten weten dat dergelijk optreden van burgers niet bewezen was en dat de berichten dienaangaande enkel te wijten waren aan de nervositeit van de eigen troepen.

Thans was echter ook de 225ste Infanteriedivisie in actie gekomen en in de avond van 26 mei liep haar rapport binnen op de staf van het Armeekorps te Beerlegem :

Gisteren, rond 17 uur, gaven zich bij Landegem 140 Belgen over aan onze verkenners. Te Nevele verbitterde tegenstand. In Nevele zijn sterke stellingen aangelegd en bevinden zich klaarblijkelijk scherpschutters. ZIVILISTEN BETEILIGEN SICH AM KAMPF.

Vooraf die laatste ongenueanceerde mededeling dat burgers aan de strijd deelnamen zag er zeer onheilspellend uit en liet duidelijk doorschemeren dat de zenu-

wen bij de 225ste I.D. wel zeer vlug gespannen waren, nadat haar troepen amper één dag in het gevecht waren geweest.

Andermaal was een bange nacht voorbij. Zestig uren lang lag Nevele nu al onder de beschieting en had het oorlogsgeweld de streek geteisterd en getekend. In de richting van Vinkt en naar Poesele toe hoorde men nog steeds het geknetter van gewerschoten en nu en dan klonk daartussen het ratelen van automatische wapens.

In Nevele zelf scheen de strijd wat geluwd. Slechts af en toe zag men tussen de huizen beweging wanneer een soldaat zich ijlings verplaatste van dekking tot dekking. De straten waren leeg en verlaten ; hier en daar lag op het voetpad een roerloze gestalte. Bij de brug was de brand in de woningen nog steeds niet gedoofd en handgranaten en geweerkogels, door de troepen in die huizen achtergelaten, kwamen door de hitte tot ontploffing. Het klooster, de meisjesschool en de kerk waren er erg aan toe, met de muren vol gaten en de daken door inslagen verwoest. Ook de kerkhofmuur was over de hele lengte getroffen en de meer dan vierhonderd jaar oude linden op de Markt stonden er reddeloos versplinterd en verminkt. De draden van het elektriciteitsnet en van de luchtlijn voor de tram hingen verstrengeld naar beneden en verhoogden nog de desolate aanblik.

Maar ook buiten het dorp zag het er triestig uit en rond meer dan één boerderij lagen krengen van runderen. De meeste van die dieren waren door granaatsplinters gedood ; in hun opgezwollen flanken glansden wonden overdekt met een eigenaardig zachtrood schuim.

Rond 9 uur lag weer hevig artillerievuur op de stellingen van de Jagers en het was precies alsof de Duitsers op het punt waren een definitieve doorbraak te verwezenlijken. Zowel de 56ste als de 225ste Infanteriedivision hadden van hogerhand bericht gekregen dat de situatie er gunstig uitzag : in het noorden gaapte in het Belgisch front een brede bres waardoor de Duitsers via Ursel en Maldegem naar het westen oprukten en op de rechterflank van de Belgen was de vijand ver vooruitgekomen in de richting van Roeselare en Tielt. Het zag er voor de verdedigers van Nevele en omgeving niet zo best uit : ons 6de Legerkorps liep het gevaar helemaal te worden overvleugeld en in een omsingeling terecht te komen.

Bij de Belgische Legerleiding was men zich ook bewust geworden van deze dreiging en in de voormiddag van de 27ste mei vertrekken de bevelen naar de lagere echelons : om 11.45 u. ontvangt het hoofdkwartier van het 6de Korps de orders voor de terugtocht en vandaar uit worden de nodige richtlijnen doorgegeven aan de 2de en de 5de Infanteriedivisie. Achterhoeden moeten de aftocht dekken hierin bijgestaan door de artillerie ; deze laatste mag zich niet ineens verplaatsen, maar moet gedeelte per gedeelte iets meer achteruit rijden om vandaar dekkend vuur te kunnen afgeven wanneer de nog achtergebleven kanonnières de paarden voor de stukken spannen om op hun beurt achteruit te trekken. Munitie wordt hierbij niet gespaard : de commandant van de 3de Groep/11 A geeft bevel alles op te gebruiken wat niet meer meegevoerd kan worden en de Groep zorgt

voor een gordijn van vuur en staal, waarbij 1.500 granaten door de lopen worden gejaagd.

Daarmee wordt Nevele ontruimd door de Belgen. En op het Veldeken blazen de kanonnières de aftocht ; drie stukken geschut blijven liggen in het bos, na met handgranaten te zijn vernield.

Op die wijk hadden de vluchtelingen de hele dag hevig geweer- en mitrailleurvuur gehoord in de richting van Poesele en de Beekkant. Soms kon men het geronk van motoren onderscheiden en bij tussenpozen hoorde men ook geschreeuw en getier.

Rond 18 uur huilde een Duits artilleriesalvo over de schuur van het hof waarin de familie Janssens zat en met luid gekraak explodeerden de projectielen in het bos. Een Duits vliegtuig vloog in grote cirkels boven de wijk alsof men van uit de lucht alles aan het observeren was.

Traag gingen de uren voorbij. Belgische soldaten waren in de buurt van de hoeve niet meer te bespeuren : het was alsof men er in het niemandsland zat. En toch moesten in het schijnbaar verlaten gebied nog achterhoeden aanwezig zijn om de vijand te vertragen, want slechts langzaam hoorde men uit het zuidwesten het infanterievuur naderbij komen. Moe van angst en spanning berustten de vluchtelingen in hun lot : niemand had lust om nog verder op de dompel te gaan.

Te Landegem, dichtbij het brugje over de Kalebeek, zat de familie Henry samen met de buren nu al sinds de 25ste mei in de kelder. Ze hadden angstig geluisterd naar de zware ontploffingen bij het springen van de toren en van de kanaalbrug, hadden de schoten horen knetteren, toen de Duitse verkenners aan het kanaal opdoken en waren ineengekrompen van schrik bij het inslaan van de projectielen die de Belgische artillerie in de buurt liet neerkomen. Gans dat groepje kreeg het zo op de zenuwen dat een gedeelte van die mensen naar Baarle wou vluchten. De negentienjarige Gerard Henry en dochter Bertha, veertien jaar oud, wilden mee naar Baarle en de ouders lieten hun twee kinderen met de buren vertrekken. Toen ze reeds de Kerkstraat bereikt hadden, de ouderen vooraan, de twee kinderen Henry achteraan, begon op de overkant van het water een machinegeweer te ratelen. Zonder twijfel hadden de Belgische schutters gezien dat er beweging was in de verte : van op zo een afstand kan men met het blote oog moeilijk uitmaken of het om burgers of om soldaten gaat en sinds te Landegem de vijandelijke verkenners waren verschenen, zullen de Belgen wel met de vinger aan de trekker hebben gewacht om bij het minste onraad het vuur te openen. De gevolgen waren droevig : de twee jonge mensen vielen zwaar getroffen neer. Enkelen van de groep vluchtelingen trachtten de slachtoffers te bereiken doch dit was onmogelijk : het schieten hield niet op en de kogelbuien belletten de helpers het naderbij komen. In de avond kon men de lichamen bergen.

In de Belgische stellingen te Merendree steeg die voormiddag van de 27ste mei gejuich op : uit de richting van Gent kwamen Engelse jachtvliegtuigen over en

voor de soldaten was het alsof de oorlog gewonnen was ! Maar dit vreugdegehuil verstomde snel toen van de andere kant Duitse jagers naderden zodat iedereen er zich aan verwachtte een luchtgevecht te zien te krijgen. De Britse toestellen, die ver in de minderheid waren, waaierden open... en draaiden snel af in de richting van hun thuishaven. Weer ging geroep op in de Belgische lijnen, maar nu was het eerder van ontgoocheling en er werd schamper gelachen : voor de eerste keer dat men bevriende vliegtuigen zag, gingen ze tot de aftocht over...

Maar kort daarop kregen de waarnemers via de telefoon het bevel hun spullen bijeen te rapen en achteruit te trekken. Terwijl Van Daele per fiets recht naar Hansbeke reed, bleef Jurgens achter om te helpen de telefoonlijn op te rollen. Het was eigenaardig stil geworden, maar uit de richting van Nevele hoorde men het geschut duidelijk dichtbij komen en toen de artilleristen nog maar pas van de hoeve weg waren, zagen ze hoe ook reeds het voetvolk achteruitging. Tegen Hansbeke gekomen met zijn lijnlegger hoorde Jurgens hoe achter hen de hel losbarstte en ze werden voorbijgestoken door achteruithollende infanteristen. Op hun vragen kregen ze als enig antwoord dat het ginder „te warm” werd. Hevig mitrailleurvuur, korte, droge knallen van granaatwerpers of van ontploffende handgranaten en het feit dat een „T.S.” hun tegemoet werd gezonden om te zeggen dat ze zich moesten haasten en de rest van de lijn doodgewoon mochten laten liggen, bevestigde hun indruk dat de toestand zeer snel aan het evolueren was. In Hansbeke werd haastig het materiaal op de wagens gegooid en via een breed karrespoor vertrok de colonne waarnemers en telefonisten naar Bellem. Twee waarnemers moesten achterblijven met een achterhoede van de infanterie... in loopgraven die men nog aan het graven was.

Overall waar men keek, op de banen, op de wegen en over de velden zag men achteruittrekkende soldaten. Plots hing de lucht vol Duitse vliegtuigen die mitrailleurden of bommen afwierpen en wanneer iemand schreeuwde „Kijk ginder eens : hun artillerie begint ook”... zag Jurgens gefascineerd hoe in het noorden, in de richting van de Brugse Vaart, een gordijn van kartetsvuur werd gelegd dat traag maar zeker opschoof naar de weg Hansbeke-Bellem.

Het vuur lag practisch boven hun koppen toen luitenant Mathu „sauve-qui-peut” riep en fietsend en lopend als razenden zochten de jongens van de artillerie een heenkomen uit het oorlogsgeweld aan het kanaal van Schipdonk.

Nergens in ons land had in mei '40 de burgerbevolking zo erg onder de buiten-sporigheden van de oorlog te lijden als in het „Land van Nevele”. Vinkt en Meigem waren, meer dan waar ook, tijdens die dagen het toneel geweest van een reeks drama's zonder weerga en zelfs nu het Belgisch leger gecapituleerd had, ging de moordpartij er verder door.

Bijna onwezenlijk komt de tegenstelling naar voor met de rust en de stilte die, slechts enkele kilometer in vogelvlucht daar vandaan, reeds de morgen van 28 mei was weergekeerd over het landschap.

Toen de Nevelse vluchtelingen op het Veldeken uit hun onderkomen naar buiten traden, hoorden ze niet het minste gerucht meer en bovendien was het weer uitzonderlijk mooi. Maar hun onrust was nog niet geweken. Zouden de Duitsers op komst zijn ?

Eén van de Waalse soldaten die een beetje Vlaams kon, had, vooraleer af te trekken, aan de mensen de raad gegeven niets te ondernemen tegen de binnentrekende vijand, doch te trachten ergoed mee te staan. En de ouderen, die de oorlog van 14-18 hadden meegemaakt, probeerden de jongeren enkele summiere brokstukken Duits te leren die ze nog van vroeger onthouden hadden ; als ze de Duitsers zagen, moesten ze zeggen : „Goede zivillen, geen soldaten”...

Maar na enige tijd werd de spanning van het verder afwachten onhoudbaar : er vertrok iemand naar Nevele-dorp om te kijken hoe het er ginder uit zag en om nieuws in te winnen over de algemene toestand. Die „verkenner” bleef zeer lang weg en op het Veldeken begon men zich al grote zorgen te maken. Maar eindelijk kwam hij terug ; tot ieders opluchting wist hij te vertellen dat het Belgisch leger zich had overgegeven en dat er al veel mensen op weg waren naar hun woning. In zijn dagboek beschrijft Antoine Janssens die terugkeer :

„Aanstonds werd onze steekkar geladen en samen met André en Emiel Van Wonterghem reden we naar huis. Gekomen aan de boomgaard van de hoeve René Clauwaert, zagen we hoe daar Theofiel Van Heirsele rondliep, die ons wenkte om bij hem te komen kijken. Achter de haag, die de boomgaard van de akkers scheidt, waren loopgrachten gemaakt en in een schutterskuil lag een dode Belgische soldaat, een „cyclist”. Het voorste deel van zijn aangezicht was weggerukt ; het was wreed om zien. Na dit bedroevend schouwspel duwden we onze handkar verder naar huis toe. Gekomen aan de Lindestraat zagen we onze eerste Duitse soldaten. Het waren twee jonge gasten per fiets, gekleed in een bleek werkpak. Handgranaten staken tussen hun gordel en in de botten, hun wapen hadden ze over de schouder hangen, de mouwen van de jas opgestroopt en op het fietsstuur lag hun helm. Zij keken naar ons en wij keken ook naar hen ; en niemand sprak een woord, noch wij, noch zij ; elk zette zijn weg voort...”

Eens thuisgekomen werden haastig de pakken en zakken naar binnen gedragen en dan ging men kijken bij burens en bekenden hoe die het hadden overleefd. Pas bij een tocht door Nevele ontdekte men hoe schrikkelijk de oorlog hier had gewoed.

In de woningen hadden onze eigen soldaten niets gespaard : alles was onderste boven gehaald en lag op de vloer of op straat. Papieren, foto's, kleren, eetwaren, kogelbanden voor mitrailleurs en laders vol patronen : het slingerde er allemaal rond, alles door mekaar.

In het huis van meester De Bruycker hadden de Jagers een machinegeweer op een tafel gezet voor het open raam dat naar het kanaal uitzag en daar de tafel te hoog was, hadden ze doodgewoon de tafelpoten afgezaagd. Rechtover de woning van de kinderen De Lannoy was met stenen, karren en deuren een straatversper-ring aangebracht. Over de hele lengte van de straat zag men, versplinterd glas en een vernieling zonder weerga. De oude brouwerij Braet, de woning Duthoy en de huizen van René Cleve, Emiel De Wulf en Honoré De Geetere waren verwoest of zeer zwaar beschadigd.

Aan de woning O. Dias op de Markt lag een gesneuveld Belg ; zijn handen omklemden nog een grote koffiedoos. De herberg van de weduwe Bettens was helemaal ingestort ; het dak rustte gedeeltelijk op de biljarttafel waaronder drie dode Belgische soldaten lagen. Rechtover de herberg „De Roos”, waarvan de voorgevel getroffen was door een obus, lagen landmijnen. In de Kortemunt stonden de geblakerde ruïnes van het huis van juffrouw Gabriëlle Dias en van de eigendom van Arthur Dias.

De vaartbrug lag vernield in het water en helemaal beneden hing aan de resten van de brugleuning het lijk van een soldaat die verdronken was.

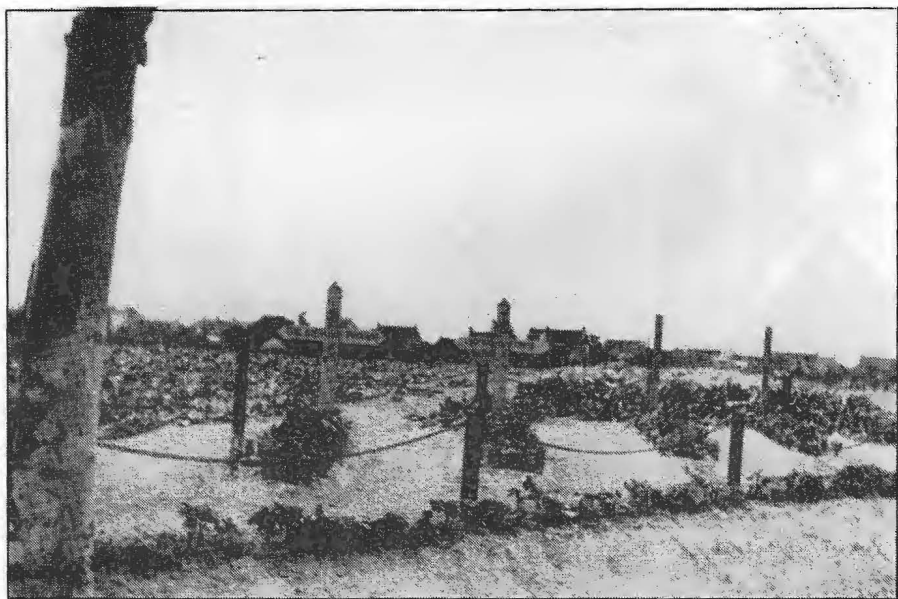
In de Langemunt waren een achttal woningen uitgebrand en ter hoogte van de „Villa Louise-Marie” en de woning Demarez was over de straat een barricade opgeworpen. De huizen Van de Walle, De Ketelaere, Van den Heuvel, Claeys, Pil, De Paepe en D'Hooge vertoonden sporen van kogeltreffers en granaatinslagen. Op de Hul lagen de wrakken van twee Duitse verkenningswagens die daar op mijnen waren terechtgekomen ; de gevallen Duitsers lagen begraven langs de Hulbeek, in de tuin van bierhandel Biebuyck.

Over de gehele lengte van het kanaal, vanaf de weide Van Haver, ten noorden van de brug, tot ver in het zuiden bij Meigem, lag de trekweg en de dijk letterlijk vol geweren, bajonetten, rugzakken, vesten en overjassen, helmen, eetketeltjes en gasmaskers. Al wie dit zag, had de indruk dat hier een gans veldleger zijn spullen had weggeworpen.

Om in Nevele te geraken, moest men aan de brug via een ladder afdalen, over enkele planken lopen die op het doorgezakt brugdek waren gelegd, om dan weer omhoog te klimmen via een ladder die aan de andere kant tegen de brugpeiler

*Op de Hul te Nevele hadden de Belgen mijnen geplaatst.
Twee Duitse verkenningswagens werden hierdoor vernield.*

*De eerste Duitse soldaten die op Nevele sneuvelen werden begraven langs
de Damstraat in Vosselare, op de plaats waar zich nu het benzinestation
Coussement bevindt.*

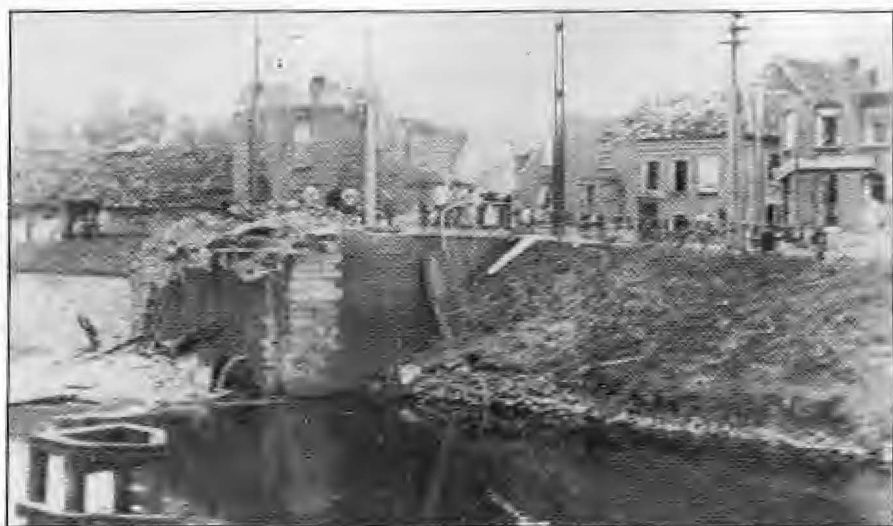
*In de Langemunt te Nevele werden veel huizen zwaar beschadigd.
Hier de woning van bakker Claeys.
De gevel vertoont inslagen van granaten.*

*De Langemunt te Nevele met Duitse soldaten, een achtergelaten kanon en achteraan de Belgische versperring met wagens en karren.
Links bemerkt men de gebouwen van de firma Naessens, de woning van Mestdagh en herberg „In de bombardon”, rechts het huis van Louis Van Maldeghem.*

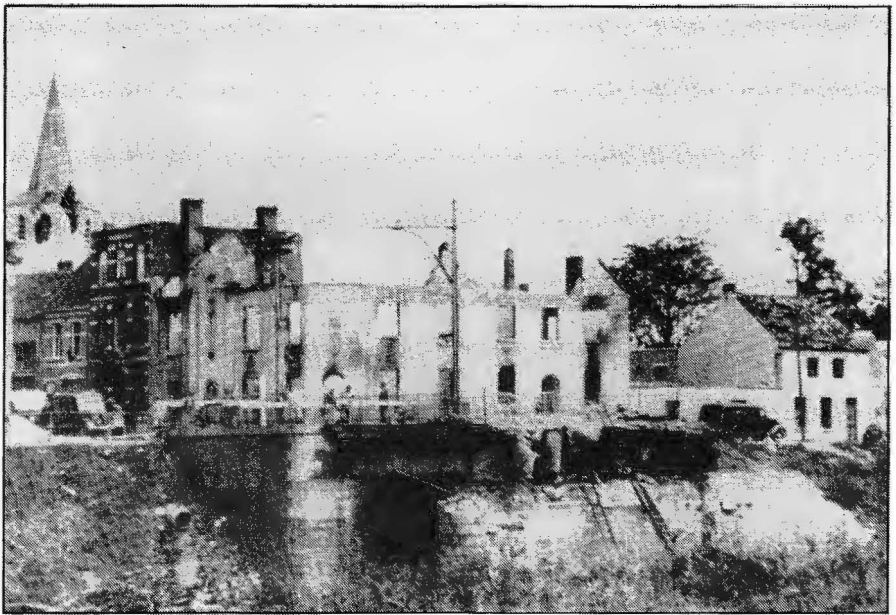
*Aan de brug te Nevele, kant Langemunt, uitgebrande en vernielde huizen.
Vooraan het huis van wed. De Pauw en het huis van De Jaeger
nu eigendom van veearts Boone.*

*Aan de brug te Nevele, kant Langemunt, grote verwoestingen.
Rechts de uitgebrande herberg „In de Piston” van Valère Van Hése.*

*Nog twee opnamen van de Langemunt te Nevele gezien vanaf de brug.
Overal vernielingen zonder weerga.
Bemerk aan de brug de ladder die men diende te beklimmen om
over het kanaal te komen.*

*Aan de brug te Nevele, kant Kortemuni,
verwoestingen en de uitgebrande woningen Dias.*

*In de Kortemunt te Nevele lagen mijnen waarop
een auto was in de lucht gevlogen ;
rechts herberg „De Roos” met granaatinslag,
links de uitgebrande woningen Dias aan de brug.*

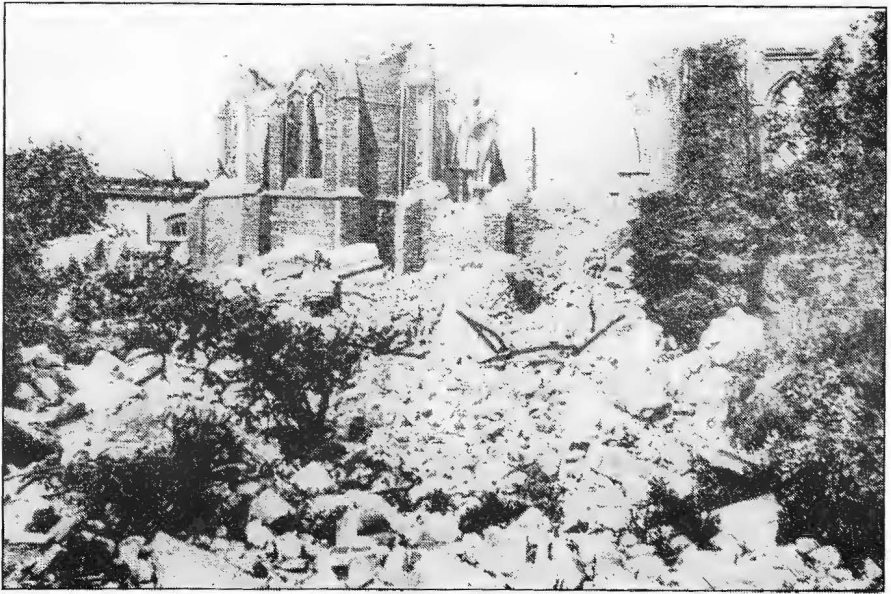
*Een opname van de markt te Nevele
met de vernielde herberg van Wed. Bettens.
Op de voorgrond het vernielde kerkhof en enkele capitulerende Belgen
die naar huis wilden met paard en kar.*

*Nog twee opnamen van de markt te Nevele met de vernielde kerk.
De eeuwenoude linden op de Markt liepen zo'n schade op
dat ze later moesten geveld worden.
Rechts de woning van De Geetere.*

Te Landegem werd de kerk totaal vernield door Belgische militairen ; later werden deze muren afgebroken door de Duitsers en het puin werd naar Ursel gebracht om de startbanen van het vliegveld te versterken.

Vosselare-kerk : een puinhoop na een dynamietaanslag op de toren.

*Te Poesele werd de Poekebeek overgestoken door Duitse soldaten.
Dit gebeurde over ladders met staldeuren belegd.
Hier komen ze boven in de weide van Carlos De Paepe,
achteraan de hoeve van Oscar Buysse.*

VLAMINGEN

De Franschen en Engelschen vluchten !

Zij denken niet U mede te nemen.

Zij hebben de grenzen afgesloten, wanneer uwe vrouwen en kinderen passeeren willen.

Zoo is de engelsche hulp.

Vlamingen !

Wilt U hunne slachtoffers zijn?

Komt bij ons.

Wij willen den oorlog beëindigen.

Opdat vrede kome in de wereld.

Laat ons kameraden zijn.

Vlaanderen heeft al genoeg gebloed.

Duits pamflet afgeworpen boven de wijk Veldeken te Nevele.

A monsieur le ~~bourgmestre~~ de Nevele
ou son chef responsable

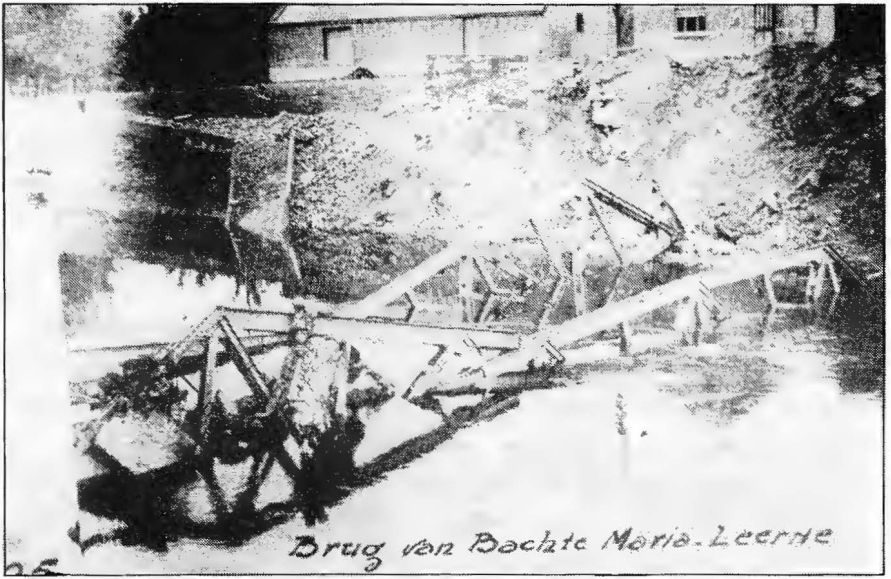
Bien que le roi des Belges ait proclamé la capitulation
de l'armée belge, je continue, à Nevele de
tirer sur les troupes allemandes. Si vous demandez
de déposer les armes sous conditions jusqu'à
dix-neuf heures de la nuit (heure allemande). Au
cas contraire, le village de Nevele sera incendié
et tous les hommes soldats et les habitants
seront immédiatement fusillés sans merci.

Le Général de Division
Schaumburg

Le Lieutenant Clémens

Toen de Duitse generaal Schaumburg naar Nevele kwam
gaf hij deze proclamatie af op het gemeentehuis.

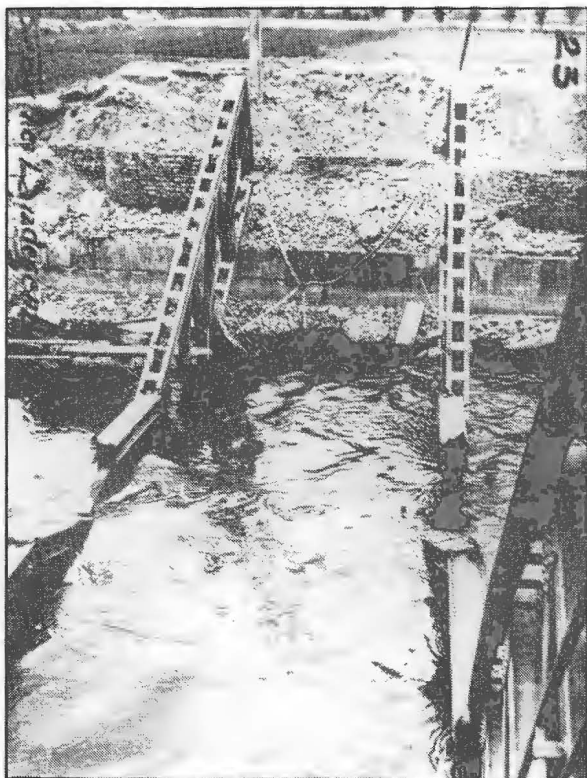
aan de Heer Burgemeester van Nevele
of aan de verantwoordelijke chef.
Hoewel de Koning der Belgen de capitulatie
van het Belgisch leger heeft afgekondigd, is
men te Nevele verder gegaan met het schieten op
de Duitse troepen. Ik vraag u de wapens on-
voorwaardelijk neer te leggen tegen vanaand
negentien uur (Duitse tijd). In het tegenover-
gesteld geval zal het dorp Nevele verwoest
worden en alle mannen-soldaten en inwoners
zullen onmiddellijk zonder erbarmen worden
gefusilleerd.
De Duitse-generaal
Lieutenant Clémens Schaumburg

Vernielde brug van Bachte-Maria-Leerne.

Naast de vernielde brug te Merendree werkte de veerdienst.

De vernielde brug te Landegem.

*De spoorwegbrug te Landegem.
Een noodbrug was reeds gelegd voor het treinverkeer.*

De vernielde brug van Nevele enkele dagen na de gevechten.

Pas nadat het front verderop lag werd door de Duitsers te Nevele een voorlopige vaste brug gebouwd. Bemerkt de magazijnen en de vernielde woningen van de familie Dias.

*Een verzamelweide voor Belgische krijgsgevangenen
langs het kanaal van Schipdonk ter hoogte van Bachté-brug.*

*De strijd is gestreden.
Duitse soldaten begraven een kameraad te Meigem.*

*Eens het oorlogsgeweld geluwd, bleef langs de Beekkante te
Meigem een eenzaam Belgisch graf achter.*

stond. En ging men van de Markt in de richting van het gemeentehuis, dan stond men weldra weer vóór het troosteloos beeld van dood en vernieling.

Rechtover de herberg „In de Posthoorn” van weduwe Dossche lag een gesneuvelde Duitser, plat op de rug, de armen wijd open. Hij had nog heel zijn uitrusting bij ; zijn kameraden hadden hem afgedekt met een vensterluik dat ze van de herberg hadden afgehaakt.

Aan „De Sterre”, de brouwerij van burgemeester Lampaert, lagen de lichamen van vijf soldaten en daar rechtover, in de woningen van weduwe De Moor, slingerden in alle kamers lappen bebloed linnen en vuile verbanden rond van de hulppost die daar gezeten had. In de Tieltstraat andermaal versplinterde venster-ramen en opengebroke deuren ; in het gemeentehuis, het schoolhuis en de fabriek Buysse-Loveling waren voltreffers binnengekomen en aan de dekenij lag weerom een barricade over de straat. De gesneuvelde Belg die door het open venster van het schoolhuis naar buiten hing had veel bloed verloren, dat langs de muur naar beneden was gelopen : een vreselijk gezicht. Het was in die straat dat Maurice Dhaene en René Van der Vennet als enige burgers waren thuisgebleven en wanneer de familie van de vlucht terugkwam en vader Van der Vennet in de deuropening stond, herkenden ze hem eerst niet : toen ze heengingen was zijn haar nog donker van tint, doch na al wat hij daar aan schrik had uitgestaan was hij helemaal grijs geworden.

Op het einde van de straat, bij de wegsplitsing, was een Duits gespan in een mijnenveld terechtgekomen. Het lijk van de voerder was door de kracht van de ontploffing op het platform van de villa De Pauw-Lampaert geslingerd ; de muur die de tuin van de straat scheidde was ruim 2 meter hoog en over die muur, in de hof van de villa, lag een afgerukt been dat nog in een Duitse laars stak. Wanneer de dode trekdieren naderhand werden weggesleept, bleken het Belgische paarden te zijn die aan het 8ste Artillerie hadden toebehoord, aldus de inscripties die in hun harnas waren aangebracht.

Ook op Kerrebroek lag het vol legertuig, zag men alom granaattrechters die de aarde hadden omgewoeld en waren er inslagen in woningen. Een jong meisje, Judith De Schuyter, was daar in paniek in de tuin gevlucht en werd achteraf tussen de struiken gevonden, gedood door een obusscherf.

Naar Poesele toe, aan het rusthuis Louise-Marie en de stelplaats van de tram, was er ook veel vernieling en iets verder, langs de Borrewal en in de bocht aan de hoeve Van Speybroeck, lag in de gracht een Belgische militaire autobus gekanteld.

Het spreekt vanzelf dat er voor de teruggekomen dorpelingen veel werk op de plank stond om alles weer netjes in orde te krijgen. De Nevelaars die reeds in de voormiddag in het dorp arriveerden, werden eerst nog verplicht om een ander karweitje te helpen opknappen ; er kwamen namelijk vrachtwagens door die straten gereden waar men reeds doorkon en zagen de Duitsers ergens een burger, dan

moest hij onmiddellijk meehelpen om gesneuvelde Duitsers op te laden. Albert en Maurice Van de Walle, Edward Coppens en Ernest Van der Heyden werden daarvoor opgetrommeld. In zijn dagboek voegt deze laatste er nog aan toe dat ze achteraf van een Duitser dan de toelating kregen om een van de vele op straat achtergelaten fietsen mee te nemen ter vervanging van hun eigen rijwiel dat meegenomen was door de soldaten.

Over het feit dat dan nog precies Wardje Coddens moest meehelpen om de te Nevele gevallen Duitsers bij mekaar te brengen lijkt onze dorpsgenoot Ernest zich in zijn dagboek niet te verbazen : zonder twijfel had op dat ogenblik inderdaad nog niemand bij ons notie van het ongeluk dat de familie Coddens-De Maeght getroffen had.

Maar achteraf gezien is het toch een werkelijk tragisch detail : nog niet vermoedend dat zijn eigen zoon André reeds de eerste oorlogsdag door Duitse bommen werd gedood, moet vader Coddens hier bij ons helpen om de gesneuvelde vijanden een waardig graf te bezorgen. Had hij bij het zien van die levenloze soldaten toch reeds een angstig voor gevoel van de werkelijkheid waarmee hij kort nadien zou geconfronteerd worden ? Het zijn bijna onvoorstelbare situaties waarvan men dikwijls denkt dat ze enkel in een roman kunnen aangetroffen worden.

Ook de brandweer werd zeer spoedig ingezet o.m. voor het blussen van de nog rokende puinhopen aan de brug. Het korps geraakte hierbij zelfs zijn pompwagen kwijt : vluchtelingen die daar voorbijkwamen hadden de wagen doodgewoon meegenomen om er hun pakken op te vervoeren. Maar in de straten van Nevele stond ergens een stootkar van de telefoondiensten die, God weet hoe, hier beland was en ook de brandweer behield zichzelf : nog gedurende twee jaar zou de kar een rol spelen in het Nevels brandweerkorps.

Antoine Janssens was de 28ste mei nog onverwachts ooggetuige van het bezoek dat generaal Schaumburg, bevelhebber van de 225ste Infanteriedivisie, aan Nevele bracht. Schaumburg had tijdens de voorgaande dagen van uit zijn hoofdkwartier op de hoeve van Adiel Schollier te St.-Martens-Lerne de troepen bevolen die zoals bekend in Meigem en Vinkt huishielden. De man was die 28ste mei klaarblijkelijk nog steeds bezeten door de idee dat overal gevaren dreigden van „francs-tireurs” en dat een doortastend optreden tegenover de burgerbevolking het aangewezen middel was :

„Kort na de middag moest ik op vraag van Frans Cleve, welke op de Markt woonde, een werkje opknappen. Soldaten hadden de ingangdeur van zijn schoenwinkel opengebroken en die deur diende hersteld te worden zodat ze terug kon sluiten. Terwijl ik daarmee bezig was, zag ik uit de Tielstraat enkele Nevelaars komen, nl. Astère Lootens, Gustaaf Van Laere en Pastoor-Deken Bessems. Achter deze personen gingen twee Duitse officieren die achteraf generaal Schaumburg en Leutnant Clement bleken te zijn. Die hadden van op Kerrebroek de knallen gehoord van de munitie die in de rokende puinen ontplofte en ze waren naar Nevele gekomen omdat ze die „schoten”

verdacht vonden. Voorzichtigheidshalve lieten ze bovengenoemde burgers voor zich uit lopen. Op het gemeentehuis hadden ze een proclamatie afgegeven waarin aan de bevolking niet veel goeds beloofd werd als er nog één schot zou vallen. Juist toen dat gezelschap de woning van Frans Cleve dicht genaderd was, kwam uit de Kernemelkstraat een autobus gereden vol Belgische soldaten die naar huis wilden. Zodra de Duitsers de bus zagen begonnen ze te brullen. Alle soldaten moesten uit de bus stappen en op een rij gaan staan, terwijl de Duitse luitenant ze aftastte op wapens. Een van de Belgen had nog een revolver bij die hij ongemerkt op het kerkhof kon werpen. Daarna werd de bus in de richting van Vinkt afgevoerd”.

De tekst van die in het Frans neergekrabbelde proclamatie is bewaard gebleven en luidde woordelijk vertaald als volgt :

Aan de Heer Burgemeester van Nevele
of aan de verantwoordelijke chef,

Hoewel de Koning der Belgen de capitulatie van het Belgisch leger heeft afgekondigd, is men te Nevele verder gegaan met het schieten op de Duitse troepen.

Ik vraag U de wapens onvoorwaardelijk neer te leggen tegen vanavond negentien uur (Duitse tijd). In het tegenovergestelde geval zal het dorp Nevele verwoest worden en alle mannen-soldaten en inwoners - zullen onmiddellijk zonder erbarmen worden gefusilleerd.

De divisie-generaal,
Schaumburg.

Via luitenant Clemen.

Op 29 mei moesten op bevel van de Duitsers de lichamen van alle gesneuvelden opgehaald en begraven worden. In de Oostbroek moesten Raymond Poelman, Astère De Ketelaere en Ernest Schaubroeck grafkuilen delven voor Duitse gesneuvelden.

Op het gemeentehuis liepen mededelingen binnen waaruit bleek dat op het grondgebied van Nevele nog verschillende van onze gesneuvelde soldaten lagen, bijzonder op Kerrebroek en langs de Poekebeek. Ze moesten naar het kerkhof worden gebracht om er een graf te krijgen.

De brandweer werd met deze droevige karwei belast. Commandant Van Laere vergezelde Astère Lootens, Raymond Poelman, Jozef en Irené Van Heirsele, Jozef De Winné en Omer Dhaenens toen ze er met de bewuste stootkar op uit trokken om de lijken op te halen. Terwijl men ondertussen op het kerkhof een lange sleuf aan het delven was waarin de soldaten naast mekaar zouden worden ter aarde besteld, werden de lichamen op het voetpad gelegd. De zakken van de uniformen werden leeggemaakt : alle bezittingen stopte bevelhebber Van Laere in afzonderlijke sigarenkistjes waarop de naam en de eenheid van de gesneuvelde

werd geschreven. Al deze voorwerpen werden op het gemeentehuis gedeponerd, waar de families dan later deze herinneringen konden afhalen.

Daar er geen elektriciteit was, konden er geen planken gezaagd worden voor het maken van lijkkisten ; de lichamen werden dan maar in een tentzeiltje gewikkeld en wanneer men geen zeiltjes meer had, werd het aangezicht van de gesneuvelde eenvoudigweg met zijn mantel bedekt (31).

Die laatste meidagen van 1940 was er te Nevele nog veel militaire bedrijvigheid. Duitse soldaten sloegen een houten brug over het kanaal, rechtover het magazijn Dias. Ze werkten snel door en reeds op 31 mei reden over die noodbrug grote vrachtauto's met aanhangwagens volgeladen met munitie.

Die eerste noodbrug was echter niet berekend op het tramverkeer en de directie van de Buurtspoorwegen gaf opdracht aan haar eigen baanpersoneel om de nodige werken uit te voeren. Die bruggebouw werd een onderneming van langere duur : pas op 10 augustus was de taak beëindigd en kon de tram opnieuw over het kanaal rijden.

Drie keer is scheepsrecht, zegt het spreekwoord : ook Bruggen en Wegen begon met de opruimingswerken van de opgeblazen brug en het aanleggen van een nieuwe brug op de plaats waar het oorspronkelijk kunstwerk had gelegen. Einde november 1940 werd ook de tramlijn verlegd naar de toen pas klaargekomen nieuwe brug... die in feite op haar beurt slechts enkele jaren zou meegaan !

Doch dit brengt ons reeds in de geschiedenis van de bezettingstijd, een historie die wellicht eens zal geschreven worden, maar waarvan de gebeurtenissen van mei 1940 slechts de beginfase waren.

Leo Mets : een Vlaams auteur te Merendree in mei '40.

Toen wij bij het verzamelen van getuigenissen terechtkwamen bij de heer Jurgens, vestigde deze ex-wachtmeester van het 2e Artillerie onze aandacht op de blijkbaar historische elementen verwerkt in „Mathilde”, een roman van Leo Mets, in 1954 verschenen bij het Davidsfonds. Ging het hier wellicht om autobiografische gegevens ?

Pas maanden later, nadat onze kroniek reeds was voltooid, konden we Leo Mets zelf opzoeken om bij hem ons vermoeden te horen bevestigen. Zeer aandachtig en merkbaar geboeid zat deze Vlaamse romancier naar ons relaas te luisteren : voor de eerste maal vernam hij iets meer over de context waarin zijn persoonlijke belevenissen bij de brug van Merendree konden geplaatst worden en dit scheen hem niet onberoerd te laten. En wanneer de „sergeant-waarnemer” een blad papier nam om zo maar uit het geheugen het landschap bij de brug van Merendree te schetsen, werd overduidelijk hoe onuitwisbaar sterk deze beelden in zijn hart en gemoed waren gegrift.

Intussen is de „waarnemer” van 1940 een verdienstelijk letterkundige geworden, met bijna twintig romans op zijn actief. Een zeer merkwaardig werk in dit oeuvre is „Het Paard van Elia”, waarvoor Leo Mets te Hilvarenbeek (NL) de Prijs van de Groot-Kempische Kultuurdagen werd toegekend. Dit vlot geschreven boek sleept de lezer mee in de fascinerende droomwereld van het magisch-realisme, in de schemerzone waar werkelijkheid en verbeelding mekaar raken en doorkruisen. Pas in „Het Paard van Elia” ontdekt men ook ten volle, hoe sterk het trauma van mei '40 de schrijver heeft getekend (32).

In 1911 geboren te Beveren-Waas, vervulde Leo Mets in 1931 zijn dienstplicht bij het 6e Linie te Antwerpen. Zijn loopbaan in het onderwijs wordt op 28 september 1939 onderbroken door de mobilisatie en onze reserve-onderofficier wordt ingedeeld bij het 28e Linie, splitsing van het 6e Linieregiment. Hij maakt deel uit van de 15e compagnie, als sergeant bij de mortieren 76, een soort geschut dat wij in 1918 hadden geërfd van het Duits leger en waarmee ter ondersteuning van de infanterie een projectiel van 76 millimeter werd afgevuurd.

Op 10 mei 1940 ondergaat de compagnie de vuurdoop in de omgeving van Luik, dichtbij het fort van Bonnelles. Na tijdens de eerste terugtocht tijdelijk gescheiden te zijn geraakt van de rest van het 28e Linie, vindt de „compagnie mortieren” haar infanteristen terug bij Kwatrecht. Weldra wordt opnieuw de terugtocht ingezet met het vooruitzicht stelling te nemen achter het kanaal van Schipdonk. De door paarden getrokken colonne dokkert door Gent, zonder zich te storen aan het protest van een aantal daar aanwezige militairen die zich blijkbaar reeds als krijgsgevangenen beschouwen en er niets meer voor voelen om een andere eenheid, nog bewapend en vervuld met enige goede wil om verder te strijden,

door de Gentse stede te laten rijden.

De aankomst te Merendree levert reeds de stof voor een kloekgeborsteld tafereeltje. Tot de compagnie behoorde nl. een man die de Spaanse burgeroorlog had meegemaakt als „kapitein” bij de republikeinse artillerie. Menend dat sergeant Mets zijn mensen in de steek had gelaten tijdens de ontruiming van het Bruggehoofd Gent, staat deze oudgediende van de Internationale Brigades langs de wegkant te Merendree, vloekend als een ketter en zwerend dat hij de sergeant zal omverknallen voor zijn vergrijp. Het misverstand wordt gelukkig dra bijgelegd.

Luitenant Van Baelen, compagniescommandant, doet de stukken opstellen dichtbij een kleine hoeve gelegen langs de Olmweg. De troep beschikt op dat ogenblik nog over vier mortieren.

Eerste opdracht voor sergeant Mets : meegaan met adjudant Vaerewijck om de Duitse strooibiljetten te verzamelen daar overal in de velden rondslingerend, soms nog in pakjes die bij het neerdwarrelen uit het vliegtuig niet uit mekaar waren gewaaid. Veel pamfletjes blijken echter verdwenen in de ransels van de soldaten, al dan niet met nefaste gevolgen : in enkele schutterskuilen ligt reeds iets klaar dat kan dienen als witte vlag. Zelfs de antimilitarist Mets kan zoiets niet slikken : „in uniform en in oorlogstijd diende een soldaat zijn land te verdedigen : ik verachtte dit soort plantrekkers, deserteurs die in het leger zelf onderdoken”... „ik gebod hun die dingen zo vlug mogelijk te doen verdwijnen. Ze gehoorzaamden op een manier dat ik mij geen illusies maakte over hun houding wanneer het er zou spannen”.

Samen met enkele soldaten betreft Leo Mets een waarnemingspost in een woning gelegen op een tweehonderd meter van het kanaal. Het is het hoge huis van Kamiel Van de Velde en van op de zolder heeft men door het gevelraam een uitstekend uitzicht op de omgeving van de brug, op het ernaast gelegen kasteelpark en de dorpskom van Merendree. Op onze kant, links en rechts van de steenweg, liggen infanteristen van het 28e Linie in stelling langs het kanaal, dat toen nog heel wat smaller was en tussen twee dijken liep. Hoe onaanzienlijk die dijkes ook waren, toch bracht zulks met zich, dat voor de ingegraven Belgen een deel van het terrein aan de overkant verborgen lag en niet met geweervuur kon bestreken worden : indien een aanvaller tot bij het kanaal geraakte, kon hij zich rustig schuilhouden in de dode hoek gevormd door de kanaaldam op de oostelijke oever. Enkel het krombaanvuur van de mortieren kon op die plaats inslaan.

De dag verstrijkt zeer langzaam. Op de zolder staan enkele veldtelefoons, verbonden met het geschut en de commandoposten. Om de beurt verzekert iemand bij het gevelvenster de uitkijk ; de blik door de verrekijker rust op de torenspits van Merendree, op de stenen molen en op de kruin van een grote boom die zich eenzaam aftekent langs de weg tussen het dorp en de kanaalbrug. Er wordt gerust, gebabbeld en gerookt. De onderwijzer-in-uniform, beroepshalve geïnteresseerd, ontdekt in een hoek enkele oude schoolschriften en zet zich daarin te bla-

deren. De bewoners van het huis zijn weg, gevlucht voor het oorlogsgeweld. Bij het invallen van de nacht worden de waarnemers verrast door een daverende ontploffing : de brug plooit in mekaar doch de zijbogen zijn niet verpulverd of onderbroken en vormen als het ware twee loopplanken over het watervlak.

Wanneer de volgende voormiddag enkele gestalten in veldgrijs uniform heel eventjes zichtbaar worden op de tegenoverliggende oever staat de zon reeds tamelijk hoog aan de hemel. In de Belgische stellingen begint een automatisch wapen met systematische tussenpauzen te ratelen en op de overkant verstart elke beweging.

Op het middaguur wijzigt zich eensklaps het beeld : achttien Duitse wielrijders naderen de brug, voortrijdend op de weg, twee aan twee, als een peloton zondagstoeristen ! Onwaarschijnlijke argeloosheid of krankzinnige vermetelheid ? Bij onze waarnemers, in een fractie van seconden, ongeloof en stomme verbazing, uitlopend in bliksemsnelle actie : melding aan de mortieren. Daar waren de stukken blijkbaar al lang geladen : direct donderen granaten neer aan de brug, langs de naderingsweg en... rond de eigen waarnemingspost. Een kabaal dat horen en zien vergaat, maar in feite het begin van een volgende scène : de Duitsers gooien hun fietsen neer, lopen wild zwaaiend op de dijk en brullen naar de Belgische stellingen. Vooraleer het tot de waarnemers doordringt wat dat de bedoeling is van dit getier, staan in de Belgische loopgraven gestalten recht om met opgeheven armen naar het kanaal te lopen. De meesten kruipen over de slecht vernielde brug, anderen springen hals over kop in het water en laten zich naar de overkant sleuren door de Duitsers, die klaarblijkelijk met deze bedoeling touwen hadden meegebracht. „De handen op het hoofd draafden tachtig Belgen tussen achttien in twee rijen fietsende Duitsers. Aan de kastanjeboom verdwenen ze om de hoek”. Tot tweemaal toe herhaalt zich dit schouwspel.

Het nieuws van de overloperij dringt snel door tot op de staf van het 28e Linie en het hoofdwartier van de divisie. Generaal Colpin komt in hoogsteigen persoon naar de voorste lijn : vanuit zijn waarnemingspost ziet Leo Mets hoe de generaal over de kasseiweg nadert, rechtop, zonder zich in het minst gedekt te houden. Hij draagt zelfs een kist munitie mee tot bij het antitankkanon dat dichtbij de brug is opgesteld. De stuksbemanning is verdwenen, enkel de trompetter is ginds bij luitenant Vander Elst gebleven.

In de nacht worden de soldaten opgeschrikt door een nieuwe ontploffing : ook onder de brugbogen werden ladingen aangezet. Een groot stuk staal zoekt krakend de woning binnen.

Een zwaar gewapend soldaat komt sergeant Mets afhalen en begeleidt hem naar een hoeve in de Voordestraat. Daar heeft de staf van het 28e Linie zijn intrek genomen en achter een lange tafel waarop kaarsen branden zit de kolonel, bijgestaan door enkele officieren : het is een krijgsraad te velde. Een luitenant wordt ervan beschuldigd niets te hebben ondernomen toen de deserteurs wegliepen en er wordt voor hem de doodstraf geëist. Fysisch en moreel gebroken staat de man voor zijn strenge rechters. Leo Mets, die als een van de weinigen vanuit zijn uitzichtpost het terrein kon overzien, wordt opgeroepen als getuige en bevestigt dat hij de beschuldigde tijdens de ineensstorting heeft zien vuren met het pistool.

Deze verklaring redt willicht een mensenleven.

Van op zijn hoge waarnemingspost had Leo Mets echter ook het sterven van de mens gezien in zijn waanzinnige oorlogsdramatiek. Vier Duitse brancardiërs kwamen uit Merendree naar het kanaal gestapt ; één ervan droeg aan een stok een witte vlag, ze waren ongewapend en hadden om de arm een band waarop een rood kruis was aangebracht. De laatste van het groepje leek min of meer te aarzelen, bleef telkens wat achter om aan zijn schoenveters te wriemelen en droeg een bruine tas waarop ook het rodekruissymbool zichtbaar was. Ze liepen de kanaaldijk op, onder het spiedend oog van tientallen Belgen. In onze stellingen viel eensklaps een schot en meteen werd van overal gevuurd in een razend tempo. De man met de rode kruistas rolde achter de dijk en nadat de andere Duitser zijn vlag had neergegoid, zag Leo Mets hoe de drie brancardiërs nog poogden het hoofd van hun dodelijk getroffen makker te omzwachtelen. Vanaf het kanaal liep het terrein licht glooiend naar omhoog in de richting van het dorp ; onderaan lag een klaverveld, hoger op de helling hing de middaghitte zinderend boven een korenveld. Als die Duitsers achter de dijk rustig bleven wachten op het invallen van de duisternis, dan konden ze makkelijk ontkomen ; ze zaten immers veilig geborgen in die dode hoek. Maar zoveel geduld of inzicht leken ze niet te hebben. Ze gingen iets uit mekaar liggen en begonnen als langzame insecten door het klaverveld naar omhoog te kruipen. Zolang ze voor onze infanteristen onzichtbaar bleven ging alles goed. Maar toen ze op hoger terrein geraakten en in de miklijn vooruit schoven brak de hel opnieuw los. Gehamer van machinegeweren en knetterend geweervuur ; rond de kruipende lichamen werden de klaverstengels afgemaaid en aarde en stof spatte omhoog. Eerst één, dan twee Duitsers bleven liggen en de laatste overlevende had bijna het reddend korenveld bereikt toen ook zijn lichaam verkrampde in de dood.

Op 28 mei werd Leo Mets door de capitulatie achterhaald te Ruddervoorde. Onder de documenten die hij heeft gered van de vernietiging is een gestencilde tekst op vergeeld papier, gedateerd 31 mei 1940 en met als hoofding „2e Infanterie Divisie - Staf - 3e Bureel : nr. 6829”. Het is een vermelding op de dagorders, ondertekend door luitenant-generaal Colpin, bevelhebber van de divisie, en waarvan de eerste paragraaf handelt over luitenant Van Baelen, commandant van de 15e compagnie. De tweede paragraaf luidt als volgt :

„Sergeant Mets en soldaten Luyten, Van Ginderen, Mertens, Panis en Van „Wesemael der 15e Cie/28 :

„Bezetten in den loop van den 25 mei 1940, op korten afstand van den vijand, „een waarnemingspost der Cie M 76. Hebben als dusdanig schitterend medege- „werkt den tegenstander, die onze stellingen genaderd was, te verdrijven door „juiste en klare inlichtingen over diens bewegingen te verstrekken”.

Ze hadden het te Merendree overleefd, op één enkele man na, die op de koer van de woonst was gesneuveld, neergebliksemd door een kogel afgevuurd uit de meer achterwaarts gelegen Belgische stellingen. Niemand geloofde aanvankelijk hun verhaal over de verschrikkelijke scène met het sterven van de vier Duitse brancardiërs. Maar wanneer de colonne gevangenen via Nevele naar de brug van Meren-

dree werd gevoerd, zagen ze daar langs de muur van het kasteelpark, dichtbij de veldkapel, de graven van de gevallen Duitsers, getekend met het symbool van het rodekruis...

Duitse propaganda

Dat het wapen van de propaganda op een nooit eerder gekende schaal door het Derde Rijk werd gehanteerd is iedereen welbekend. Ervaren krachten op het gebied van foto en film en getrainde verslaggevers voor het gesproken en het geschreven woord werden in de zogeheten „Propagandakompanies” samengebracht en vergezelden de strijdende troepen. Het spreekt vanzelf dat hun produkten - zoals alle propaganda - steeds met de nodige kritische omzichtigheid moeten benaderd worden. Anderzijds zijn zij echter het beste middel om de mentaliteit die toen in dit welbepaald milieu heerste te onderzoeken en verder verschaffen die foto's of artikels dikwijls kleine inlichtingen die men anders moeilijk zou kunnen terugvinden, zoals b.v. details inzake de plaatselijke weersomstandigheden.

Maar niet alleen de professionele „Kriegsberichter” of „P.K. man” werd bij de propaganda ingeschakeld ; ook op de troepen zelf werd een beroep gedaan. En zodra de veldtocht in het Westen beëindigd was, stroomden de „Berichte” van officieren en manschappen binnen op het „Oberkommando der Wehrmacht”. Sommige artikels werden goed bevonden voor publikatie in tijdschriften zoals „Signal” of gebundeld in boeken, waaronder enkele prestige-edities die thans rariteiten geworden zijn. Het grootste deel van die „waar gebeurde verhalen” belandde echter in de opbergmappen, werd nooit gepubliceerd en ging eventueel verloren in de verwoestingen die in de latere oorlogsjaren de Duitse archieven teisterden. Soms bleef echter een doorslag bewaard die de schrijver in kwestie tussen zijn persoonlijke herinneringen kon redden.

Ter illustratie laten wij hierna een dergelijke „belevenis” volgen.
„Nachrichten-Abteilung” brengt de verbinding tot stand... door „Gefreiter” Schleider.

„Hier lijnleggers I.R. 192. Elfde kilometer gelegd. Wij bevinden ons ten zuiden van het kasteel de Meire. Nog twee kilometer tot aan het kanaal. Wij werken verder. Einde”.

Angstwekkend luid klinken die woorden in deze omgeving. Dan overvalt ons opnieuw de drukkende stilte die op onze overspannen zenuwen dubbel doorweegt, want het kleinste gerucht wordt onmiddellijk opgeslokt door de dichte nevel die de duisternis van de nacht nog aandikt.

Onze ploeg kreeg opdracht om zo vlug mogelijk een telefoonlijn te trekken naar het regiment, dat kielvormig in het vijandelijk front doorgedrongen is. Tot nu schoten we goed op, hoewel steeds weer onaangenaam dichtbij projectielen insloegen. De Belgen staan met hun kanonnen niet veraf en bestoken planmatig de weg waarop we onze lijn aan het leggen zijn. Geen sprake van rond de gebombardeerde zone heen te trekken : we moeten er door. En hoe vlugger we opschieten,

des te groter onze kans om er heelhuids vanaf te komen.

In rukken van honderd meter gaat het voorwaarts. Met korte tussenpozen gera- ken we onder het vuur van zware mitrailleurs. Dan almeteen een grote stilte, waarin enkel jachtige bevelen klinken om op te schieten en door te werken : vooruit, vooruit ! En dan barst de hel weer los : de krankzinnige slagen van exploderende granaten, het harde en nerveuze ratelen van automatische wapens en het zingend hoog geluid van de kogels versmelten tot een geweldig inferno.

De twee kilometer zijn al lang afgelegd, maar de beschieting houdt niet op en ons doel zien we evenmin. Plots duikt een gestalte voor ons op : „Halt ! Werda...”. „Kalm blijven, jongens”, roept onze motorestafette ons toe, „wat een geluk dat ik jullie eindelijk vind, want in die vervloekte waskuip ziet men geen hand vóór de ogen. Bevel van de chef : stoppen voor de nacht en ergens onderkomen zoeken. Verbinding opnemen met de centrale. De chef is met de motorrijders van de verkenningsafdeling op een andere plaats over het kanaal gestoken om het terrein aan de overkant te verkennen. Bij het eerste morgenlicht weer vooruit- trekken en verbinding zoeken met de infanterie”.

In de kelder van een half kapotgeschoten huis vinden wij een onderkomen. Wij sluiten onze telefoon aan op de lijn die we tot daar hebben getrokken, doch nauwelijks hebben we ons gemeld... of de verbinding is reeds verbroken. „Storingzoekers ! Is er iemand vrijwilliger ?”. Een kameraad geeft zich op om met mij mee te gaan. Terwijl wij de draad door onze hand laten glijden, tasten wij vooruit over het terrein. Zevenmaal moeten wij de lijn herstellen. Doodmoe geraken we terug bij de kameraden.

Beetje bij beetje breekt de dageraad aan. Nog liggen dichte nevelgordijnen over de weiden, doch de nacht gaat stilaan over in een zachtgrauwe morgenscherm- ring.

„Vooruit mannen : verder werken” : dat is onze luitenant die teruggekomen is. Onze ploegleider moet man na man wakkerschudden vooraleer iedereen het bevel heeft begrepen. Doodmoe waren we in een loodzware slaap weggezonden. „Uit de heldenkelder, jongens : het schieten heeft opgehouden”... Wroem ! Bijna als een morgengroet slaat een zware brok in, vlak achter het huis !

Langzaam vinden we onze veerkracht terug, terwijl de sectiechef de toestand uit- eenzet. Het Infanterie-regiment 192 is als eerste regiment over het Afleidings- kanaal geraakt ; een smalle kiel van vijf tot zes kilometer lengte en twee kilome- ter breedte is in het vijandelijk front gedreven. De nieuwe commandopost van het regiment bevindt zich anderhalve kilometer voorbij Meigem.

We breken op om verder te trekken. Eerst nu zien we in de morgenklaarte dat we werkelijk zeer dicht bij het kanaal de nacht hebben doorgebracht. Het bombar- dement is wat verkalmd, zodat we snel aan de kanaaloever geraken. Maar hoe oversteken ? Nergens een brug of geniemannen die ons met rubberboten zouden

kunnen overzetten. Een groep jammerende Belgen, mannen en vrouwen, wie weet hoe tot hier geraakt, zijn de enige levende wezens naar wijd en zijd te bespeuren.

Tenslotte vinden we twee kleine, aan mekaar gebonden rubberboten. De ene is helemaal doorschoten en ligt slap in het water en ook de andere ziet er erg dun uit. Maar wij hebben niet veel tijd om te overleggen : met drie man kruipen we in de rubberboot en met een stuk hout proberen we naar de overkant te roeien. Maar amper zijn we in het midden van het water, of daar begint de artillerie opnieuw te vuren ! Heeft een waarnemer ons gezien ? Hebben de Belgen de reeds verlaten stellingen op de oever opnieuw bezet en hebben ze ons eerst wat nader laten komen om ons dan des te gemakkelijker neer te leggen ?

We roeien zoveel we maar kunnen geven ; de derde man is volop bezig met het afrollen van de telefoondraad. De artillerie schiet schrikwekkend juist : precisiewerk ! Eindelijk, na een eeuwigheid, bereiken wij de oever. De onderofficier wil ons langs de kant trekken met het touw dat daartoe aan de rubberboot bevestigd is. Hij springt... doch door de krachtige afzet krijgt het bootje een stoot zodat het touw breekt... en wij drijven af op het kanaal, dat nog steeds onder zwaar artillerievuur ligt. Tot overmaat van ramp hebben we onze geïmproviseerde roeispaan verloren. En het bombardement gaat crescendo ; de staalsplinters vliegen ons rond de oren. Ik begin dan maar met mijn kaartentas te roeien en zeer langzaam bereiken we opnieuw de vijandelijke oever. Aan een stuk neerhangende wortel trekken we de boot langs de kant en dan kruipen we voorzichtig de dijk naar omhoog, ons ieder ogenblik aan een machinegeweersalvo verwachtend. Maar nee : de kanaaldijk is werkelijk onbezet. Overal liggen gesneuvelde Belgen, weggeworpen wapens en uitrusting. De sectiechef en de kameraad nemen de rol draad uit de boot en ze beginnen een lijn over het kanaal te spannen.

Ondertussen heb ik een plank gezocht en roei terug naar de kameraden die in de oude schutterskuilen van de Belgen op de oostelijke oever dekking hebben gezocht. Ons vlot drijft nog nauwelijks boven. Voorzichtig en groepje na groepje steken we over en zodra de hele troep opnieuw samen is, gaat het weer verder, eerst tot Meigem. We hebben nog amper twee kilometer draad : zal dat genoeg zijn ?

We komen in het dorp Meigem. Brandende en gedeeltelijk ingestorte huizen, weggeworpen wapens en gerei, dode soldaten en nog kreunende zwaargekwetsten geven ons een idee van de strijd die hier heeft gewoed. Plots duikt een estafette op. „Rap, jongens : we hebben dringend verbinding nodig. Honderd meter verder links afbuigen. De korenvelden rechts van de weg steken nog vol Belgen. Ik werd zopas nog geweldig beschoten : die schieten naar jullie als naar de hazen”, roept hij ons toe. Waar de commandopost zit ? „Een kilometer meer naar voor, in een kapotgeschoten windmolen”.

Nog tweehonderd meter en onze voorraad draad is op. Wij bezigen dan maar

Belgische telefoondraad die daar overal op de grond rondslingert, maar het is een heksentoer om tussen die warboel van draden de juiste lijn te pakken te krijgen. Eindelijk bereiken wij de commandopost. De telefoon aansluiten en de lijn testen : het gebeurt in één oogwenk. Goddank, alles is in orde en de ploegoverste kan verslag uitbrengen bij de regimentcommandant : „Verbinding met de divisie klaar”.

„Verbinding met de divisie klaar” is de eerste zinnen van het boek. De auteur heeft het boek in 1940 geschreven. Het is een verslag van de gebeurtenissen van mei 1940 in de Ardennen, met name de verdediging van de Duitse divisie.

Van de hand van Kauten en Kauten en Kauten. Geschied in de Ardennen. Dit boek is geschreven door Kauten en Kauten. Het is een verslag van de gebeurtenissen van mei 1940 in de Ardennen, met name de verdediging van de Duitse divisie. Het boek is geschreven door Kauten en Kauten. Het is een verslag van de gebeurtenissen van mei 1940 in de Ardennen, met name de verdediging van de Duitse divisie.

1. De Moeite

Langs het kanaal, op de 7.500 meter diep, ligt het dorpje Moeite. Het is een dorpje dat bekend is door de Moeite. Het is een dorpje dat bekend is door de Moeite. Het is een dorpje dat bekend is door de Moeite. Het is een dorpje dat bekend is door de Moeite.

2. De Heide

In de Ardennen, naast de woning Dool, bevindt zich een perceel land dat door het tot van de Ardennen. Dit perceel is bekend als de Heide. Het is een perceel land dat door het tot van de Ardennen. Dit perceel is bekend als de Heide. Het is een perceel land dat door het tot van de Ardennen. Dit perceel is bekend als de Heide.

Relieken

„Heemkunde omvat de studie van het heem, de eigen omgeving in al haar aspecten, in heden en verleden”. Aldus schreef terecht Dr. R. Haeserijn (33). Het spreekt dan ook vanzelf dat te Nevele in het museum „Rietgaverstede” een afdeling, gewijd aan de gebeurtenissen van mei 1940 in de streek, niet mocht ontbreken.

Aan de hand van kaarten en fotografische opnamen, gemaakt in de streek tijdens die beroerde dagen, krijgt de bezoeker een overzicht van wat hier gebeurde. Tussen de documenten in, zijn herinneringsstukken tentoongesteld zoals een ledpop, gekleed in het uniform van een „Jager te Voet” anno 1940, een „clairon” die te Nevele werd achtergelaten, relieken van de te Nevele gesneuvelde soldaten en zo meer. Zoals uit het voorgaande bleek lagen de straten vol met dergelijk materiaal in de dagen onmiddellijk volgend op de capitulatie, doch de inwoners waagden het meestal niet iets op te rapen uit schrik voor represailles door de bezetter of waren enkel bedacht op het recupereren van „nuttige” zaken, die konden dienst bewijzen in het dagelijks leven b.v. broodzakken, rollen draad en dies meer. De Duitse overheid van haar kant ging ook weldra over tot het bijeenbrengen van het buitgemaakt legermateriaal en rond Nevele waren vier grote verzamelaarsplaatsen voorzien die weldra goed bekend waren als „vindplaatsen” :

1. Te Meigem :

Langs het kanaal, bij de Vaartweg die naar het dorp naar Meigem voert, stond in 1940 de bekende herberg „In Half Wege”. Achter deze herberg lag een weide waarop artilleriesmateriaal was samengebracht, voornamelijk afkomstig van het 8ste Artillerie. Hier stonden niet alleen kanonnen en caissons, maar er lagen ook munitiekisten, instrumenten van de topografen en toestellen van de artillerieswaarnemers. De weide werd niet bewaakt en sommige landbouwers waren er vlug bij om enkele caissons van de wielen te ontdoen. Voor de verzamelaar van documenten en curiosà was echter genoeg interessant materiaal blijven liggen zoals pakken militaire landkaarten, tabellen en formulieren van de artilleriesberekenaars, kompassen, ja zelfs oliespuiten waarop de identifikatie „8 A canon 75” voorkwam.

2. Te Poesele :

In de Kerkstraat, naast de woning Deolet, bevond zich een perceel land dat doorliep tot aan de Poekstraat. Oorspronkelijk was het een roggeveld geweest, doch de gewassen waren platgerold ; hier had men vooral uitrustingsstukken van de infanterie bijeengebracht. Daar lagen dekens, uniformen, schoenen, kousen, ondergoed, veldtelefoons, telefoonkabel, tot een radiowagen toe was er achtergebleven. In die auto lagen honderden stukgeslagen fonoplaten van de Gentse radiozender.

Nadat de Duitsers het meest bruikbare van de buit op Belgische legerwagens had-

den geladen, die dan op een weide naast de kerk werden geparkeerd, mochten de burgers het overschot weghalen. Soldatenbroeken, dekens en fietsen waren erg in trek. Op het plein waren uiteindelijk maar zaken achtergebleven die minder „interessant” waren, doch de laatkomers trokken naar de weide aan de kerk en begonnen de vrachtwagens leeg te maken ! Hele pakken fietsbanden, broeken, dekens en schoenen werden weggesleept, maar dit lokte een Duitse tegenmaatregel uit : een week later werd ook de gemeente Nevele plots omsingeld, ieder huis werd doorzocht en alles wat enigszins op Belgische militaire kledij leek werd meegenomen.

3. Te Vinkt :

Vlak tegenover de herberg „In den Haring” had men op een stuk bouwland een verzamelplaats aangelegd voor optische instrumenten. Verrekijkers en telemeters hadden weldra benen gekregen en na enkele dagen bleven er slechts stukken van kijkers over, losse lenzen en één zeldzame theodoliet waarvan waarschijnlijk niemand het nut had ingezien noch de toepassingsmogelijkheden begrepen. Nu, na alles wat in Vinkt voorgevallen was, waren de inwoners er buitengewoon voorzichtig geworden en als wel eens iemand uit een naburig dorp naar daar kwam afzakken, dan duurde het niet lang vooraleer de aandacht werd gevestigd op het schrikwekkend optreden van de Duitsers : niemand waagde het om daar lang te blijven rondhangen...

4. Te Poeke :

Langs het Park van Poeke lag een grote weide vol met helmen, gasmaskers, zakmessen, vorken en lepels. Eigenlijk spullen die men zowat overal op straat of langs de grachtkant kon vinden zodat voor die vindplaats weinig belangstelling was. De grote stock helmen werd achteraf naar het Gents stadhuis overgebracht. Van daaruit werden ze verdeeld onder de Gentse brandweer en de Luchtbescherming. Aangezien de commandant van de Gentse brandweer een goede vriend was, kwamen een aantal van die helmen later naar het brandweerkorps van Nevele : ze moesten onmiddellijk ontdaan worden van het plaatje waarin de Belgische leeuwenkop was geslagen en werden, zwart geschilderd, als hoofdbescherming gebruikt. Waarschijnlijk was dit het Belgisch uniformstuk dat nog langst van al diensten bleef bewijzen aan de gemeenschap !

BIJLAGE 4

Overwonnenen en overwinnaars

Bijna een week lang hadden duizenden soldaten zich in onze streek opgehouden en nog veel groter was het aantal de militairen die hier enkel maar op door-tocht waren geweest, opgejaagd door de zenuwslopende haast van een moderne bewegingsoorlog. Tijd om vriendschap te sluiten met de inwoners of om een landschap te bewonderen hadden ze niet : het bleven allen vreemdelingen die enkel bedacht waren op het vinden van een slok drank en wat mondvoorraad of zich hoogstens bekommerden om een onderkomen voor de nacht. Maar toch zouden elen de naam van het een of ander dorp uit het land aan het kanaal van Schipdonk of het „Lyskanal” nooit meer vergeten, omdat ze daar tijdens die bewogen meidagen de gevaarlijkste uren van hun leven hadden doorgemaakt of er een beste kameraad hadden verloren.

Voor de meeste officieren en soldaten van het Belgisch leger, die hier bij de strijd waren betrokken geweest en het hadden overleefd, was het weinig benijdenswaardig lot van krijgsgevangene weggelegd. Sommigen, zoals commandant Rousseaux en veel soldaten van het 7de en 15de Linie, werden aanvankelijk samengedreven enkele kilometer achter de vuurlinie, op een weide of een boomgaard waarrond nog af en toe Belgische artilleriegranaten insloegen. Eens de brug te Deurle vrijgegeven voor de terugstromende colonnes, werden de meesten naar Gent gedirigeerd om er in de kazernes te worden verzameld. Vandaar begon weldra de tocht naar het verre Duitsland. In die eerste dagen was men van Duitse zijde nogal nonchalant : het was geen zeldzaamheid een colonne gevangenen te zien voorbijtrekken, met slechts een paar Duitse fietsers erbij om de zaak wat bij mekaar te houden en sommigen van onze mensen waren wijs genoeg om het hazenpad te kiezen vooraleer de bewaking te scherp werd. Maar de geruchten die de ronde deden zorgden er voor dat velen zich zeer koest hielden en braaf meetrokken. Telkens weer werd voortverteld dat in de eerstvolgende stad de „Entlassungspapiere” zouden worden uitgedeeld en aldus trok de stofferige stoet moeizaam verder en verder... tot de goedgelovige massa ergens in spoorwagens werd samengeperst om naar een „Stalag” te worden getransporteerd. Uiteindelijk zaten niet minder dan 225.000 Belgische militairen in de Duitse krijgsgevangenkampen, waarvan 145.000 Vlamingen en 80.000 franstaligen.

De meeste Belgische officieren kwamen in zogenaamde „Oflags” terecht en voor de oudere beroepsofficieren betekenden de jaren doorgebracht in krijgsgevangenschap het einde van hun carrière. Wie zou naderhand nog de naam in herinnering brengen van generaal Verstraete, bevelhebber van het VIdo Legerkorps, of van de generaals Colpin, Van Trooyen en Spinette, respectievelijk bevelhebbers van de 2de, 4de en 5de Infanteriedivisies die in onze streek hadden gevochten ? Zelfs in de Belgische militaire archieven zijn niet eens hun fotos's bewaard gebleven !

Zeldzaam waren de officieren die er aan dachten naar Engeland de wijk te nemen

om van daar uit de strijd verder te zetten. Eén van die weinigen was majoor Louis Legrand, een officier van het 22ste Artillerie dat op 26 mei op het Veldeken te Nevele stelling had gekozen. Na de hele veldtocht in Noord-Afrika te hebben meegemaakt in een Brits regiment, zou hij in juni 1944 de dood vinden in Normandië.

Voor de Duitsers, overwinnaars in 1940, lagen de zaken anders. Luttele maanden konden ze nog genieten van de roes van de overwinning. Maar weldra begon de veldtocht in Rusland en weinigen van de „vreemdelingen”, die toen in mei 40 onze streek onder de voet liepen, overleefden die verschrikkingen. Sommige van die krijgers kwamen uiteindelijk in het na-oorlogs Duits leger - de zogenaamde „Bundeswehr” - terecht, om aldus vriendschap te sluiten met officieren die eens hun tegenstanders waren.

Soms zijn de schikkingen van het lot zeer eigenaardig. Neem nu het geval van de „Eerste-Stafofficier” van het IXde Duitse Armee korps, de zeer bekwame Oberstleutnant Speidel, die bijzonder nauwgezet de operaties leidde om in onze buurt zijn Belgische tegenstrevers schaakmat te zetten. Trouwens, zoals ook voor veel andere Duitse officieren het geval was, betekende de veldtocht van mei 40 voor Speidel niet de eerste kennismaking met het Vlaamse landschap : het was enkel een weerzien, want precies in de Gentse omgeving had de Keizer in hoogsteigen persoon hem in 1917 het IJzeren Kruis op de borst gespeld. Alles liet ook voorzien dat deze beroepsofficier nog zou verhogen in rang en inderdaad, in juni 1944 tot generaalsrang opgeklommen, leidt hij als adjunct van Rommel de operaties in Normandië. Het hoogtepunt van zijn oorlogsloopbaan wordt echter plots afgebroken ; na de aanslag op Hitler van 20 juli 1944 komt hij in de Gestapo-gevangenis terecht. Maar zijn contacten met ons land zijn niet definitief voorbij : in 1957 wordt Dr. Hans Speidel opperbevelhebber van de NAVO-landstrijdkrachten in Europa en de man die eens het Land van Nevele hielp veroveren en in wiens gedenkschriften 25 mei 1940 nog steeds is blijven voortleven als de daum van „de laatste zware gevechten op Belgisch grondgebied” kan, zoveel jaren later, rekenen op de medewerking van zijn stafchefs nl. twee Belgische generaals die, evenals hijzelf de praktische leerschool van mei 1940 hebben doorlopen, maar toen in het andere kamp ! Ironie van het lot, of, zoals Bredero schreef : „'t kan verkeren !”

NOTEN

- (1) Zoals de familie later via een onderwijzer uit Hees vernam was de jongeman onherkenbaar verminkt door een inslaande bom. Toen echter de geldbeugel werd getoond die in het verhakkeld uniform van het slachtoffer was gevonden was geen twijfel mogelijk : tot zijn droefheid herkende vader Coddens zijn eigen „portemonnaie” die hij aan de zoon had meegegeven.
- (2) Voor de verdediging tegen vliegtuigen beschikte men in 1940 over twee regimenten „D.T.C.A.” (Défense terrestre contre Aéronefs) maar ook over eenheden behorend tot de „G.T.A.” (Garde Territoriale Antiaérienne). Dit laatste korps was in 1939 opgericht en was samengesteld uit vrijwilligers gezocht onder de mannen die geen militaire verplichtingen hadden, aangevuld met personeel behorend tot de reserve met onbepaald verlof. Het was een soort „luchtafweer van de steden”.
- (3) In januari 1940 hadden zich incidenten voorgedaan in het 15de Linie.
- (4) ROUSSEAU, *op. cit.* Hoewel deze auteur zich zonder twijfel af en toe door zijn persoonlijke gevoelens laat meeslepen, bevat zijn getuigenis toch op veel plaatsen een juiste weergave van de toestand en geeft hij uitstekend de stemming weer die toen heerste bij veel oudere militairen (vooral de oudgedienden van 14-18).
- (5) Zoals te Munte op 20.5.40.
- (6) Hiervoor verwijzen wij de lezer gaarne naar *Vinkt 1940*, het bekend werk van E.H. Fr. MICHEM, waarvan in 1977 ook een Franse versie verscheen, verzorgd door Henry Fobe.
- (7) T. 13 = geen echte „tank” doch wat we nu zouden noemen een pantserjager d.w.z. een stuk antitankgeschut gemonteerd op een tank-onderstel.
- (8) Zie o.m. bijlage 2 en wel de 3de laatste alinea van het verhaal van Schleider.
- (9) Kasteel „de Kluize”, thans totaal verdwenen. Toen ook wel gekend als het „kasteel van Mulle” naar de naam van de eigenaar Mulle de Terschueren.
- (10) Later in de oorlog zou de man bij het Verzet zijn gegaan.
- (11) Naar de letters „T.S.” voor „Telefonist-Seingever”. Nog steeds de traditioneel gebruikelijke benaming voor de mannen of de ploegen die bij het leger zorgen voor de telefoonverbindingen.
- (12) De 6de Armee, die te Stalingrad zou ten ondergaan en in 1940 bevolen werd door von Reichenau met als stafchef de later bekend geworden von Paulus, rukte toen eveneens door België op, doch in een meer in het zuiden gelegen zone (noordelijke grens ongeveer ter hoogte van Bavikhove). De geruchten dat von Paulus in mei '40 in onze streek zou aanwezig geweest zijn, moeten berusten op een vergissing of op verwarring met generaals die toen minder bekend waren (vgl. getuigenissen van 1944 waar overal Montgomery „gezien” werd, terwijl minder bekende generaals zoals Dempsey, Horrocks of Verney klaarblijkelijk nooit ergens in de herinnering bleven hangen).
- (13) „Het is volstrekt noodzakelijk dat alle chefs steeds opnieuw een kalmerende invloed uitoefenen op de troepen en het voorbeeld geven” (nota aan de eenheden van de 56ste I.D. op 23.5.40).

- (14) Thans het bekende restaurant Rallye St. Christophe.
- (15) „Ab 14 Uhr” : alle Duitse uuraanduidingen werden door ons gemakshalve aangepast aan onze klok.
- (16) Duits soldatenjargon = „soldaat”.
- (17) „Er werden gelukkig enkel Belgen getroffen”.
- (18) Schrapnel : soort artilleriegranaat die men bij middel van een regelbare tijdsontsteking na de gewenste vluchttijd kan doen exploderen in de lucht. De scherven alsook de loden balletjes waarmee het projectiel is gevuld, vallen dan als een gevaarlijke hagel neer.
- (19) Ook uit de order vermeld onder nota 13 hierboven blijkt duidelijk dat de Duitse bevelhebbers zich zeer goed bewust waren van het gezag en de invloed uitgaande van de burgemeester en de plaatselijke geestelijkheid.
- (20) Zie o.m. M. CHAMBORD, R. VAN OVERSTRAETEN, *op. cit.*
- (21) Een Duitse „Morgenmeldung” van 25.5.40 vermeldt 25 gevangenen van het 6de Linie : bevonden zich daaronder de patrouilles van de 2de Infanteriedivisie ?
- (22) Zoals eerder gezegd was de kijker van Jurgens de vorige nacht te Landegem „verdwenen”.
- (23) Mogelijks werd deze beschieting uitgevoerd door een eenheid van de Legerartillerie.
- (24) Cijfers opgegeven in het „Kriegstagebuch” van de 56ste I.D. waarvan een getypt oorspronkelijk exemplaar bewaard is gebleven in het Bundesarchiv.
- (25) In de sektor van I.R. 192 werden circa 5.000 man krijgsgevangen gemaakt, aldus het avondverslag van de 56ste I.D. Wanneer de stafchef van het IXde Armeekorps nadien dit rapport doorgeeft aan het Armeekorps-Oberkommando 18 komt dit cijfer hem zo onwaarschijnlijk hoog voor... dat hij er een vraagteken aan toevoegt. En de volgende morgen weet hij iets meer : al die gevangenen zijn afkomstig van het 7de, 11de en 15de Linie en het 8ste Artillerie, dus 4de Infanteriedivisie, besluit hij terecht.
- (26) „Tas” : typische benaming voor de kleinere, afgeschutte ruimte in grote schuren, waar het hooi of stro wordt opgetast.
- (27) Bevoorradingsdienst van het Duits leger.
- (28) D.B.T. = „granaatwerper D.B.T.” : lichte mortier van de Belgische infanterie.
- (29) Het was soldaat Louis Roth, thans begraven op het Schoonselhof te Antwerpen.
- (30) Deze troepen konden rekenen op de waarnemers van de „Beobachtungs-Abteilung 19”. De 4de batterij van deze waarnemingsafdeling was een zogenaamde „Ballonbatterie”. In 1940 gebruikten de Duitsers voor dit soort werk kabelballons met een inhoud van 1.400 kubieke meter. De vulling bestond uit waterstofgas dat werd meegevoerd op 6 vrachtwagens, ieder geladen met 28 persgasflessen. Volledig opgeblazen kon de ballon een hoogte bereiken van 2.000 meter.
- (31) Een paar weken nadien was de elektriciteitstoevoer opnieuw verzekerd en werden ruwe withouten kisten gemaakt : de gesneuvelden werden ontgraven en opnieuw ter aarde besteld in een lijkist. De meeste Belgische doden werden naderhand naar hun

haardsteden teruggevoerd. Slechts vier soldaten bleven tot in 1965 rusten op het kerkhof van Nevele. Toen werden zij ook eindelijk naar hun definitieve rustplaats op de militaire begraafplaats van Boncelles (bij Luik) overgebracht.

- (32) Voor nadere gegevens over het litterair oeuvre van Leo Mets, verwijzen we graag naar de brochure geschreven door Roger Geerts („Oostvlaamse Monografieën Nr. 8”, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent 1978).
- (33) Berichtenblad van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”, jg. 1 (1970), afl. 3, blz. 1-5.

GERAADPLEEGDE WERKEN

Arbeitskreis der Division, *Geschichte der 56. Infanterie-Division 1938-1945*, s.l., s.d.

België. *Een officieel overzicht van de gebeurtenissen 1939-1940*, uitgegeven in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van België, Londen, 1941.

CHAMBORD M., *Ombres et clartés de la campagne belge de 1940*, Brussel, 1946.

CHARLES J.L., *Les forces armées belges 1940-1945*, Brussel, 1970.

CRAHAY A., *L'armée belge entre les deux guerres*, Brussel, 1978.

DE FABRIBECKERS, *La campagne de l'armée belge en 1940*, Brussel 1978.

FIEVEZ H., *Historique des 10e et 11e Artillerie 1939-40*, Doornik, 1946.

FOUILLIEN & BOUHON, *Mai 1940. La bataille de Belgique*, Brussel 1946.

GERARD-LIBOIS/GOTOVITCH, *L'an 40*, Brussel, 1971.

LECLEIR L.A., *Belgische Krijgsmacht - Emblemen en eervolle vermeldingen van de eenheden*, Brussel, 1972.

METS LEO, *Het paard van Elia* (roman van een oorlog), Leuven, 1966.

MEYERS W.C.M. e.a., *Hoe België W.O. I overleefde*, Brussel 1975.

ROUSSEAU F., *Ma deuxième guerre*, Brussel 1941.

SPEIDEL H., *Aus unserer Zeit*, Berlijn 1977.

VAN OVERSTRAETEN R., *Au service de la Belgique. Dans l'état*, Parijs 1960.

WITTEK E., *Die soldatische Tat*, Berlijn 1941.

Ook onuitgegeven documenten werden geraadpleegd :

Dagboek van Alfred Maitre.

Dagboek van Alfred Galle.

Dagboek van Antoine Janssens.

Dagboek van Ernest Van der Heyden.

Archieven van de MHD.

Archieven van Bundesarchiv-Militärarchiv.

Archieven Navorsingscentrum.

Archieven van de auteurs.

DE AUTEURS DANKEN :

lic. Jan Luysaert, voorzitter, en het voltallig bestuur van de Heemkundige Kring „Het Land van Nevele“, die het verschijnen van dit werk mogelijk hebben gemaakt ;

de heer Guido Schaeck, die de situatiekaarten tekende ;

de heer Paul D'Hoker, die het ontwerp van band en de lay-out verzorgde.

Volgende instellingen verleenden hun medewerking of stelden bereidwillig gegevens ter beschikking :

het Gemeentebestuur van Nevele, waarvoor onze dank aan de heer A. Van Speybroeck, burgemeester ;

het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, onder leiding van Dr. J. Vanwelkenhuyzen ;

de Geschiedkundige Dienst van het Leger ;

het Bundesarchiv-Militärarchiv, te Freiburg i.Br. ;

het Geologisch Instituut van de Rijksuniversiteit Gent, onder leiding van Prof. Dr. R. Tavernier ;

de Directie van Bruggen en Wegen te Gent, met als hoofdingenieur-directeur mevrouw Y. Kreps-Heyndrickx, waar wij onze bijzondere dank richten aan H. F. Meerschman ;

het Nationaal Geografisch Instituut, via ir. J. De Winter, afdelingshoofd.

Waardevolle getuigenissen en inlichtingen werden verstrekt door de volgende personen :

Blancke Irma, Nevele

E.H. Blommaert, Vosselare

Claeys Hubert, Ruiselede

Cocquyt Georges, Nevele

De Backer Henri, Destelbergen

De Brabandere Gilbert (†), Hansbeke

De Ketelaere Astère, Nevele

De Keyzer Omer, Nevele

De Keyzer André, Nevele

De Keyzer Emiel, Meigem

De Meester Leon, Nevele

Kolonel De Scheemaeker, Parijs

De Schuyter Maurice, Nevele

De Smet Robrecht, Landegem

Mevrouw De Vos-De Boever, Nevele

D'Hooge Albin, Nevele

D'Hooge Daniël, Nevele

D'Hooge Juliette, Nevele

D'Hoore Gerardus, Nevele

Dobbelaere Alfons, Nevele

E.H. Ch. Dupont, Han-sur-Heure

Hellebuyck André, Meigem

Familie Henry, Landegem

Heyman Frans, Denderhoutem

Jurgens J.L., Brasschaat
Lambrecht Firmin, Astene
Lootens Astère, Nevele
Maebe Valère, Nevele
Meerschaert A., Deinze
Mets Leo, Zwijndrecht
Mortier René, Nevele
Panis G., Gent
Poelman Raymond, Nevele
Raes Alfons, Wilrijk
Raman Paul, Merendree
Meheus Jules, Meigem
Rombouts Antoine, Mechelen
Rombouts Pieter, Mechelen
Schaubroeck Ernest, Nevele
Scheerlinck André, Deinze
Schollier Adiel, St.-Martens-Leerne
Smits Jules, Mechelen
Steyaert Irené, Nevele
Van Braekel Bertrand, Meigem
Van Braekel Roger, Gent
Van de Castele Astère, Nevele
Van de Castele Patrick, Nevele
Van de Velde-Vermeulen, Meigem
Van de Walle Achiel, Nevele
Van de Walle Maurice, Nevele

Van der Eecken R., Meigem
Van der Vennet René, Nevele
E.H. Van Gele, Landegem
Van Hese Adrien, Gent
Van Heirsele André, Nevele
Van Huffel André, Nevele
Van Laere Gustaaf, Nevele
Van Nevel Petrus, Nevele
Ir. Van Steenberghe, Kortrijk
Van Torrhout Jules, Nevele
Van Vooren Gerard, Merendree
Van Win Baptist, Mechelen
Van Wonterghem André, Vosselare
Van Wonterghem Anna, Nevele
Verbiest Frans, Nevele
Vermeersch Jozef, Turnhout
Vermeulen Etienne, Meigem
Verplaetse Adolf, Nevele
Verpoest Georges, Vosselare
Verstuyft August-André, Nevele
Vlaemynck Alice, Nevele
Vlaemynck Jules, Poesele
Voglaire Désiré, Jumet
Dr. Wannyn Jan, Nevele
Wulteput Jules, Nevele

Foto's werden ter beschikking gesteld door :

de families van de gesneuvelde inwoners

Bruggen en Wegen, Gent

Maurice De Schuyter

Mevrouw De Vos-De Boever

Adolf Brandt

Heinrich Göttische

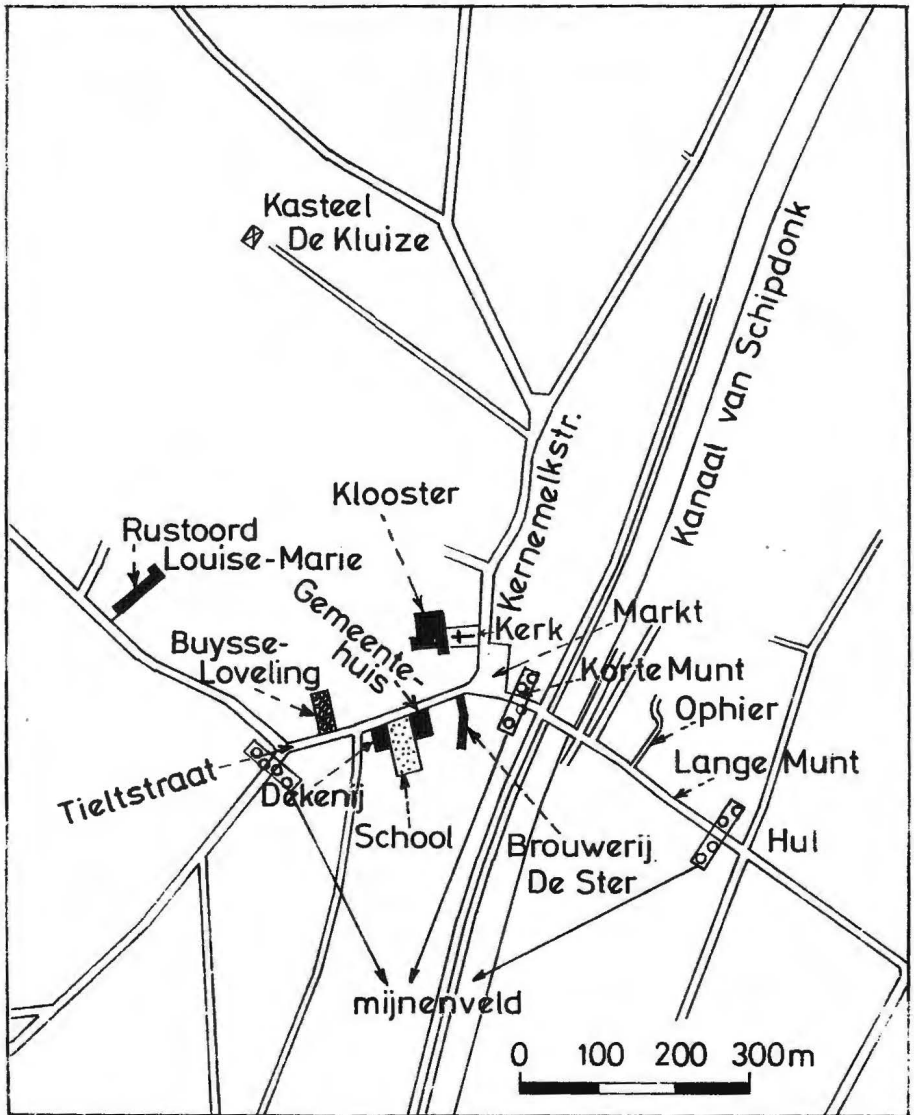
Rudolf Hoffman

Hinrich Knuth

Joachim Müller

Mevrouw Naessens-Steyaert

Adolf Wiechers

André Coddens uit Nevele sneuvelde te Hees 's morgens heel vroeg
op 10 mei 1940.
Enkele dagen te voren nog had hij zijn ouders een „tot later” toegestuurd.

BRIEFKAART		M. D.
<p>Ik bin goed aan - gekomen want so wie alst het goed en tot later.</p> <p>André Coddens 18 Ave de Som. te Nevele # 2016</p>	<p>W. Eduard Bortens - Heerebr. wijkant - Nevele Bij Gant - <u>Oost Vlaant.</u></p>	
<p>5. N. VOLGOVEREENKOMST. AALST.</p> <p>Gif van het Werk der «Bedevaart naar de Graven van den Ijzers, Diksmuide Kaakkerke»</p>		

August Van Ooteghem uit Hansbeke viel te Mol op 11 mei 1940.

Hij rustte eerst in dit eenvoudig graf op het kerkhof van Mol.

Marien Moerman uit Landegem werd getroffen door mitrailleurvuur en overleed aan zijn verwondingen op 11 mei 1940 in de kliniek van Borgloon.

René De Clercq uit Nevele viel te Kwatrecht op 20 mei 1940.

Irené Van Heule uit Merendree sneuvelde te Gent op 23 mei 1940.

Bertrand Van De Velde uit Nevele sneuvelde te Waarschoot op 24 mei 1940.

André Verleye uit Meigem sneuvelde te Ursel op 26 mei 1940 als artillerist.

René Lomme uit Merendree viel te Leffinge op 27 mei 1940.

Frans Snoeck uit Nevele gevallen te Torhout op 27 mei 1940.

Maurice Van Nevel uit Nevele sneuvelde achter zijn machinegeweer te Ronsele op 27 mei 1940.

*Naast vernielingen en verwoestingen kreeg de burgerbevolking
ook haar deel van het leed.
Arthur-Anna Van Vooren uit Merendree, 14 jaar, werd gedood
tijdens een beschieting op 25 mei 1940.*

- Boven* : *Burgemeester Raymond De Boever uit Poesele liet het leven op 25 mei 1940.*
- Onder* : *Op dezelfde dag verloor Theophiel De Witte eveneens uit Poesele, het leven tijdens een kanonbeschieting van de Poekebeek.*

Te Nevele verloor de 14 jarige Judith De Schuyter het leven op 25 mei 1940.

Op 26 mei 1940 werd de 19 jarige Bernard Van de Veire uit Gent gedood in de kelder van de hoeve Vlaemynck, toen een Duits soldaat een handgranaat naar binnen wierp.

*Op 27 mei vielen te Landegem Gerard-Omer Henry 19 jaar oud en
zijn zuster Bertha-Augusta Henry 14 jaar oud.*

*De 9 jarige Arnold Verstraete uit Hansbeke was het laatste oorlogsslachtoffer.
Op 6 juli 1940 werd hij gedood door een ontploffende handgranaat.*

Tien jaar later, in 1950 werden de wapenfeiten uit de streek van Nevele herdacht door de verbroedering van het 1e en 2e Jagers te Voet. Generaal De Wulf vereerde de plechtigheid met zijn aanwezigheid.

*Alle plaatselijke verenigingen namen aan deze plechtigheid deel ;
hier de oudstrijders 1914-18 en 1940-45.*

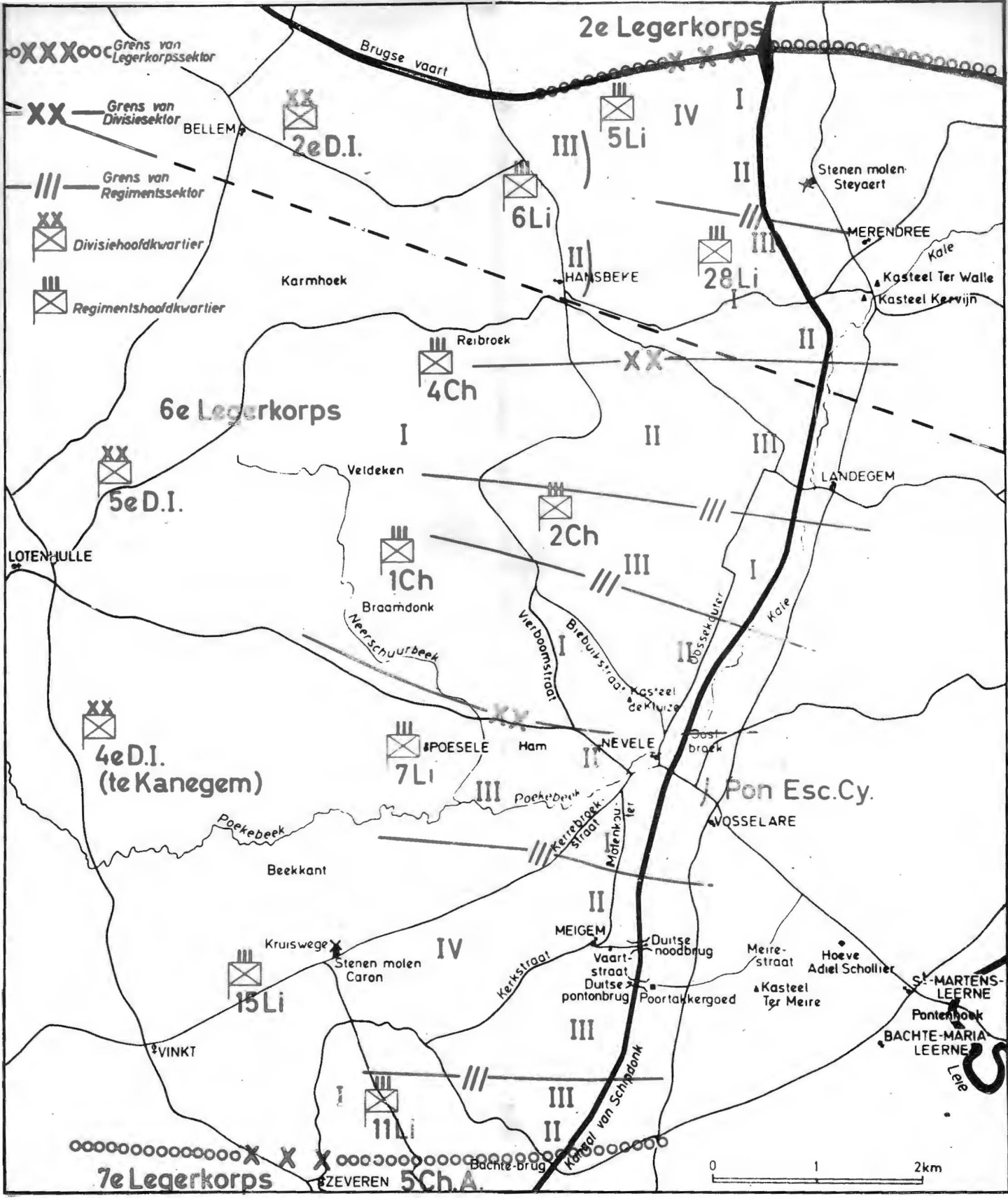

*Aan de kerkhofmuur te Nevele werden de herdenkingsplaten
onthuld en door Z.E.H. deken De Pauw ingezegend.*

AAN DE ROEMRIJKE DODEN
VAN DE REGIMENTEN JAGERS
TE VOET, KANONNIERS EN
VERSTERKINGEN VAN DE
5-10 EN 17 I.D.
VELDTOCHT
1940

IN MEMORIAM

AUX GLORIEUX MORTS DES
REGIMENTS DE CHASSEURS
A PIED, ARTILLEURS
ET RENFORTS DES
5-10 ET 17 D.I.
CAMPAGNE
1940

JACQUES DE VOS

(geboren te Scheldewindeke, 1931)

Is sinds 1970 officieel „correspondent“ van het Navorsings- en Studiecetrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog te Brussel. Hij was één van de zeer weinige amateur-geschiedschrijvers die deze eer te beurt viel ; samen met de navorsers van dit Centrum werkte hij aan het boek „Hoe België W.O. II overleefde“.

Hij slaagde erin een uitzonderlijke documentatie samen te brengen : zijn bibliotheek is vermaard tot over de landsgrenzen. Omwille van zijn grote hulpvaardigheid en het bereidwillig verschaffen van gegevens wordt zijn naam dankbaar vermeld in heel wat werken van binnenlandse en buitenlandse auteurs.

Hij behoorde tot de actieve kring die in Nederland het maandorgaan van de „Documentatiegroep 40-45“ samschreef en publiceerde tal van artikels in „Bulletin 39-45“, uitgegeven door de Nederlandse studiegroep voor de geschiedenis van de lucht oorlog onder de leiding van kolonel de Jong, chef van de Luchtmachtvoorlichtingsdienst.

Samen met Jos Ghysens werkte hij aan de oorlogsgeschiedenis van de stad Aalst en schreef zelf de kroniek van de gebeurtenissen in het Bruggehoofd Gent, voorspel van de strijd in het Land van Nevele.

ANTOINE JANSSENS

(geboren te Nevele, 1922)

Stichtte in 1963 het museum „Rietgaverstede“ te Nevele waarvan hij de conservator is. Zijn verzameling voorwerpen, documenten en vooral foto's over de Tweede Wereldoorlog in Nevele en omgeving mag uniek worden genoemd.

Hij publiceerde sinds 1952 regelmatig in heemkundige én geschiedkundige tijdschriften, o.m. in „Ons Heem“, „Oostvlaamse Zanten“, „Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde“ en in „Driemaandelijks berichtenblad van de heemkundige kring Het Land van Nevele“.

Hij is auteur van „De Koninklijke Schuttersgilde St.-Sebastiaan van Nevele“, samen met D. D'Hooge schreef hij „Gemeentelijke vrijwillige Brandweer Nevele, 100 jaar“ en met J. Taeldeman verzorgde hij het fotoboek „Nevele in oude prentkaarten“.

Elk jaar organiseert hij in zijn museum een speciale tentoonstelling over een of ander facet van de Nevelse geschiedenis.

Hij correspondeert sedert jaren met oud-officieren en oud-soldaten uit W.O. II en brengt op die manier waardevolle getuigenissen en documenten samen.

Tientallen studenten en vorsers vonden reeds de weg naar deze geschied- en heemkundige en telkens konden ze met zijn nuttige inlichtingen hun studiewerk voortzetten.

Omwille van zijn grote heemkundige verdiensten ontving hij in 1977 de Reinaertprijs die elk jaar wordt toegekend aan een verdienstelijk heemkundige uit de provincie Oost-Vlaanderen.

Hij is een actief en inspirerend bestuurslid van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“.